

HISTORIA 2
Kansainväliset suhteet
1800-1900-l.

Opintojakson suorittaminen

- Aktiivisuus tunnilla
- Alustus 1800-1900-luvun sodasta, kriisistä, aatteesta, ideologiasta jne.
- Kurssikoe

The background of the slide features the United Nations logo, which consists of a white map of the world centered on the North Pole, surrounded by a laurel wreath, all set against a light blue circular background. A dark blue horizontal band is superimposed over the center of the logo.

MITÄ KANSAINVÄLINEN POLITIIKKA ON?

MITÄ KANSAINVÄLINEN POLITIIKKA ON?

- Valtioiden väliset suhteet ja suhteiden hoitamiskeinot
- Poliitiikka = "yhteisten asioiden hoitamista"
vai onko aina omien etujen tavoittelua?

Kansainvälisen politiikan keinot

Diplomatia ▶

Kriisinhallinta ▶

Suvereniteetti ▶

Totaalinen sota ▶

Pasifismi ▶

Konflikti ▶

Ulkopolitiikka ▶

Mitkä näistä termeistä ovat keinoja
kansainvälisen politiikan hoitamisessa?

Hegemonia ▶

Kriisi ▶

Turvallisuus-
politiikka ▶

Käsitteitä

HEGEMONIA = jonkin valtion johtava asema muihin nähden

DIPLOMATIA

= Kansainvälisten suhteiden hoitamista. Sen keinoja ovat neuvottelut, valtion virallinen edustaminen ja sopimusten solmiminen.

KRIISINHALLINTA

= Toimintaa, jonka tavoitteena on estää ja ehkäistä sotien syttyminen ja toisaalta auttaa siviiliväestöä sodan tuhoista selviämisessä. Jakautuu sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan. Toimijoina rauhanturvajoukot ja kansalaisjärjestöt.

SUVERENITEETTI
= Kansan itsemääräämisoikeus.

TOTAALINEN SOTA

= Sota, joka kytkee sotaponnistuksiin koko yhteiskunnan, siviiliväestön ja elinkeinoelämän.

PASIFISMI

= Rauhanaate. Voimistui maailmansotien ja joukkotuhoaseiden kehittymisen seurauksena.

ULKOPOLITIikka

= Valtion harjoittamaa politiikkaa suhteessa toisiin valtioihin ja kansainväliseen yhteisöön. Ulkopolitiikan päämäärä on huolehtia oman valtion turvallisuudesta ja asemasta. Tavoitteet ovat myös taloudellisia, kulttuurisia ja ideologisia.

KONFLIKTI

= Rajallisempi kansainvälinen selkkaus, joka ei välttämättä johda muutokseen valtioiden välisissä suhteissa.

HEGEMONIA

= Ylivalta, johtava asema. Valtion hegemonia-aseman taustalla voi olla esim. Taloudellinen, sotilaallinen tai kulttuurinen vahvuus.

KRIISI

= Kahden tai useamman valtion välinen jännitystila tai uhkatilanne, joka voi johtaa sodan syttymiseen.

TURVALLISUUSPOLITIikka

= Valtion ulkopolitiikan ja puolustuspolitiikan muodostama kokonaisuus. Tavoitteena valtion itsenäisyyden ja kansalaisten turvallisuuden takaaminen.

Keskustelkaa ryhmissä

Mitkä eri tekijät vaikuttavat kriisien, konfliktien ja sotien syttymiseen?

Pohtikaa asiaa tämänhetkisen maailmanpolitiikan näkökulmasta.

Tutustukaa tämän päivän konflikteihin ulkoasiainministeriön global.finland -sivuston avulla.

YK:n lippu esittää
Pohjoisnavan yläpuolelta
kuvattua maapalloa, jota
reunustavat oliivipuun oksat.

KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TULKINTAA

KRIISISTÄ SOTAAN – KRIISIN VAIHEET

1. Rauhan aika
2. Epävakauden aika
3. Tilanteen hallinnan menettäminen
4. Sodankäynnin vaihe
5. Sodan lopettaminen osapuolten välisillä neuvotteluilla
6. Sodan jälkivaikutuksen (uhkatekijät)

- Selvitä internetin avulla, miten Ukrainan sodassa on hyödynnetty propagandaa ja käyty informaationsotaa. Muista lähdekriittisyys!

MAAILMAN TURVALLISUUSTILANNE

Maailman turvallisuustilanne

- Maailman turvallisuutta ja toisaalta konfliktiherkkyttä on viimeisten kahdeksan vuoden aikana mitannut australialais-yhdysvaltalainen *Institute for Economics and Peace* (IEP).
- Katsokaa johdannoksi instituutin julkaisema [video](#).
- Tämän jälkeen tehtävänä on hakea verkosta instituutin mittausten tuloksia, jotka on esitelty selkeän infografiikan avulla.
- Instituutin verkkosivut ovat täällä:
<http://economicsandpeace.org/>
- Instituutin *Global Peace Indexiin* voi helpoiten tutustua täällä:
<http://www.visionofhumanity.org/>
- Lisää ohjeita on seuraavalla dialla.

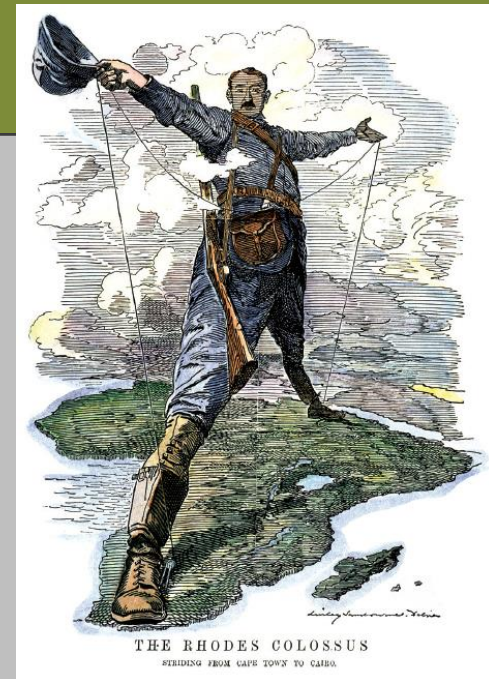
Tehtävän ohjeet

- Valitkaa tarkastelun kohteeksi 2–3 valtiota.
 - a) Hakekaa niiden sijoitus yleisindeksistä, joka kertoo useiden osatekijöiden yhteensovituksen perusteella kunkin maan turvallisuustilanteen.
 - b) Valitkaa muutama kohta seuraavalla dialla luetelluista, johonkin turvallisuuden osa-alueeseen liittyvistä kysymyksistä. Hakekaa valtioiden sijoitus näiltä listoilta.
 - c) Vertailkaa sijoitusta nyt ja edellisinä mittausvuosina. Minkälaista muutosta on tapahtunut?
 - d) Vertailkaa eri valtioiden sijoituksia ja hakekaa selityksiä joko hyvälle tai huonolle sijoitukselle.
 - e) Vertailkaa vielä, miltä eri maanosien turvallisuustilanne vaikuttaa.

Instituutti mittaa seuraavia turvallisuuden osa-alueita:

1. Perceptions of criminality
2. Security officers & police
3. Homicide
4. Incarceration
5. Access to weapons
6. Intensity of internal conflict
7. Violent demonstrations
8. Violent crime
9. Political instability
10. Political terror
11. Weapons imports
12. Terrorism impact
13. Deaths from internal conflict
14. Internal conflicts fought
15. Military expenditure
16. Armed services personnel
17. UN peacekeeping funding
18. Nuclear and heavy weapons
19. Weapons exports
20. Displaced people
21. Neighbouring countries relations
22. External conflicts fought
23. Deaths from external conflict

EUROOPPALAISEN SUURVALTAPOLITIIKAN NOUSU JA KUKOISTUS

Euroopan suurvallat 1900-luvun alussa

Imperialismi

- Konservatiiviset hallitsijat pelästyivät uusia 1800-luvun aatteita: nationalismia, sosialismia ja liberalismia.
- Wienin kongressissa vuonna 1815 tavoiteltiin vakautta.
- Muutoksia kuitenkin vaadittiin yhä uusissa vallankumouksissa.

Lähde: Museovirasto Musketti, Historian kuvakokoelma (CC BY 4.0)

Euroopan valtiot vuonna 1871

Lähde: www.dhm.de/lemo (Robert Koehler, PD)

1800-luvun suuret aatteet

- Liberalistit vaativat lisää oikeuksia yksilöille ja ryhmille.
- Sosialistit vaativat oikeuksia työläisille: 8 tunnin työpäivä oli keskeinen tavoite 1800-luvun lopulta alkaen.
- Nationalistit tavoittelivat yhdessä valtiossa asuvaa kansakuntaa, jonka historia, kieli ja perinteet olivat yhteisiä.
- Konservatiivien toiveena oli pitää asiat ennallaan, vakaina ja rauhallisina.

Keskustelutehtävä

- Keskustele parin kanssa ja varaudu kertomaan huomioistanne koko ryhmälle.

Mikä 1800-luvun suurista aatteista on sinulle tuttu ja mistä yhteydestä?

I 1800-LUVUN POLIITTINEN JÄRJESTELMÄ

HOTTENTOTTI-LAULU

Rasismia?

- Oheiset tuotemerkit on muutettu tai vedetty pois markkinoilta rasistisina.
- Mitä mieltä olet päätöksestä ja sen perusteluista?

NIGROLIN

KENGÄNKIILLOKE

*säilyttää kengät
uusina vuosikausia*

ANTAA LOISTAVAN

Ainoastaan Afrikan
nekeri ei

VEIKKAA

Kaikki toiset veikkaavat
ja saavat

VEIKKAUSVOITTOJAI

Veikkaus jatkuu jälleen.
Nyt ovat kohteina jännät
pallopelit!

eikkaamalla tuette nuorison liikuntakasvatustyötä!

Joulu-LAHJAKSI!

**PELI,
JOHON
NEEKERI
EI
KOSKAAN
VÄSY**

!

Jotkut ovat ihmetelleet, miten kärsivällisiä neekerit muka ovat, he kun saattavat pelata KOLOKOLO'aan päiväkaupalla yhtä mitään. Mutta koettakaapa itse tätä peliä, joka sivistyneessä muodossaan on nyt tarjolla myös suomalaisille! Huomaatte, että sen tarjoama jännitys tekee kärsivällisiksi muutkin kuin neekerit.

Tämä hauska peli, joka soveltuu mainiosti joululahjaksi koko perheelle, maksaa vain 60 mk, huokeampi laatu 22 mk.

Multa sopivia lahjoja: *Jussilan Kotibiljardit, Fortuna-pelit, Tikka-pelit, Pöytäkeila »Hyris ym.*

*Jussila
Kivrat
207
12/35* Kultamitali Suurmessuilla.

Valmistaa
OY. JUHO JUSSILA
Jyväskylällä.

KONSERTTISALI

Tänään klo 20

PELIMANNI-POJAT

Solistina: BONGO-RUMPALI,

NEEKERI TONY SCOTT

(soittanut m.m. DIZZY GILLESPIEN ja NAT KING COLEN
orkestereissa).

Lippuja ennakolta työväentalon kioskista.

Y. H.

Hottentotti

- Hottentotti-laulun sanat
 - a) Miksi tätä tuttua lastenlaulua ei juuri enää kuule radiossa?
 - b) Millaisen kuvan lapset saivat afrikkalaisten elämästä?

Suurvallat pyrkivät tasapainoon

Wienin kongressissa 1814–1815 luotiin nykyiset kansainvälisen politiikan pelisäännöt.

- Napoleonin kukistuttua 1815 Iso-Britannia, Itävalta (vuodesta 1867 Itävalta-Unkari), Preussi ja Venäjä loivat kansainvälisen järjestelmän, jonka tarkoitus oli vakauttaa Euroopan olot pysyvästi.

Restauraatio

Euroopan olot ennalleen Ranskan valtaamien alueiden palauttaminen

Legitimiteetti
Laillisten hallitsijoiden oikeudet

Wienin kongressin järjestelmä

Tasapaino

Liittoutuminen ylivalta pyrkimyksiä vastaan

Solidaarisuus

Sotilaallinen apu kumousyrityksiä vastaan

Suurvallan tunnusmerkit

1. Teollinen perusta

- rautatiet
- teräksen tuotanto aseita varten

2. Kansallinen yhtenäisyys

- koulutus
- tiedotusvälineet
- kansalaistoiminta

3. Sotilaallinen voima

- maavoimat
- laivasto

4. Siirtomaat

- teollisuuden raaka-aineet
- tukikohdat
- voiman näyttäminen

- Saksan synty horjutti Euroopan voimatasapainoa ja johti suurvaltakilpailuun.
- Teollistuneimmat ja kansallisesti yhtenäisimmät Iso-Britannia, Ranska ja Saksa pärjäsivät suurvaltakilpailussa Italiaa, Itävalta-Unkaria ja Venäjää paremmin.

Saksalaisen propagandajulisteen mukaan ”Me saksalaiset pelkäämme Jumalaa, muuten emme ketään tässä maailmassa.”

Vahvojen johtajien malleina ovat keisari Wilhelm ja valtakunnan kansleri Otto von Bismarck, jonka mukaan kansakunta rakennetaan ”raudalla ja verellä”.

**Mikä on julisteen sanoma?
Keitä kuvassa on?**

Imperialismi 1870–1914

TAUSTA

- nationalismi
- taloudellinen kilpailu
- suurvaltakilpailu
- kristillinen lähetystehtävä

VÄLINEET

- Eurooppalaisten ylivoima
- taloudessa
 - tieteessä
 - teknologiassa
 - asetekniikassa
 - kuljetusvälineissä

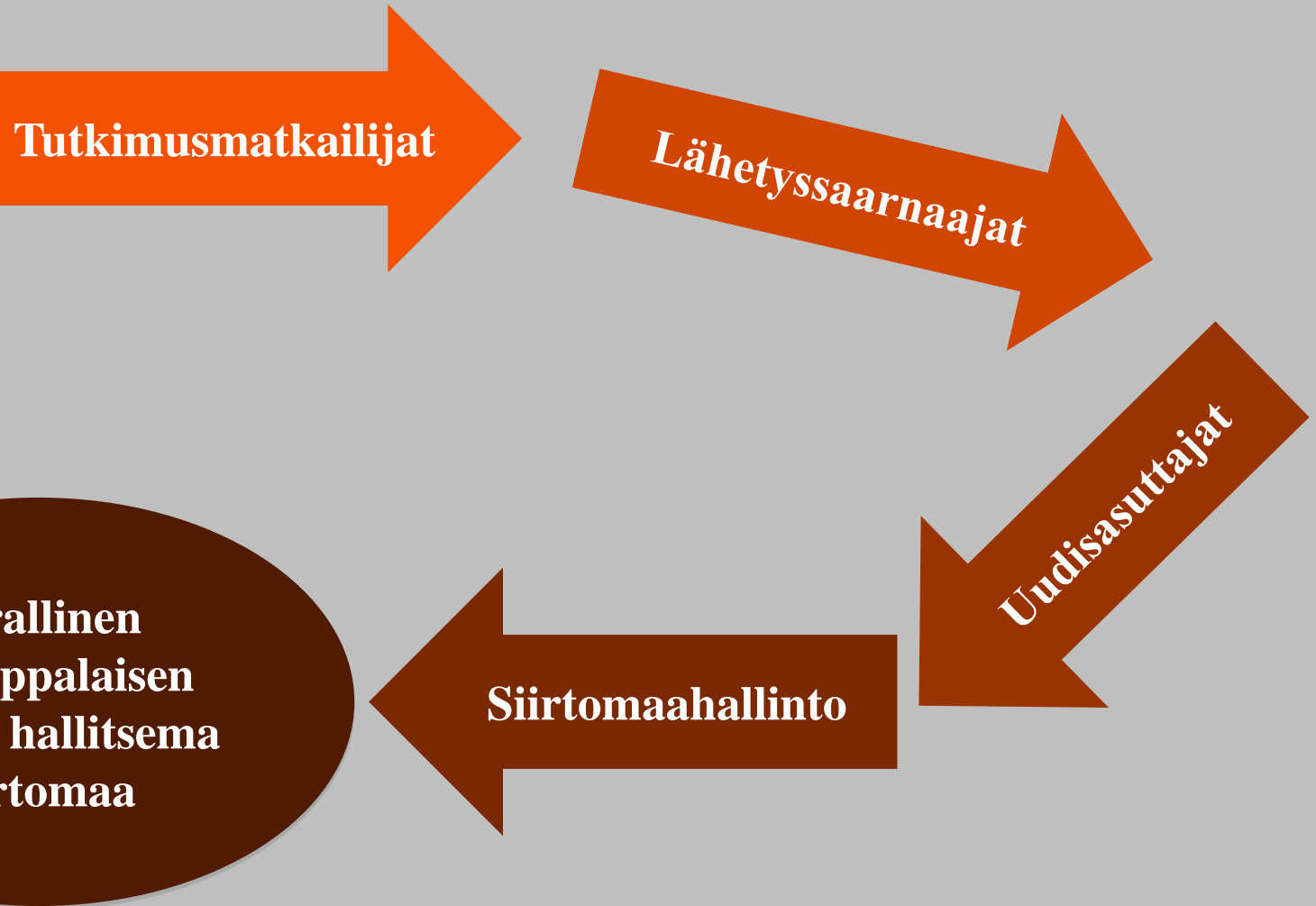
SEURAUKSET

- siirtomaiden valtaus Afrikassa ja Aasiassa
- siirtomaiden taloudellinen hyväksikäyttö
- kristinuskon leviäminen
- eurooppalaisen kulttuurin ja elämäntavan leviäminen

Imperialismin muodot

MUOTO	KUVAUS	ESIMERKKI
SIIRTOMAA	Maa tai hallinto, jonka alue on vieraan valtion vallassa.	Ranskan siirtomaa Algeria
PROTEKTORAATTI	Maa tai alue, jonka hallintoa vieras valtio valvoo.	Ruhtinaiden hallitsemat alueet brittiläisessä Intiassa.
VAIKUTUSPIIRI	Alue, jossa vieras valtio vaatii taloudellisia ja poliittisia etuoikeuksia.	Kiinan rannikkoalueet
TALOUDELLINEN IMPERIALISMI	Itsenäinen, alikehittynyt valtio, jonka hallintoa ulkomaiset yritykset valvovat hallituksensa tukemina.	Amerikkalainen Dole-hedelmäyhtiö valvoi Havaijin ananaskauppaa

Afrikan valloituksen vaiheet

Suurvaltojen maailmankuva
johtaa imperialismiin

Imperialismi

- 1800-luvulla kolonialismi eli merentakaisen alueiden taloudellinen hyödyntäminen kehittyi imperialismiksi eli siirtomaiden valloittamiseksi.
- Imperialismin aikaan vuosina 1870–1914 eurooppalaiset suurvallat hankkivat kilpaa siirtomaita eri puolilta maailmaa.

Aasian siirtomaat 1914

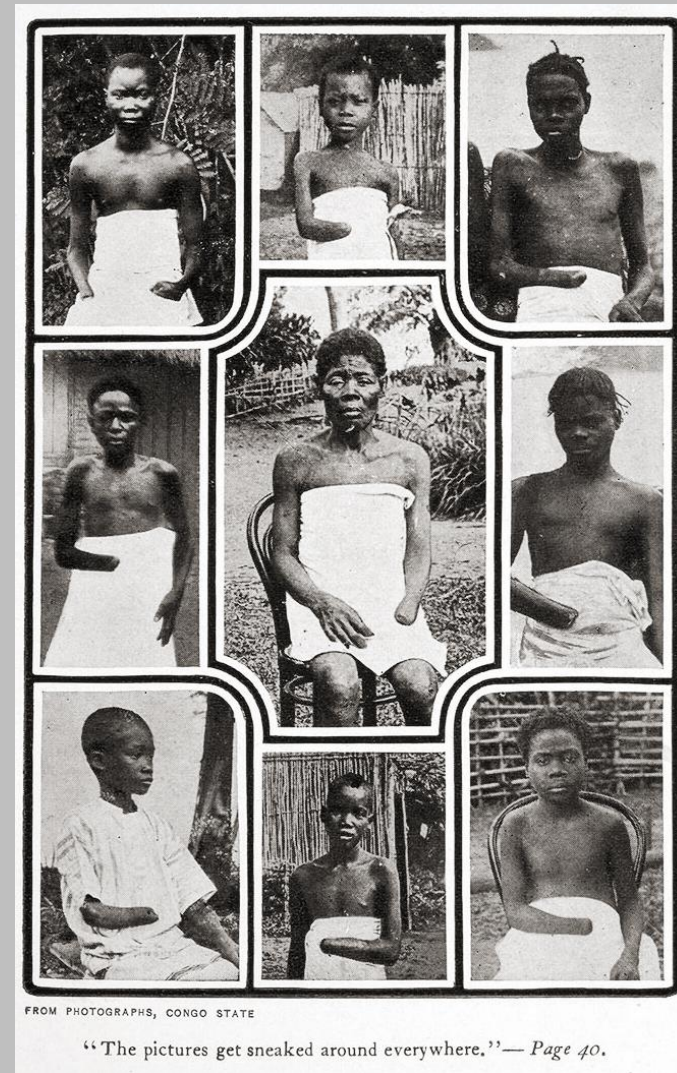
Afrikan siirtomaat 1914

IMPERIALISMIN

PIIRTEITÄ

- Eurooppalaiset kohtelivat siirtomaiden asukkaita usein alentuvasti.
- Pahin esimerkki siirtomaariistosta oli kuningas Leopoldin, sittemmin Belgian Kongo.
- Kumin himossaan eurooppalaiset jopa hakkasivat kongolaisten käsiä irti.

Amst. Boek- en Steendrukkerij, v/h. Sijlerman, Har

NEDERLAND'S KOSTBAARST SIERAAD

Imperialismin taustatekijät

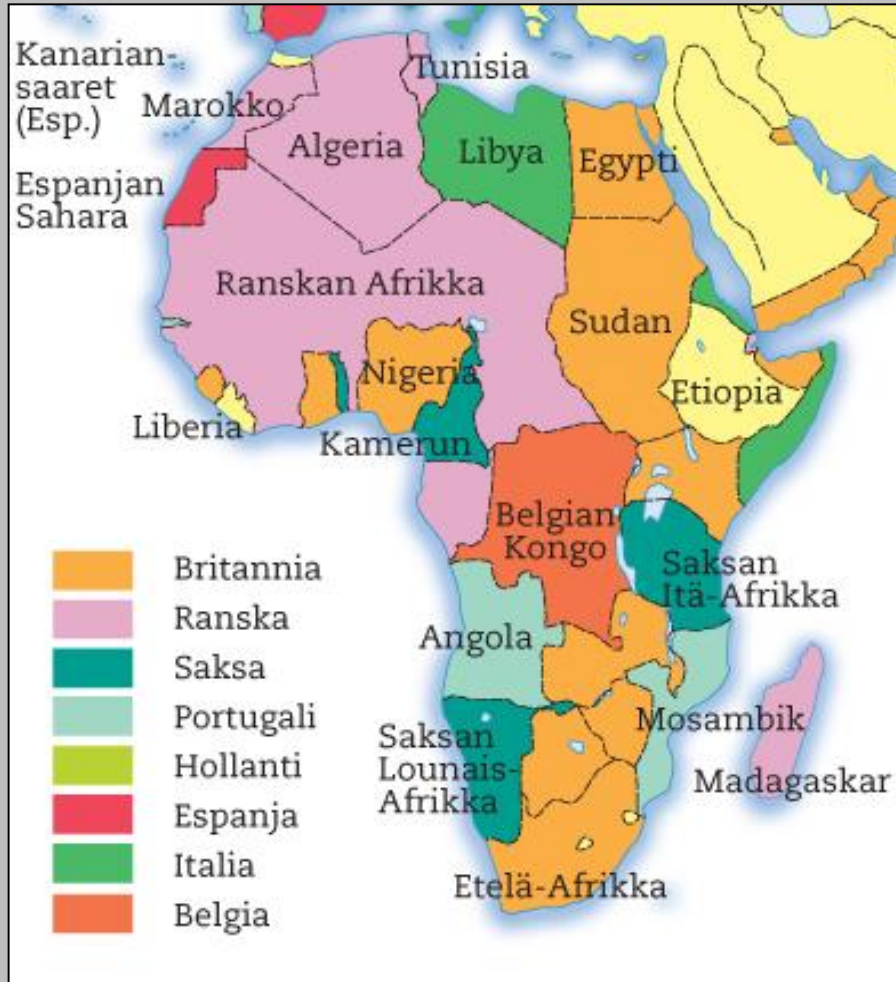
- Suurvaltojen välinen taloudellinen kilpailu vaati edullisia raaka-aineita ja laajoja markkinoita.
- Mitä enemmän siirtomaita, sitä vahvemmalta valtio näytti.
- ”Valkoisen miehen taakka” tarkoitti länsimaisten ihmisten velvollisuutta sivistää alempiarvoiseksi katsomiaan kansoja.

Miksi eurooppalainen imperialismi voitti Afrikassa?

- Euroopalla oli niin suuri teknologinen ja taloudellinen etumatka, etteivät afrikkalaiset kyenneet vastaamaan siihen.
- Ratkaisevaa usein oli:
 - Osa afrikkalaisista suhtautui eurooppalaiseen myönteisesti, koska hyötyi heistä.
 - Jotkut pääsivät mukaan hallintokoneistoon tai saivat töitä eurooppalaisten palveluksessa.
 - Eurooppalainen tietotaito infrastruktuurin rakentamisen, terveydenhoidon tai koulutuksen alalla hyödytti monia.

**“Whatever happens,
we have got the
Maxim gun, and they
have not.”**

Ryntäys Afrikkaan

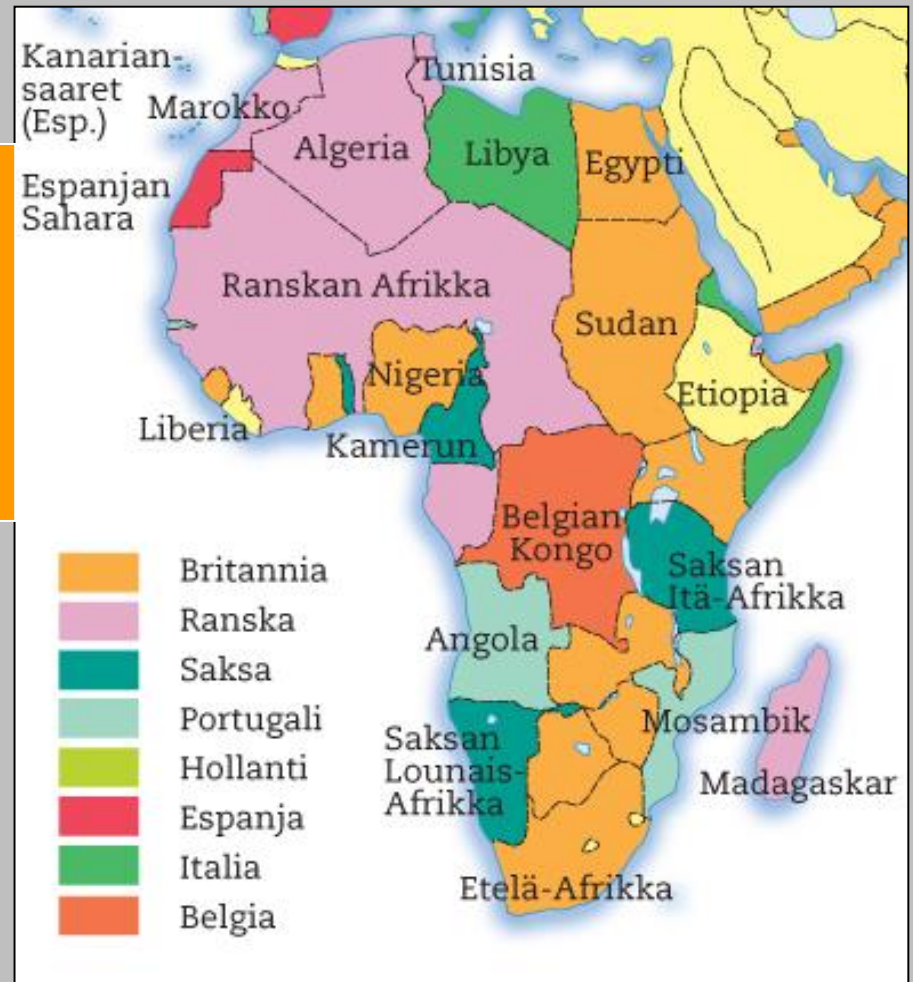

- 1500- ja 1600-luvuilla Portugali ja Hollanti perustivat Afrikan rannikolle siirtokuntia.
- 1800-luvulla Britannia ja Ranska ehtivät kaapata suuren osan Afrikasta. Muille jäi pienempiä alueita.
- Belgian kuningas Leopold anasti Kongon maatilakseen, koska oli rahoittanut tutkimusmatkoja alueelle.
- Yhdysvaltain vapauttamien orjien asuttama Liberia ja kristittyjen Etiopia jäivät itsenäisiksi.

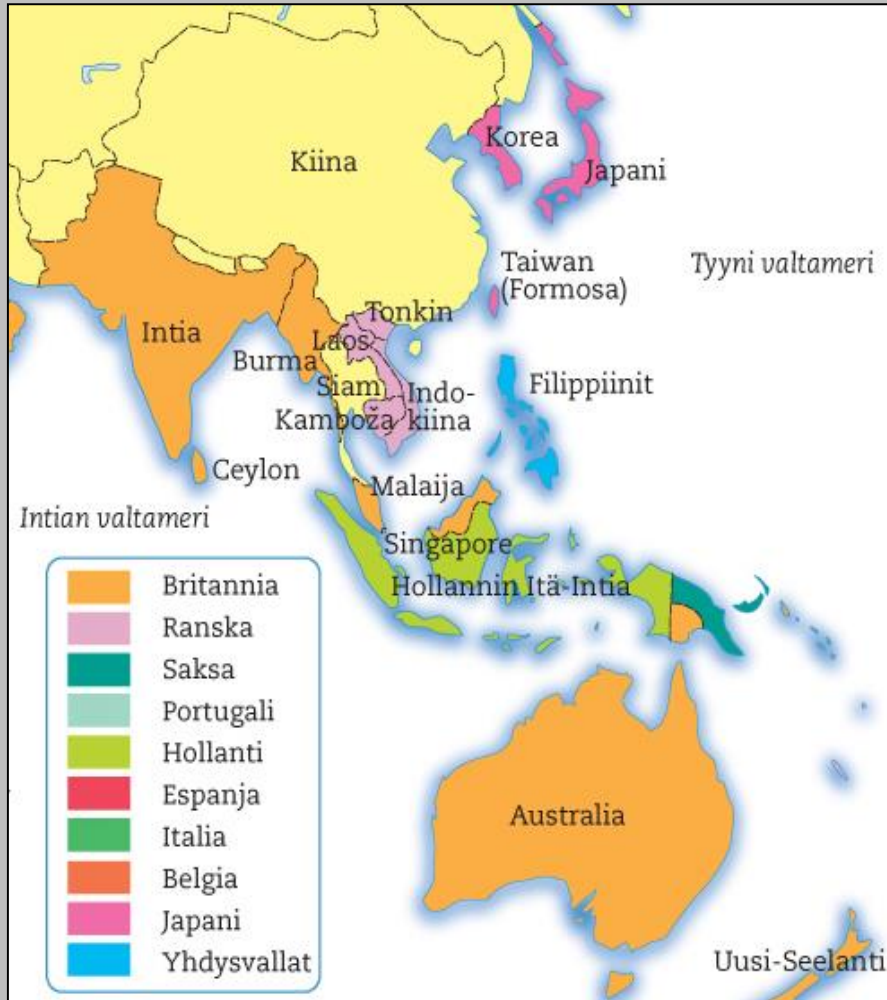
Eurooppalaisten valtioiden maantieteelliset linjaukset

Millaisia maantieteellisiä linjauksia

- a) britit
- b) ranskalaiset hakivat?

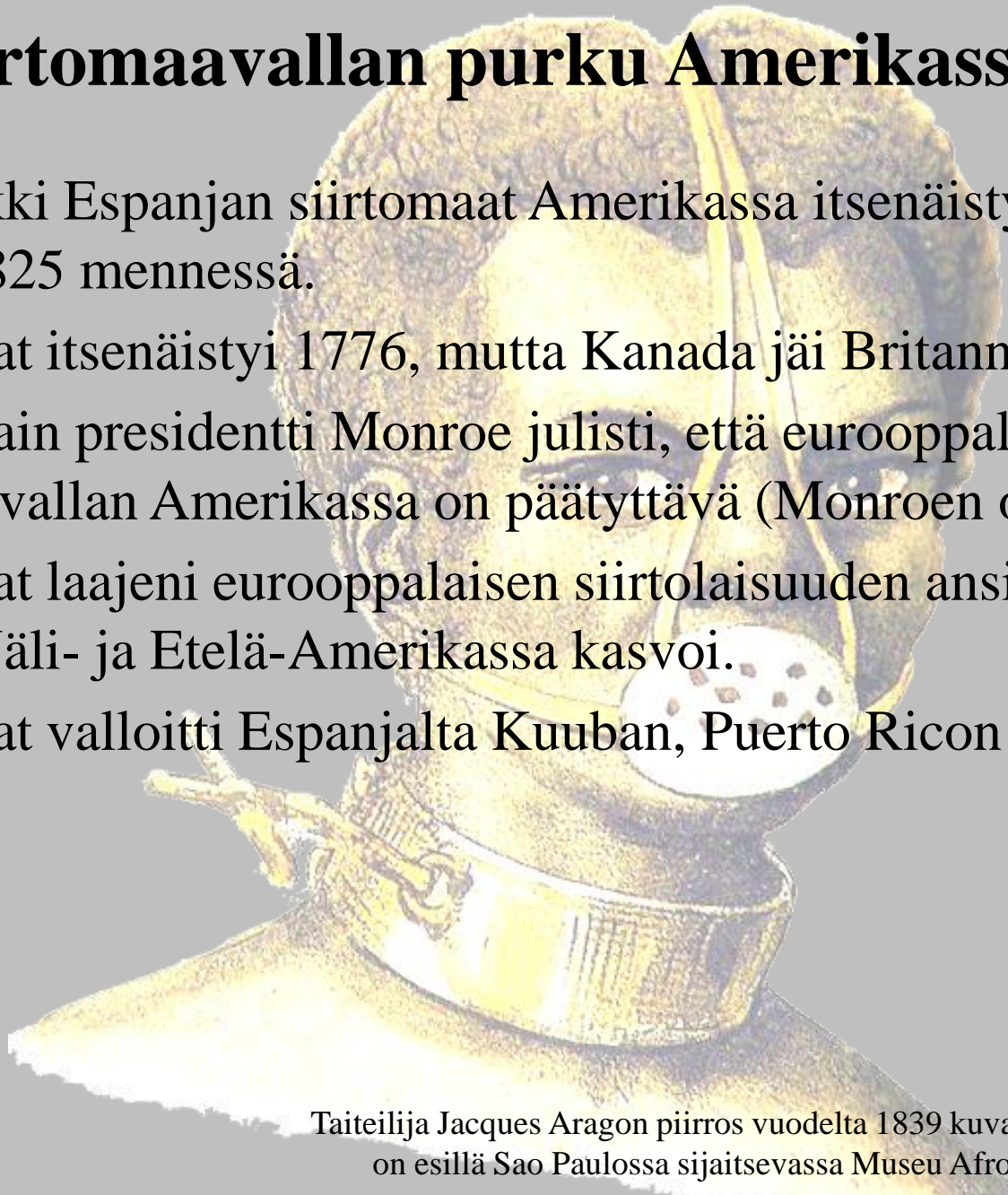
Ryntäys Aasiaan

- Portugali hallitsi 1500-luvulla Aasian kauppaa mutta menetti myöhemmin asemansa Hollannille.
- Britannian Itä-Intian kauppakomppania sain Intian valvontaansa 1700-luvun puolivälissä. Vuoden 1857 kapinan jälkeen valtio otti alueet hallintaansa.
- Britti James Cook kartoitti 1700-luvun lopulla Australian ja Uuden-Seelannin rannikoita ja alueet joutuivat Britannialle.
- Britannia ja Ranska jakoivat Kaakkois-Aasian (Indokiina) jättäen Siamin (Thaimaan) itsenäiseksi puskurivaltioksi.

Siirtomaavallan purku Amerikassa

- Lähes kaikki Espanjan siirtomaat Amerikassa itsenäistyivät vuoteen 1825 mennessä.
- Yhdysvallat itsenäistyi 1776, mutta Kanada jäi Britannialle.
- Yhdysvaltain presidentti Monroe julisti, että eurooppalaisten valtioiden vallan Amerikassa on päätyttävä (Monroen oppi).
- Yhdysvallat laajeni eurooppalaisen siirtolaisuuden ansiosta. Sen vaikutus Väli- ja Etelä-Amerikassa kasvoi.
- Yhdysvallat valloitti Espanjalta Kuuban, Puerto Ricon ja Filippiinit.

Taiteilija Jacques Aragon piirros vuodelta 1839 kuvaa orjuutta. Teos on esillä Sao Paulossa sijaitsevassa Museu Afro Brasilissa.

Eurooppalainen imperialismi eteni myös kriisien kautta

MIKÄ, MISSÄ JA MILLOIN?	MIKSI?	TULOS
Oopiumisota Kiinassa 1839–1842	Brittien oopiumikauppa	Britannia voitti ja sai erioikeuksia.
Sepoy-kapina Intiassa 1857–1858	Länsimaistumisen ja eurooppalaisten väärinkäytösten vastustaminen	Britannia kukisti kapinan, mutta epäkohtia poistettiin.
Fashodan selkkaus Sudanissa 1898	Ranskan ja Britannian etujen törmäys	Ranska perääntyi ja sodalta vältyttiin.
Buurisota Etelä-Afrikassa 1899–1902	Buurisiirtolaisten ja brittien aluekiistat	Britannia valtasi Etelä-Afrikan.
Japanin–Venäjän sota Koreassa 1904–1905	Japanin ja Venäjän aluekiistat Kaukoidässä	Venäjä hävisi, Japanista tuli suurvalta.

Suurvallat pyrkivät tasapainoon

Wienin kongressissa 1814–1815 luotiin nykyiset kansainvälisen politiikan pelisäännöt.

- Napoleonin kukistuttua 1815 Iso-Britannia, Itävalta (vuodesta 1867 Itävalta-Unkari), Preussi ja Venäjä loivat kansainvälisen järjestelmän, jonka tarkoitus oli vakauttaa Euroopan olot pysyvästi.

Restauraatio

Euroopan olot ennalleen Ranskan valtaamien alueiden palauttaminen

Legitimiteetti
Laillisten hallitsijoiden oikeudet

Wienin kongressin järjestelmä

Tasapaino

Liittoutuminen ylivalta pyrkimyksiä vastaan

Solidaarisuus

Sotilaallinen apu kumousyrityksiä vastaan

Suurvallan tunnusmerkit

1. Teollinen perusta

- rautatiet
- teräksen tuotanto aseita varten

2. Kansallinen yhtenäisyys

- koulutus
- tiedotusvälineet
- kansalaistoiminta

3. Sotilaallinen voima

- maavoimat
- laivasto

4. Siirtomaat

- teollisuuden raaka-aineet
- tukikohdat
- voiman näyttäminen

Saksalaisen propagandajulisteen mukaan ”Me saksalaiset pelkäämme Jumalaa, muuten emme ketään tässä maailmassa.”

Vahvojen johtajien malleina ovat keisari Wilhelm ja valtakunnan kansleri Otto von Bismarck, jonka mukaan kansakunta rakennetaan ”raudalla ja verellä”.

**Mikä on julisteen sanoma?
Keitä kuvassa on?**

Maailmanpolitiikan synty

Eurooppa vuoden 1815 jälkeen

- Wienin konferenssi päätti Ranskan vallankumoukseen kytkeytyneet sodat vuonna 1815.
- Sodan voittaneet suurvallat Iso-Britannia, Itävalta, Preussi ja Venäjä päättivät Euroopan rajajärjestelyistä ja sopivat kansainvälisen politiikan pelisäännöistä.
- Napoleonin kukistuttua Ranska joutui luopumaan valloittamistaan alueista, mutta se oli edelleen suurvalla.
- Saksankieliselle alueelle jäi noin 30 ruhtinaskuntaa, mutta vuonna 1871 maat yhdistyivät Preussin johdolla.
- Voittajat loivat Alankomaiden kuningaskunnan, mutta Belgia itsenäistyi siitä vuonna 1830.
- Venäjä sai Suomen ja Ruotsi Norjan. Norja itsenäistyi 1905.
- Italia yhdistyi vuosina 1859–1870 Sardinian johdolla.
- Kreikka itsenäistyi vuonna 1827.

RANSKAN VALLANKUMOUKSEN PERINTÖ

Ranskan vallankumous 1789

Tausta

Tulokset

Kuninkaan yksinvaltaa vastustettiin

Alimmalla säädyllä vain velvollisuuksia, ei oikeuksia

Köyhimmät näkivät nälkää, elintarvikepula koetteli kansan enemmistöä

**Vapaus,
veljeys, tasa-
arvo!**

Kuninkaan yksinvalta murtui

Aateliston ja papiston erioikeudet kumottiin

Alamaisista alkoi tulla kansalaisia – kansalaisoikeudet ja – vapaudet ensi kertaa esiin

Nykydemokratian ensiaskeleet

1800-luvun suuret aatteet

Konservatismi

- Perinteisten arvojen puolustaminen

Liberalismi

- Vapaus jostakin ja vapaus johonkin

Sosialismi

- Tuotantovälineitten yhteisomistus

Nationalismi

- Kansallismielisyys
- Kansallisuusaate

Nationalismissa keskeistä

Oma kieli

Oma uskonto

Oma historia

Tietoisuus oman
kansakunnan
etnisestä, kielellisestä
ja kulttuurisesta
erityislaadusta

Oma alue

Oma valtio

Nationalismi käytännössä

- Syntyi Saksan keisarikunta, kun alueen monet pienet valtiot yhdistyivät Preussin johdolla.
- Syntyi yhdistynyt Italia.
- Monet vähemmistöt perustivat kansallismielisiä liikkeitä, esimerkiksi Venäjän alaisessa Suomessa syntyi suomalaisuusliike.
- Myös kiihkokansallista uhoa ja toisten kansallisuuksien halveksuntaa.

Propagandajuliste vaati Itävalta-Unkarin italiankielisen vähemmistön asuttamia alueita liitettäväksi yhdistyneeseen Italiaan.

Saksan yhdistyminen

- Saksa yhdistyi Preussin kuningaskunnan johdolla.
- Vuonna 1815 syntyi itsenäisistä valtioista muodostunut Saksan liitto.
- Preussin johdolla saksalaiset löivät ranskalaiset sodassa 1870–1871.
- Syntyi Saksan keisarikunta ja Preussin kuninkaasta tuli Saksan keisari. Ranska menetti Elsass-Lothringenin.

Italian yhdistyminen

- Italian yhdistyi Sardinian kuningaskunnan johdolla.
- Kansallinen innostus kaatoi Pohjois- ja Keski-Italian hallitsijat, ja ruhtinaskunnat liittyivät Sardiniaan.
- Vapaustaistelija Giuseppe Garibaldi hyökkäsi 1860 joukkoineen etelään ja kaatoi Molempain Sisiliain kuningaskunnan.
- Garibaldi luovutti alueet Sardinialle, ja syntyi Italian kuningaskunta.

**Kilpailu romuttaa pitkään
jatkuneen rauhan**

voimistuva nationalismi

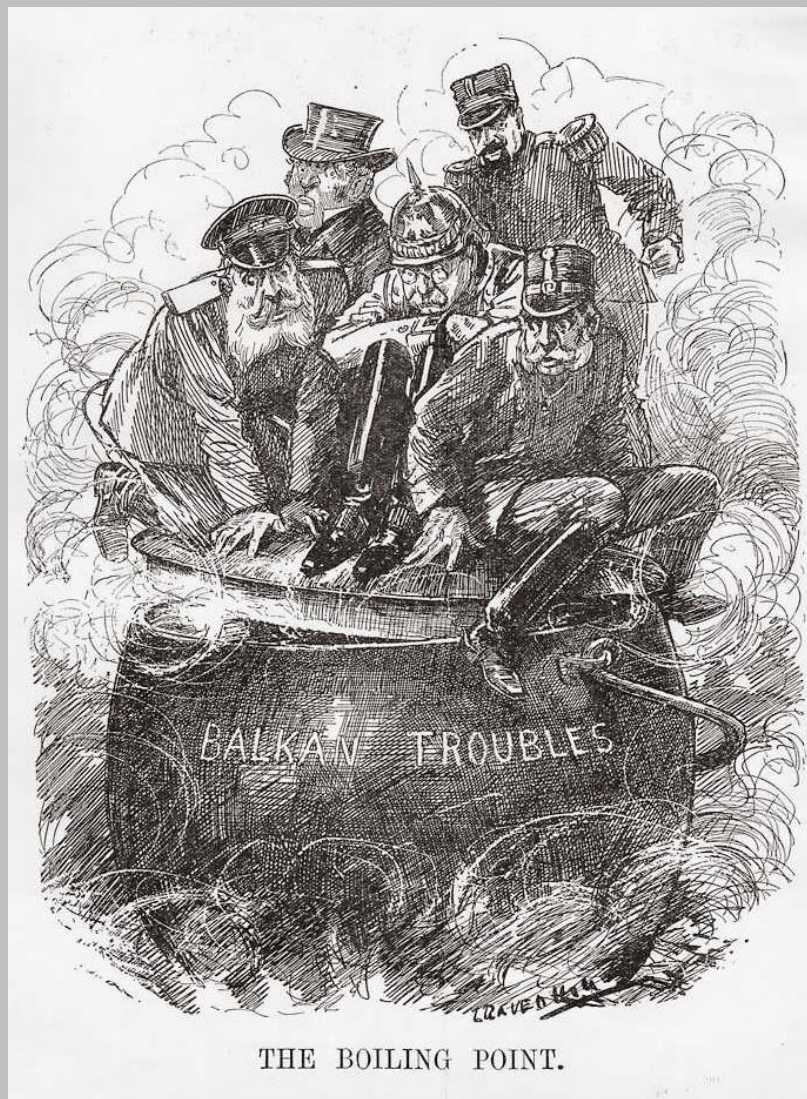
- Italia yhdistyi vuonna 1870 ja Saksa vuonna 1871.
- Uudet suurvallat, erityisesti vahva ja teollistunut Saksa, horjuttivat voimatasapainoa Euroopassa.
- Yhä uudet kansakunnat vaativat itsenäisyyttä.

LÄHDE: Museovirasto Musketti, Historian kuvakokoelma (CC BY 4.0)

Balkanin ruutitynnyri

- Balkanin alueella oli monia vähemmistökansoja, jotka toivoivat itsenäisyyttä.
- Venäjä tuki alueen slaavikansoja panslavismin hengessä.
- Saksa tuki Itävalta-Unkaria, jonka alueella eli monia eripuraisia kansoja.

Kiihtyvä laivastokilpailu

- Iso-Britannia ja Saksa kilpailivat myös laivastojensa koossa ja alusten tekniikassa.
- Saksa tuli mukaan myös siirtomaakilpaan, jossa Iso-Britannia ja Ranska olivat kilpailleet eniten keskenään.

Lähde: www.history.navy.mil (PD)

ENSIMMÄINEN MAAILMANSOTA

Sotilasliittoumat ensimmäisessä maailmansodassa

Ensimmäinen maailmansota 1914–1918

- Ensimmäinen totaalinen sota
- Tappoi yli kymmenen miljoonaa ihmistä ja invalidisoi vielä useampia.
- Muutti Euroopan valtiollisen kartan.
- Kohensi naisten asemaa.
- Lopetti edistysuskon leimaaman aikakauden.

Sodan jälkeen voittajatkin näyttivät hävinneiltä.

**Ei kai me
täällä
pelkästään sen
takia kuolla?**

**Joku hullu tappoi
Sarajevossa sen
arkkiherttuan!**

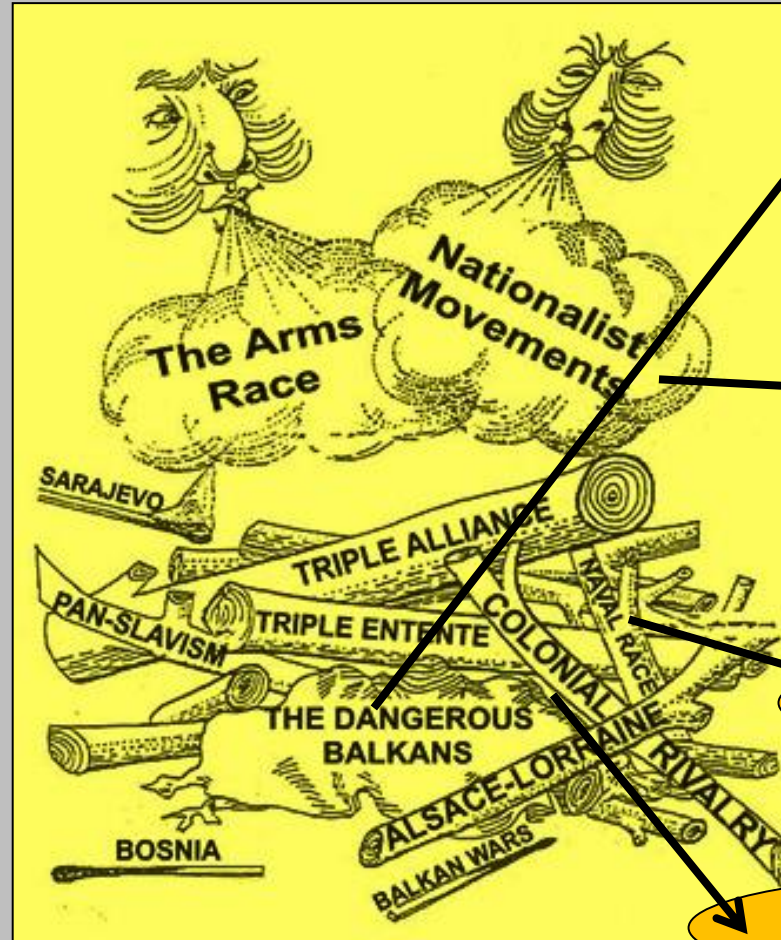
**Mikä vei maailman tähän
aikalaisnimityksen mukaan
”suureen sotaan” eli
ensimmäiseen
maailmansotaan vuonna
1914?**

Piirros esittelee ensimmäisen maailmansodan syyt kasana sytykkeitä, joihin valtioiden johtajat puhaltavat, jotta saisivat sodan syttymään. Mitä syitä löydät?

asevarustelu

Saksan ja Ranskan kilpailu Elsass-Lothringenin alueesta

Kolmiliitto ja kolmoisentente

Vaarallinen Balkan, Balkanin sodat, Bosnia, Sarajevo

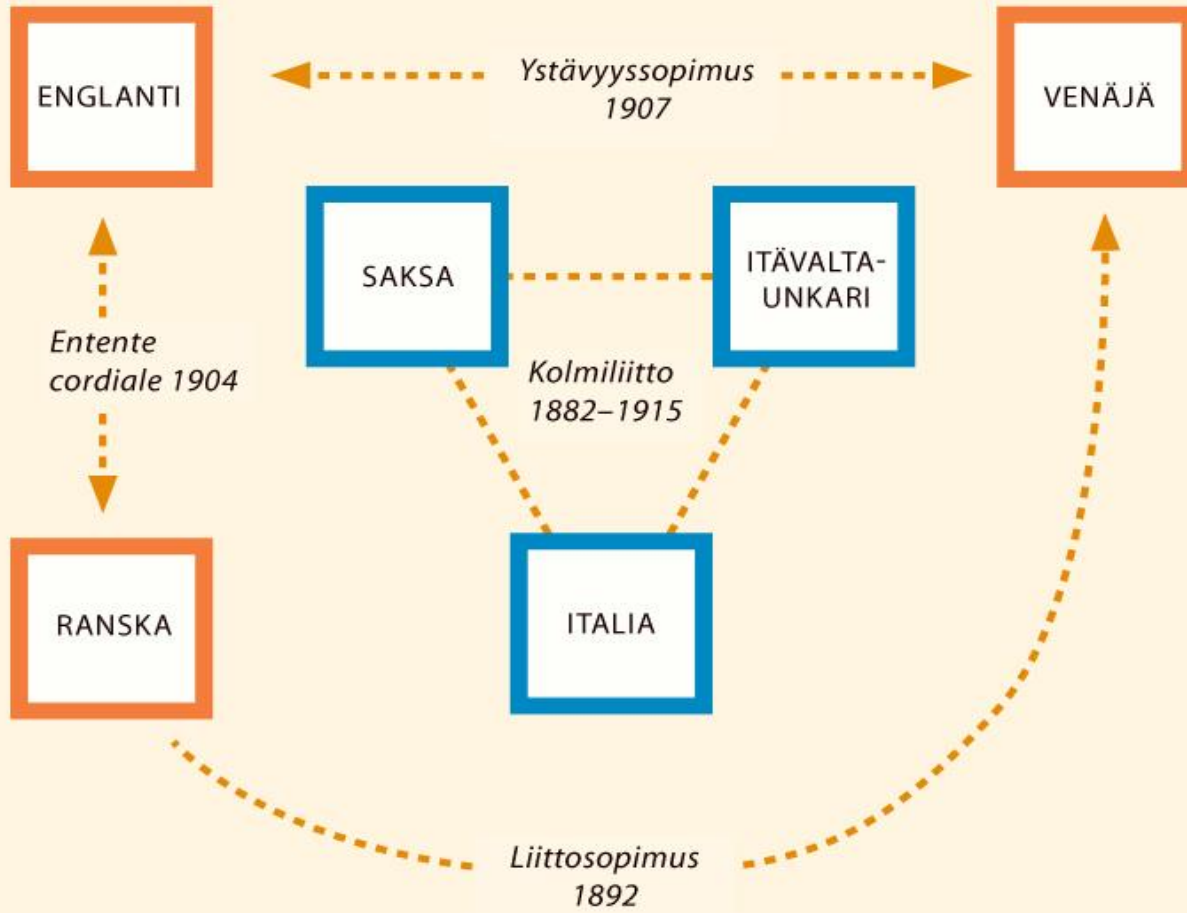
kansalliset liikkeet, esimerkiksi panslavismi

laivastokilpailu

siirtomaakilpailu

Yksi kilpailun aihe aikalaispiirroksesta puuttuu: taloudellinen kilpailu

Suurvaltojen liittokunnat ennen ensimmäistä maailmansotaa

I Maailmansodan kulku

- Sota alkoi Sarajevon laukauksista, jotka kesäkuussa 1914 tappoivat Serbian pääkaupungissa vierailleen Itävallan kruununperillisen Frans Ferdinandin ja hänen puolisonsa.
- Murhaaja vangittiin, mutta murhan selvittelyt veivät valtioiden välienselvittelyyn. Itävalta-Unkari julisti sodan Serbialle, jota Venäjä tuki. -> liittolaissopimusten laukaiseminen -> Eurooppa oli sodassa.

Vihollisleirit syntyivät

- Sodan alettua valtiot ryhmittivät nopeasti kahteen vihollisleiriin: keskusvaltoihin ja ympäröivävaltoihin.

Keskusvallat:

- Saksa
- Bulgaria
- Itävalta-Unkari
- Ottomaanien valtakunta (Turkki)

Ympäröivävallat:

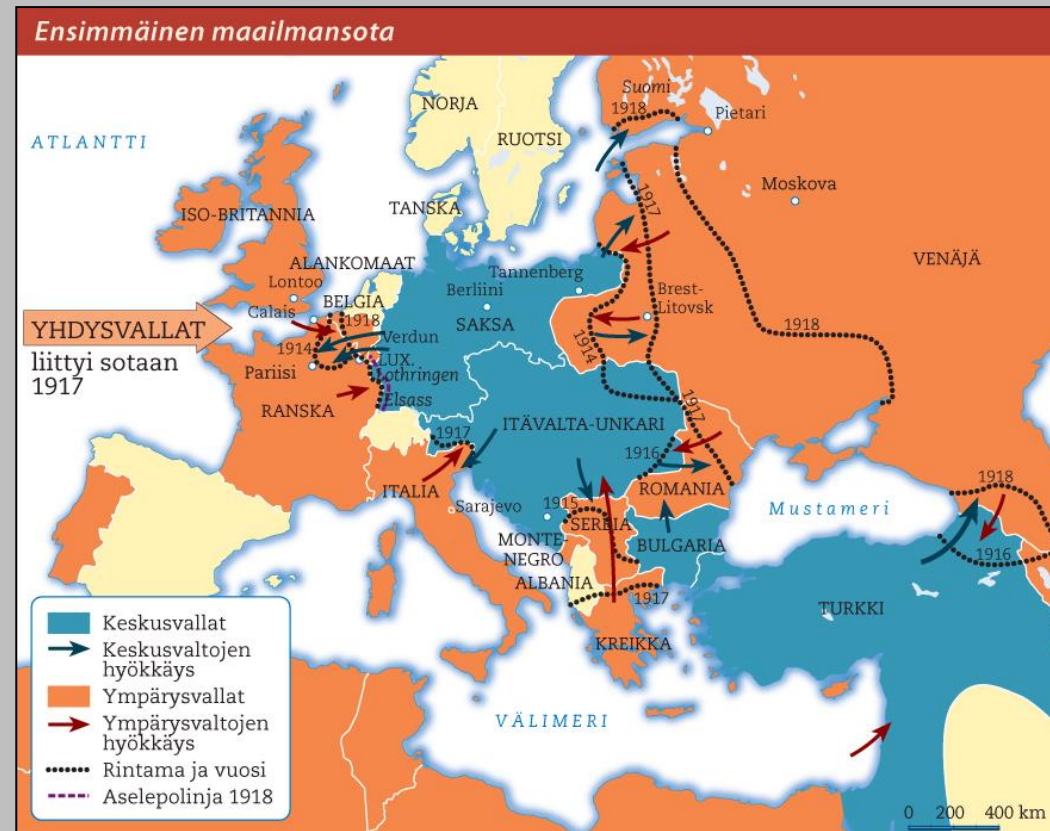
- Iso-Britannia
- Ranska
- Venäjä (vuoden 1918 alkuun saakka)
- Yhdysvallat (vuodesta 1917 lähtien)
- Italia
- Romania
- Serbia

Miten I Ms muutti sodankäyntiä

<http://www.bbc.co.uk/newsround/36641199>

Sotaa käytiin maalla ja merellä – uusilla ja vanhoilla aseilla

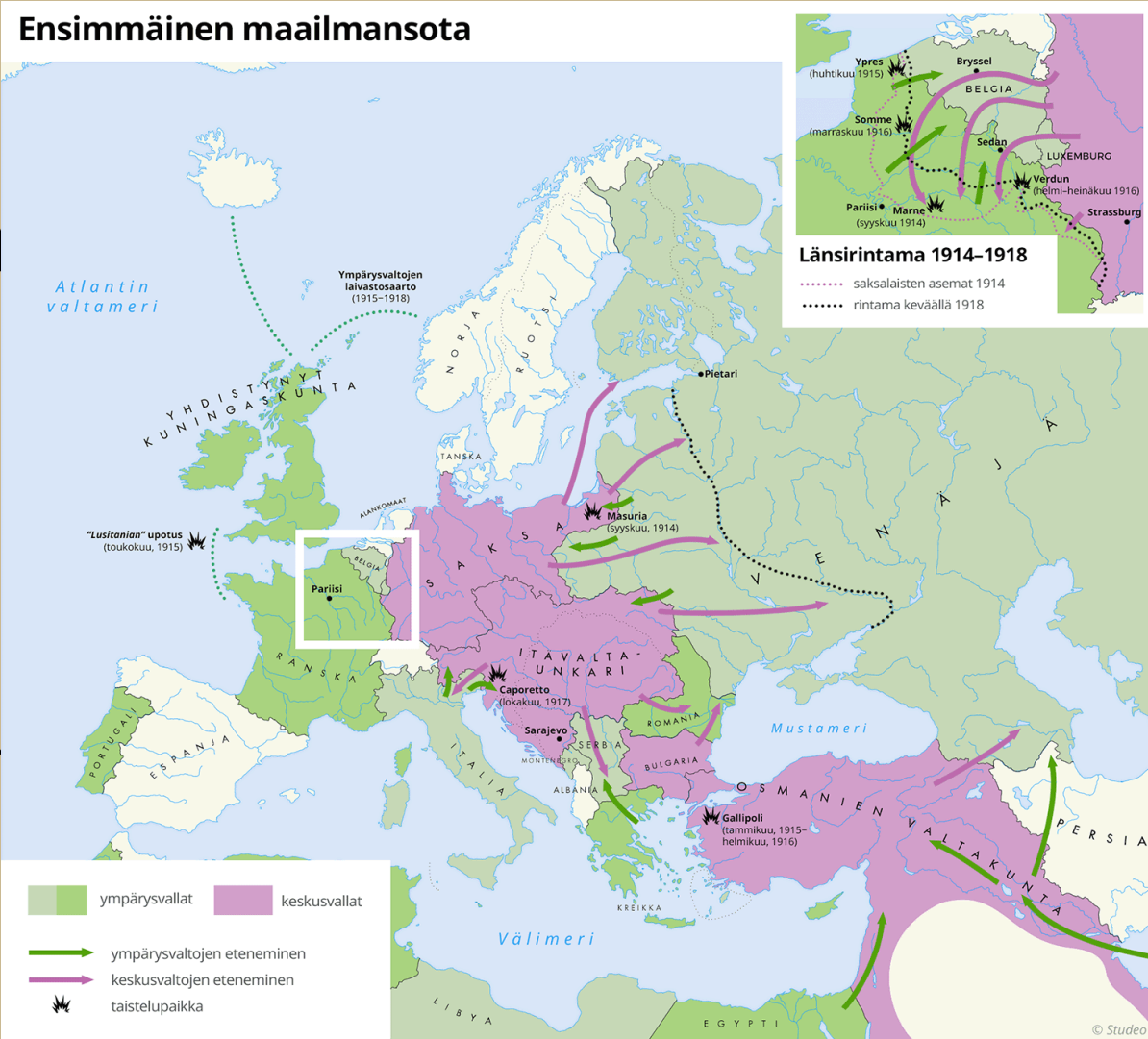
- Saksa hyökkäsi Ranskaan Belgian kautta ja kiersi näin Ranskan itärajalleen rakentamat linnoitukset.
- Pian Saksan ja Ranskan välinen länsirintama juuttui lähes paikalleen: ”Länsirintamalta ei mitään uutta.”

Ensimmäinen maailmansota

Sodan tausta

- Suurvaltojen nationalistinen kilpailu
- Liittopolitiikka
- Asevarustelu
- Usko lyhyeen sotaan
- Sarajevon laukaukset.

Sarajevon laukaukset

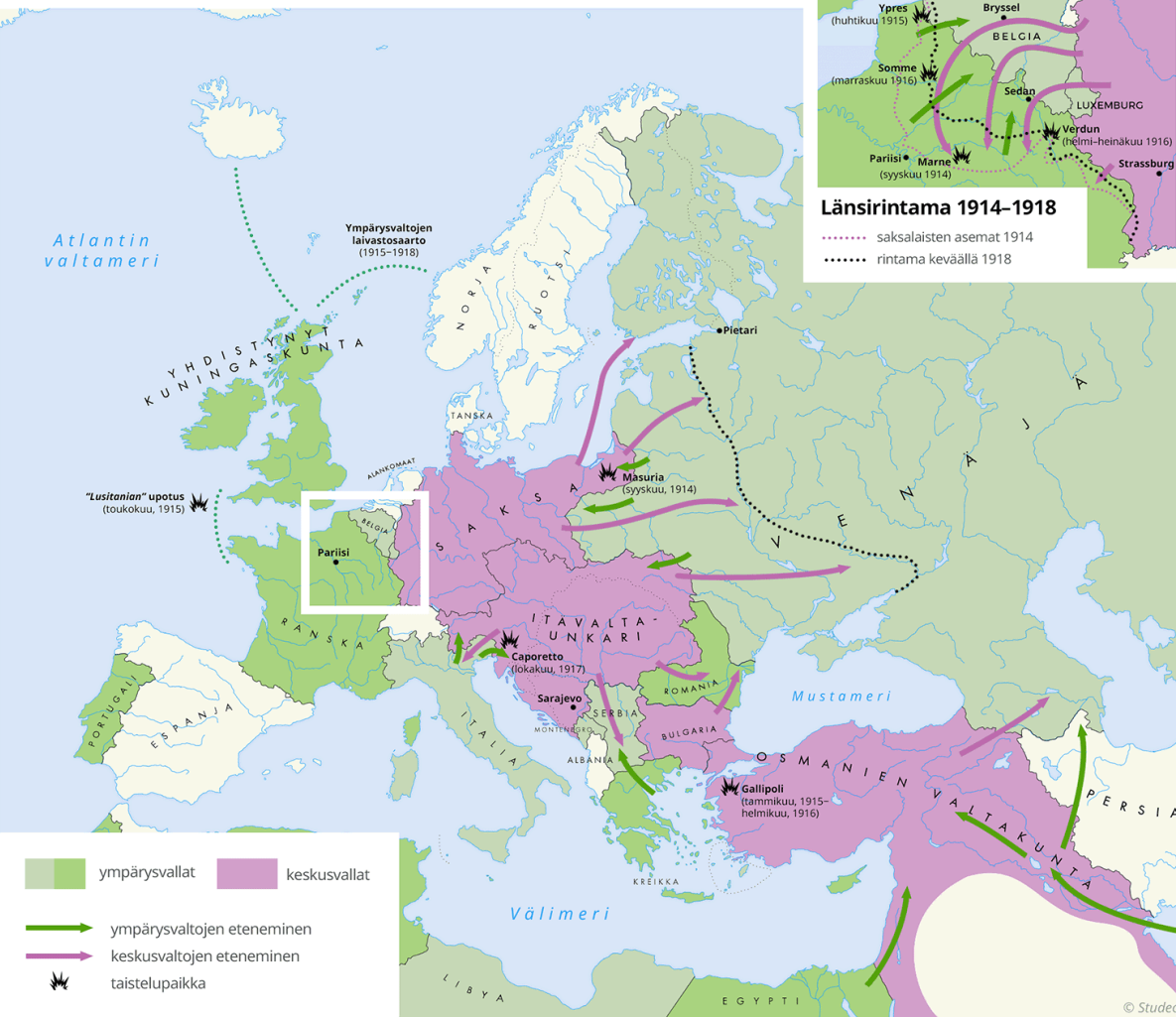

Lähde: By Europeana 1914–1918 (CC BY-SA 3.0)

- Itävalta-Unkarin kruununperillinen, arkkiherttua Franz Ferdinand vieraili vaimoineen Sarajevossa kesäkuun lopulla 1914.
- Serbinationalistinen terroristi ampui arkkiherttuan kesken vierailun.
- Arkkiherttuan murhan tutkimisen yhteydessä Itävalta-Unkari esitti Serbialle vaatimuksia, joihin itsenäinen valtio ei voinut suostua.
- Serbian kieltäydyttyä Itävalta-Unkari julisti sille sodan.

Liittoumat I

Ensimmäinen maailmansota

- Venäjä tuki Serbiaa, kun Itävalta-Unkari painosti sitä Sarajevon laukausten jälkeen.
- Venäjä aloitti liikekannallepanon, kun Itävalta-Unkari oli julistanut sodan Serbialle.
- Saksa tuki Itävalta-Unkaria ja julisti sodan, kun Venäjä ei pysäyttänyt liikekannallepanoa.
- Saksa hyökkäsi myös Ranskaan, joka oli Venäjän liittolainen.
- Iso-Britannia liittyi sotaan liittolaistensa Ranskan ja Venäjän puolelle Saksaa vastaan.
- Sodan osapuolia kutsuttiin keskusvalloiksi ja ympärysvalloiksi.

Liittoumat II

Ympärysvallat

- Iso-Britannia
- Ranska
- Venäjä
- Italia (vuodesta 1915)
- Yhdysvallat (vuodesta 1917)
- Serbia
- Belgia
- Romania
- Kreikka
- Portugali

Keskusvallat

- Saksa
- Itävalta-Unkari
- Osmanien valtakunta
- Bulgaria
- Italia (vuoteen 1915)

**Miksi sota
kutsutaan
maailmansodaksi?**

Pohdi ja keskustele
vierustoverisi kanssa.

4.1. SOTAINTO JA SODAN ARKI

Sotaan lähdettiin innokkaasti syksyllä 1914.

Mottona oli ”Nopea voitto ja jouluksi kotiin!”

Saksalaiset sotilaat ilmoittivat lähtevänsä ”Retkelle Pariisiin”.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:German_soldiers_in_a_railroad_car_on_the_way_to_the_front_during_early_World_War_I,_taken_in_1914._Taken_from_greatwar.nl_site.jpg

Propagandan aseet

- Sotapropagandaa harrastivat kaikki osapuolet.
- Tässä ”Eurooppalainen puimatanner” -kuvassa keskusvaltojen puimamiehet julistavat: ”Nyt annamme niille selkäsaunan!”

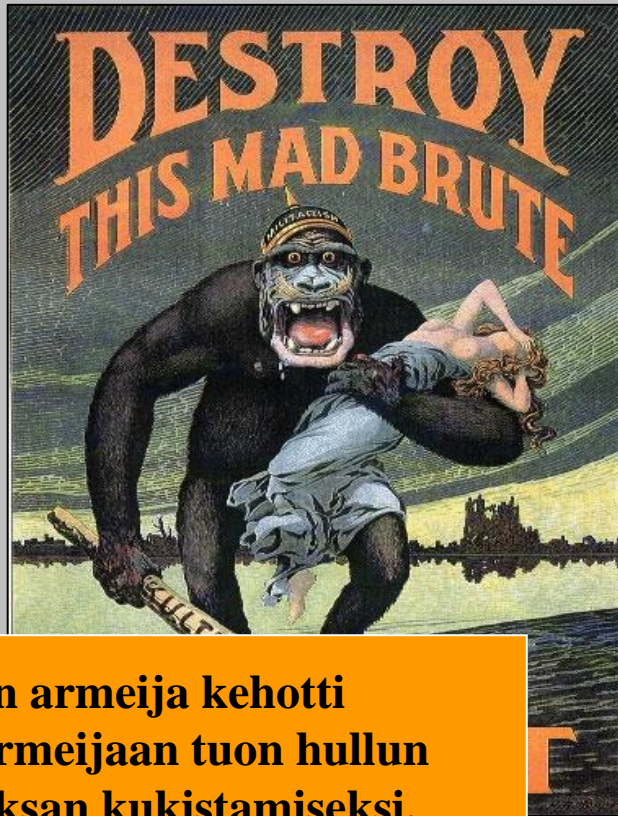
**Mitä valtiota
”keskusvaltojen
puimamiehet” edustavat?**

Ympärysvallat makaavat maassa.

Mitkä valtiot?

- Taustalla pysyttelevät pikkuvaltiot.

- Molemmat sotaa käyvät liittoumat tekivät sotapropagandassaan vihollisesta epäinhimillisen hirviön.

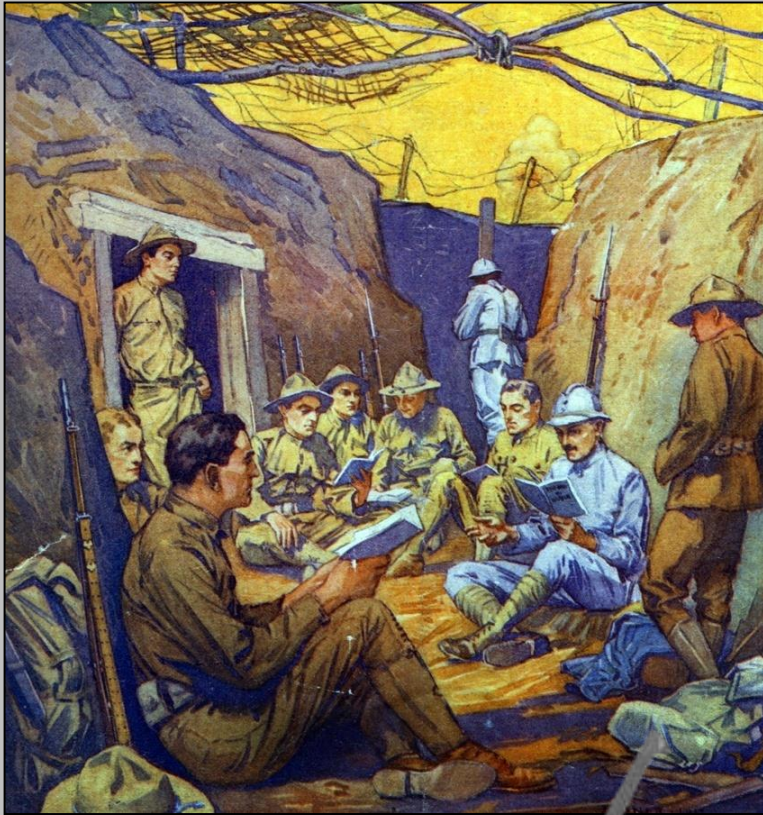

Yhdysvaltain armeija kehotti liittymään armeijaan tuon hullun pedon eli Saksan kukistamiseksi. Millä keinoilla Saksan symbolista on tehty erityisen vastenmielinen?

Itävaltalainen juliste mainostaa 8. sotalainaa, joka auttaa tuhoamaan ympärysvaltojen lohikäärmeen.

Maasota

- Syntyi asemasodan käsite. Rintama pysyi miltei paikallaan ja sotilaat kaivautuivat juoksuhautoihin suojaan uusilta aseilta. Miestappiot olivat paikoin valtavat.
- Sodan uutuuksia olivat kauaskantavat tykit, konekiväärit ja panssarivaunut eli tankit.

- Sodan pelottavimpia uusia aseita olivat kaasut, joita käyttivät kaikki sodan osapuolet:
- Kloorikaasu, fosgeeni, sinappikaasu, kloropikriini ja syanidikaasu tekivät sotilaat ensin taistelukyvyttömiksi, sitten invalidisoivat ja tappoivat.
- Kaasun käyttö oli epävarmaa, koska tuuli saattoi kääntää kaasun kohti omia joukkoja tai muuten väärään suuntaan.
- Kaasunaamarien käyttö esti myrkytyksen, mutta oli vaivalloista.

Sinappikaasun jäljet.

Merisota

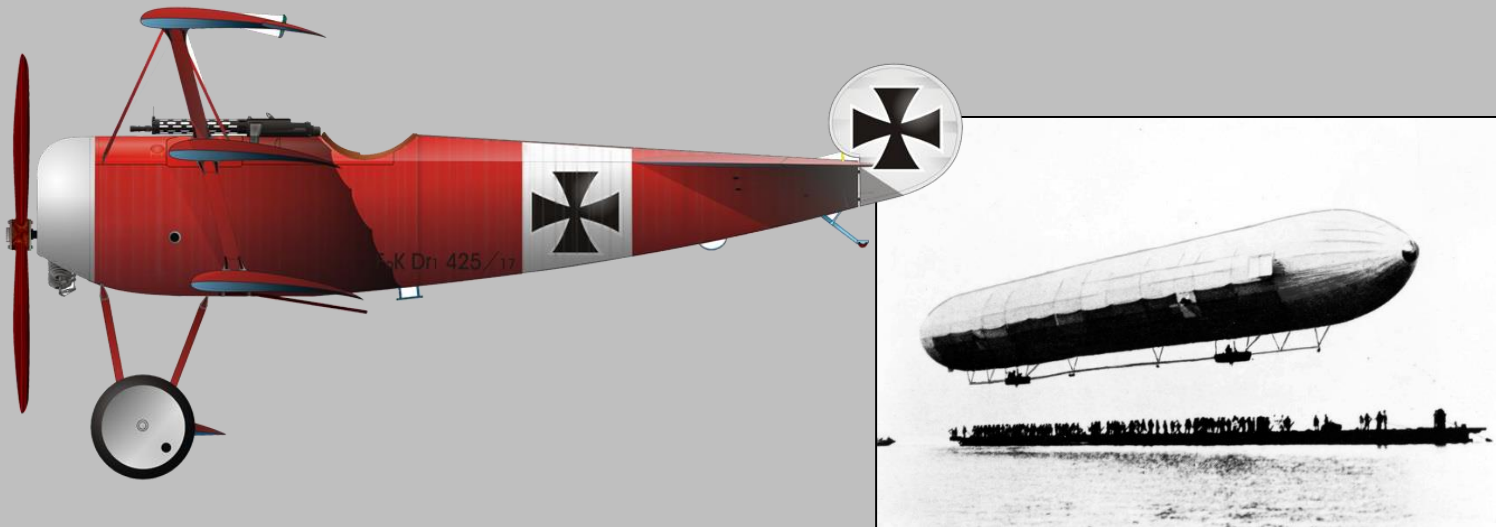

Saksalainen postikortti
vuodelta 1914.

- Laivastokilpailu oli jo ennen sotaa kiivasta: taistelulaivoista tuli kansallisia symboleja ja ylpeydenaiheita.
- Sukellusveneet tulivat ensimmäistä kertaa laajalti käyttöön.
- Yhdysvaltain liittymiseen sotaan vaikutti osaltaan Saksan helmikuussa 1917 aloittama rajoittamaton sukellusvenesota eli ympärysvaltojen satamiin pyrkivien rahti- ja matkustajalaivojen upottaminen varoituksetta.

Ilmasota

- Lentokoneita ja ilmalaivoja eli zeppeliinejä käytettiin tiedustelutehtäviin ja ilmapommituksiin. Niiden vaikutus sodankäyntiin ja lopputulokseen oli vielä vaatimaton.
- Lentäjälegendoja kuitenkin syntyi: kerrotaan, että Punainen paroni eli saksalainen Manfred von Richthofen pudotti 80 viholliskonetta.

Kotirintama

- Kotirintama osallistui sotaponnistukseen monella tavalla. Naiset osallistuivat tuotantoon kodin ulkopuolella tehtaissa ja muilla työpaikoilla, mikä muutti heidän asemaansa sodan jälkeenkin.
- Kotirintama oli myös vali

**Mitä elintarvikkeita
Yhdysvaltain hallitus
kehottaa
säätämään?**

**Miksi juuri näitä
elintarvikkeita piti
säätää?**

1917

- Vuosi 1917 oli sodan lopputuloksen kannalta merkittävä.
- Tapahtui voimatasapainon muutos:
 - USA tuli mukaan sotaan. Miksi?
 - Venäjä vetäytyi sodasta. Miksi?
- Miten arvioit tasapainon muutosten vaikuttaneen?

”Tahdon sinut.” Yhdysvallat liittyi sotaan vuonna 1917.

1 ms kuudessa minuutissa

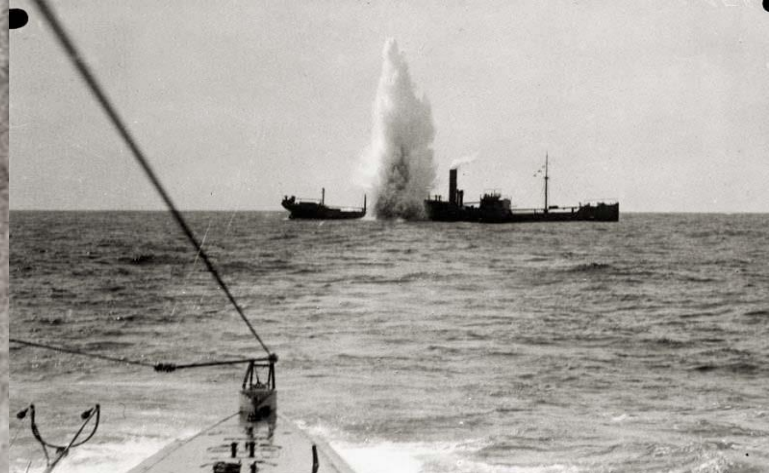
- <https://www.youtube.com/watch?v=-3UjJ5kxiLI>

Epic history I WW.

- <https://www.youtube.com/watch?v=PbwH1ZBnYds>

H12 (LOPS 2021)

Lähteet: BUNDESARCHIV, BILD 183-F0313-0208-007 (CC-BY-SA 3.0), BUNDESARCHIV, BILD 146-1994-022-19A (OSCAR TELLGMANN, CC-BY-SA), IMPERIAL WAR MUSEUMS (JOHN WARWICK BROOKE, PD), BUNDESARCHIV, BILD 102-00159 (CC-BY-SA 3.0)

Sotainto

- Sodan alussa eri puolilla Eurooppaa vallitsi innostunut tunnelma.
 - Sotaan ilmoittautui paljon vapaaehtoisia.
 - Sotilaat lähetettiin rintamalle usein fanfaarien saattamana.
- Sotaintoa ruokki usko lyhyeen ja siistiin sotaan.

Lähde: Bundesarchiv, Bild 146-1994-022-19A (Oscar Tellgmann, CC-BY-SA)

Sodan arki

- Länsirintamalla sodasta tuli asemasotaa
- Itärintama vaihteli enemmän.
- Sotatanner muuttui monin paikoin liejuisaksi.
- Uudet ja tehokkaat aseet aiheuttivat ennennäkemätöntä tuhoa ja herättivät kauhua.

Lähde: Imperial War Museums (John Warwick Brooke, PD)

Lähde: Bundesarchiv, Bild 183-F0313-0208-007 (CC-BY-SA 3.0)

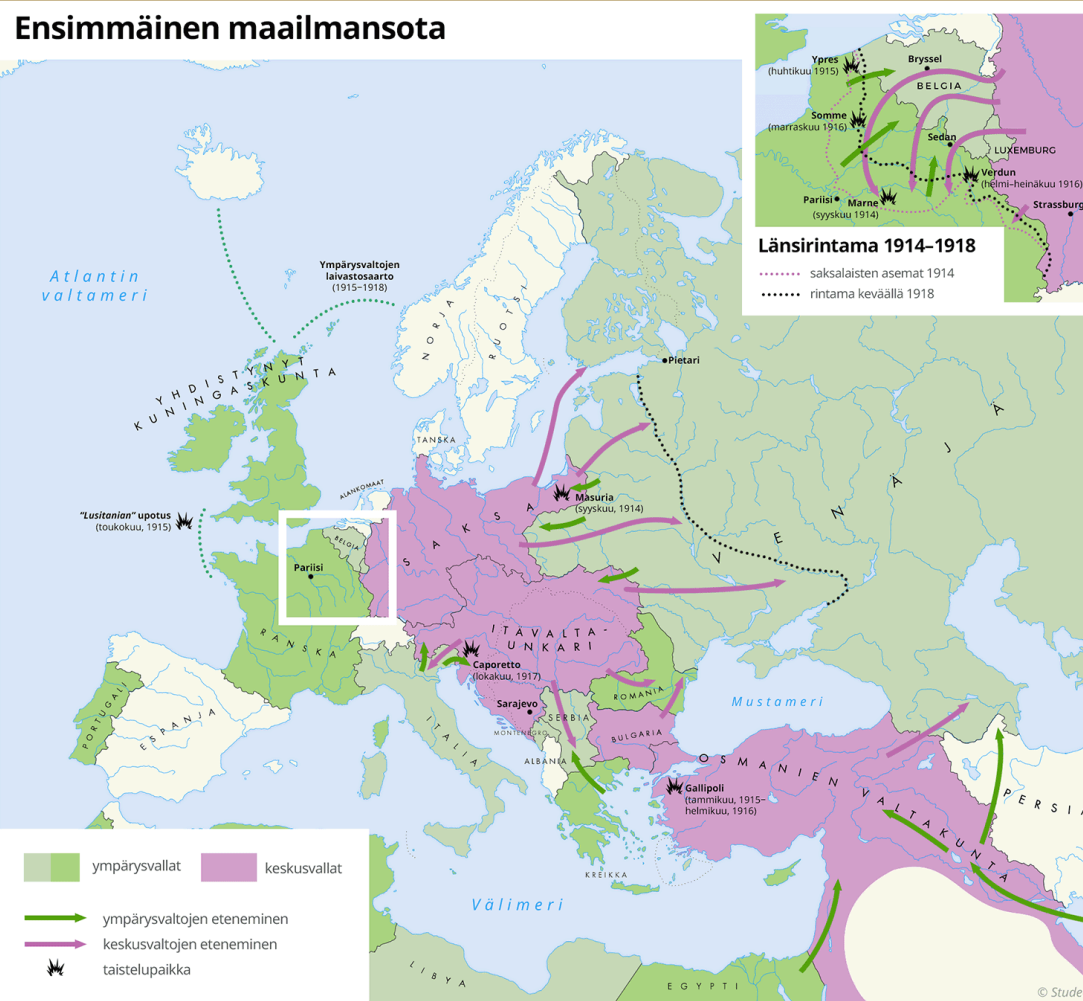
Saksan sukellusvenesota

- Saksalla oli vaikeuksia hoitaa huoltoaan, koska Iso-Britannia oli saartanut sen.
- Saksa yritti murtaa saartoa sekä katkaista Ison-Britannian huoltoyhteydet sukellusveneiden avulla.
- Siviilialusten upottaminen nostatti vastalauseita erityisesti Yhdysvalloissa.
- Matkustaja-alus Lusitanian upottaminen käänsi julkisen mielipiteen Yhdysvalloissa Saksan vastaiseksi ja vuonna 1917 Yhdysvallat liittyi sotaan ympärysvaltujen puolella.

Lähde: Bundesarchiv, Bild 102-00159 (CC-BY-SA 3.0)

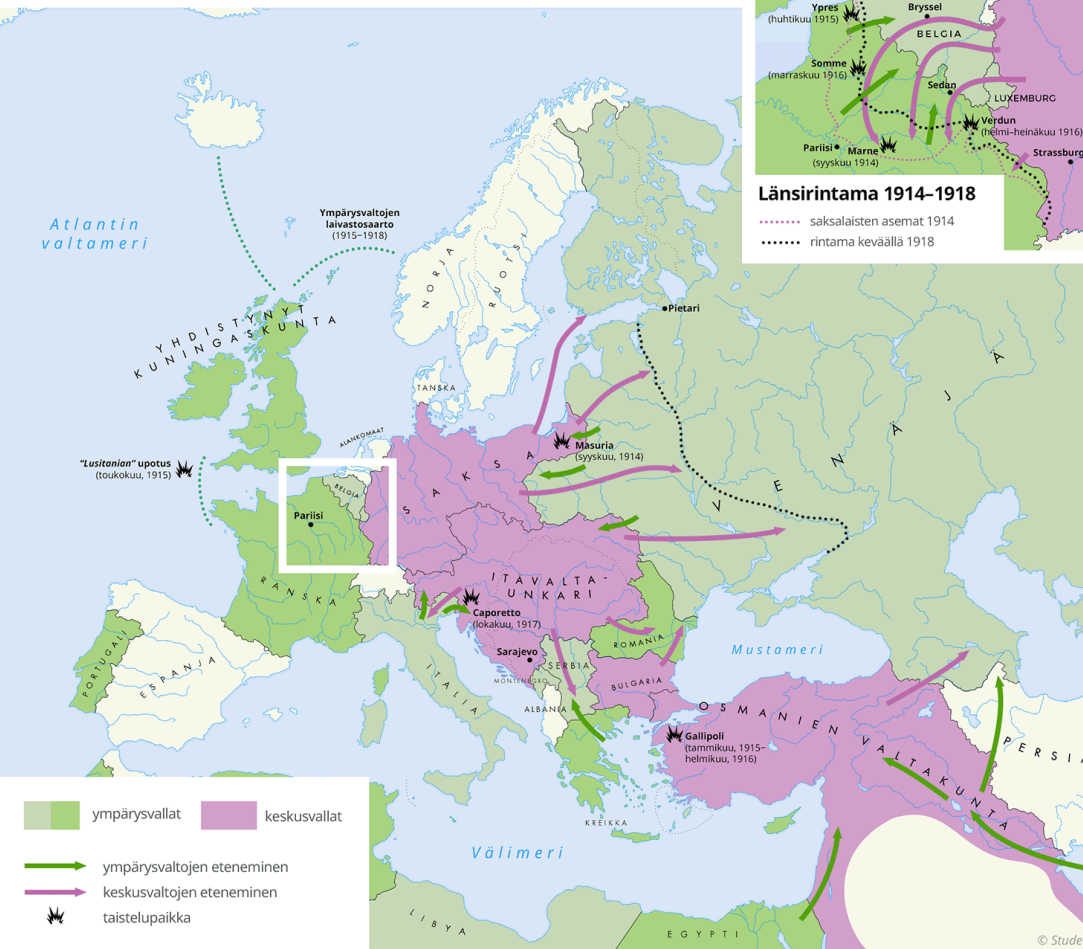
Ensimmäinen maailmansota

Sodan kulku I

- Saksa oli sodan alussa voittoisa länsirintamalla, joka vakiintui Pohjois-Ranskaan.
- Itärintamalla Venäjä aloitti voitokkaasti, mutta Saksan ja Itävalta-Unkarin onnistui sodan edetessä päästä niskaan päälle.
- Muita rintamia oli esim. Balkanilla sekä Vähässä-Aasiassa. Tämän lisäksi sodittiin merellä ja siirtomaissa.
- Rintamilla ei tule ratkaisevia läpimurtoja kummallekaan osapuolelle, vaikka aseita ja sotilaita on taisteluissa kymmeniä miljoonia.
- Sodan kuluessa sota- ja elintarviketuotanto käy keskusvalloille yhä vaikeammaksi.

Ensimmäinen maailmansota

Sodan kulku II

- Yhdysvaltojen liittyminen sotaan muuttaa osapuolten voimasuhteita
- Venäjä irtautuu sodasta kommunistien valtaannousun jälkeen talvella 1917–1918.
- Venäjän kanssa solmitun rauhan jälkeen Saksa keskittää voimansa länsirintamalle.
- Ympärysvallat kestävät Saksan hyökkäykset, minkä jälkeen Saksa ei kykene enää jatkamaan sota.
- Saksa antautuu marraskuussa 1918. Myös muut keskusvallat antautuvat.

Totaalinen sota ja kotirintama

- Sota heijastui sotaikäyvissä maissa koko yhteiskuntaan.
- Kotirintama valjastettiin sotatuotantoon.
- Sodankäynti oli teollista.
- Elin- ja sotatarvikepula koetteli sekä ympärysvaltioita että keskusvaltioita. Erityisen pahoja tuotannon ongelmia oli Venäjällä ja lopulta myös Saksassa.

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Beat back the **HUN**
with
**LIBERTY
BONDS**

Lähde: www.loc.gov (Frederick Strothmann, PD)

**PERSHING'S
CRUSADERS**

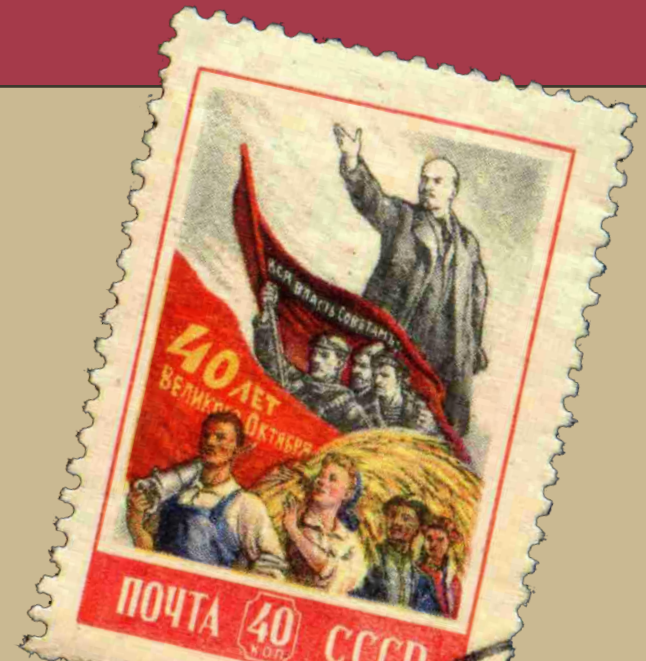
AUSPICES OF THE
UNITED STATES GOVERNMENT
-THE FIRST OFFICIAL AMERICAN WAR PICTURE-
TAKEN BY U.S. SIGNAL CORPS AND NAVY PHOTOGRAPHERS

Lähde: UNT Digital Library (PD)

Sotapropaganda

- Sotaikäyvässä maissa tuotettiin paljon propagandaa.
- Tarkoituksena oli lisätä niin kotirintaman kuin sotilaiden taisteluhenkä.
- Propagandassa vihollinen kuvattiin usein epäinhimillisenä raakalaisena ja omat sotilaat sankareina.

4.2. VENÄJÄN VALLANKUMOUKSET

Vallankumoukset eivät synny tyhjästä

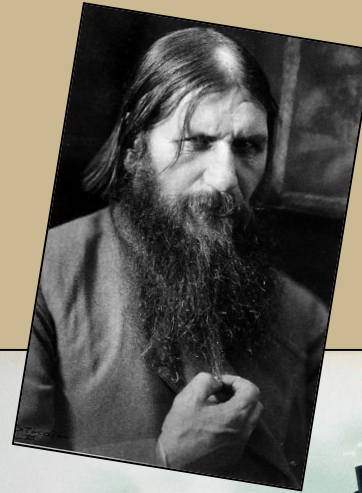
1900-luvun alun Venäjällä pahoja ongelmia:

- Pääelinkeino maatalous takapajuista ja maanomistus vinoutunut aateliston eduksi.
- Talonpoikia verotettiin ankarasti.
- Teollistuminen jäljessä Länsi-Euroopasta.
- Kuilu rikkaitten ja köyhien välillä suuri.
 - Talonpojat ja työläiset köyhiä
 - Aatelisto ja teollisuusporvaristo rikkaita.
- Keskiluokka pieni ja poliittinen vaikutusvalta olematon.
- Korruptio ja virkavaltaisuus rehottivat.

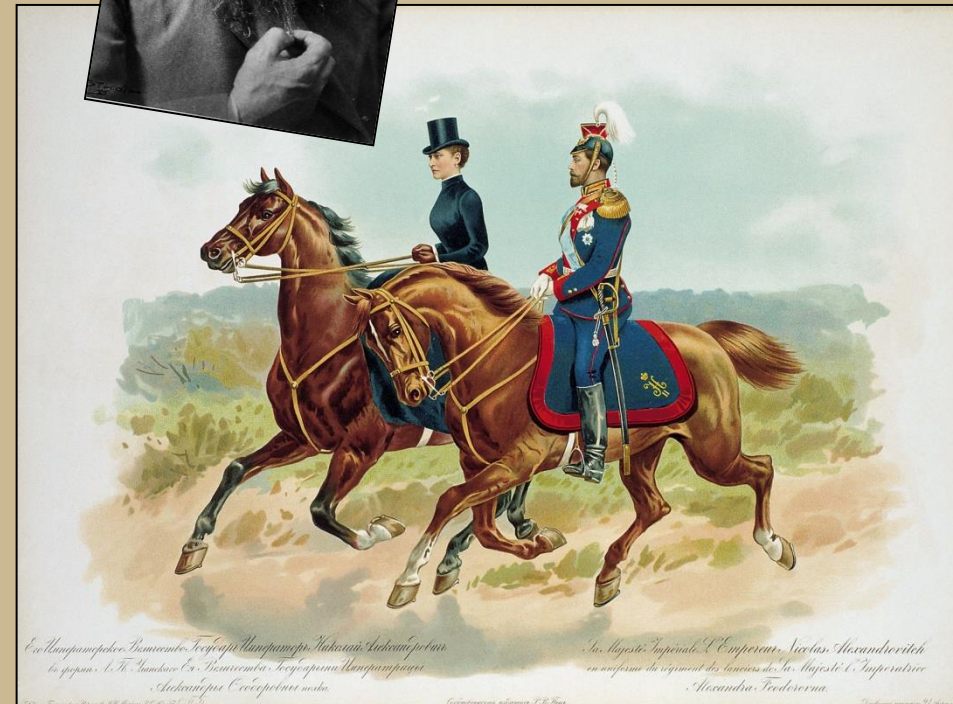

Ongelmina tsaari Nikolai II ja yksinvaltius

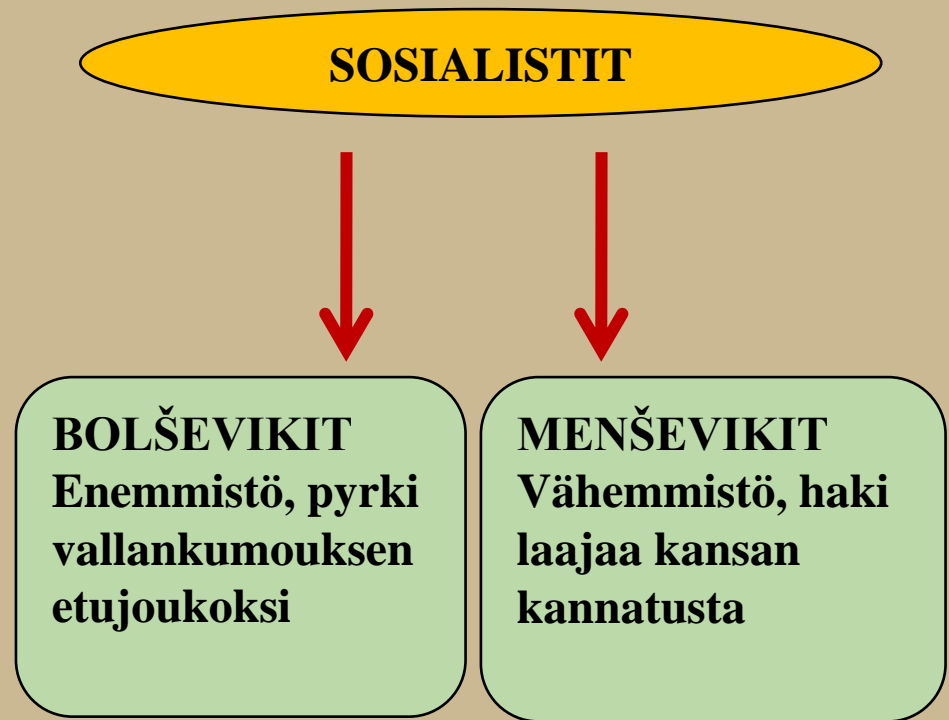
- Tsaari Venäjällä yksinvaltias.
- Nikolai II:ta pidettiin heikkona hallitsijana, koska hän
 - ei kyennyt eikä halunnut uudistaa Venäjää.
 - eristäytyi hovinsa ja perheensä pariin.
 - tukeutui voimakkaasti lähipiirinsä ja antoi erityisesti tsaarittaren ja tämän suosikin munkki Rasputinin vaikuttaa päätöksiinsä.

Munkki Rasputin nautti tsaarittaren suosiota.

- Tsaarin yksinvaltaa vastustivat useat poliittiset ryhmät:
- Kadetit
 - ohjelma liberaali ja nationalistinen
- Anarkistit
 - vastustivat kaikkia keskusvallan muotoja
- Sosiaalivallankumoukselliset
 - näkivät talonpojat vallankumouksen ytimenä

Vuosien 1904–1905 tapahtumat

- Venäjä ja Japani joutuivat sotaan

vakavia levottomuuksia Venäjällä,
esimerkiksi Pietarin verisunnuntai

vaatimuksia tsaarin yksinvallan
rajoittamisesta

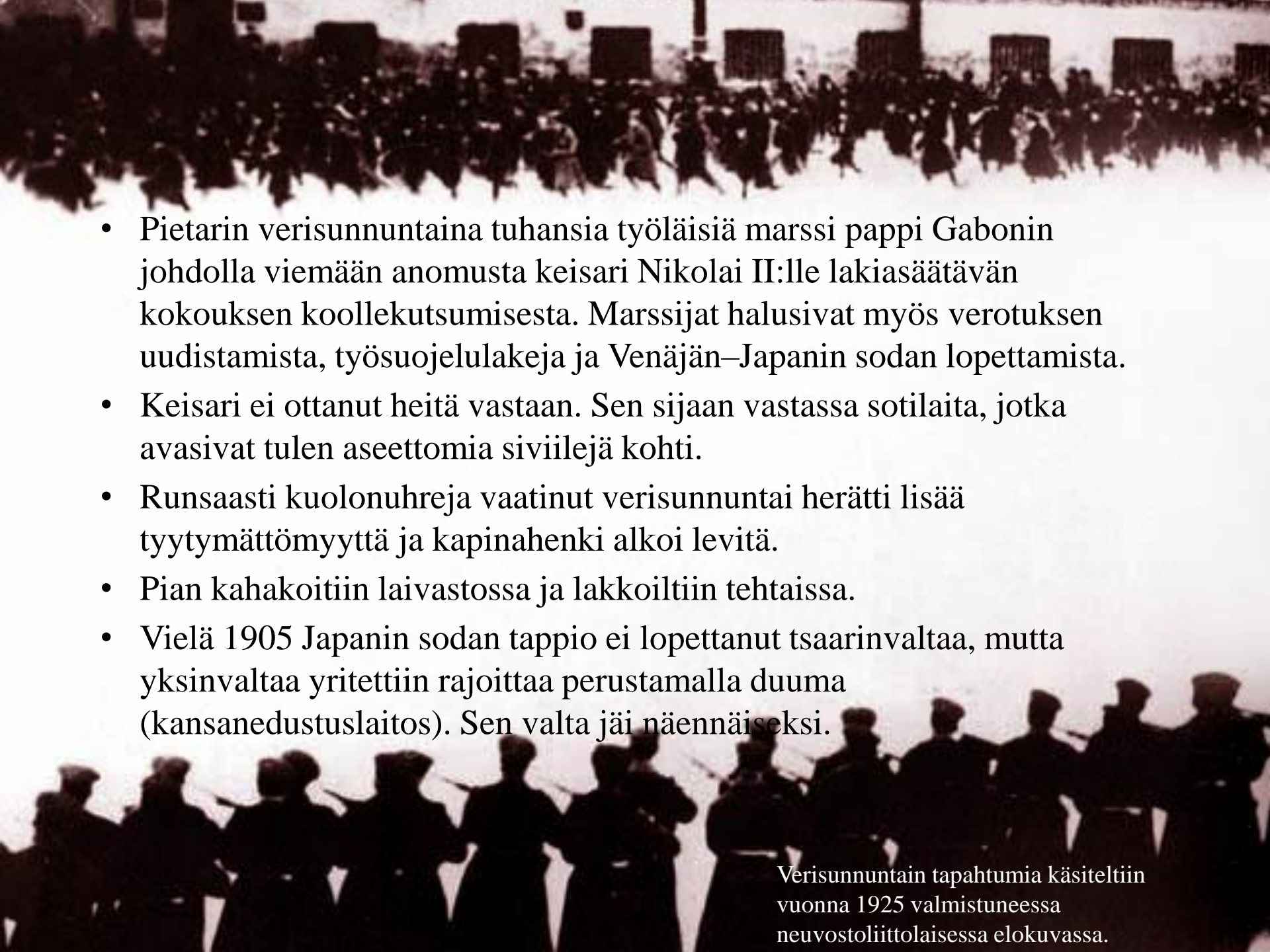
Japani voitti

ensimmäinen aasian valtion
voitto eurooppalaisesta

tyytymättömyyttä Venäjällä

-
- Pietarin verisunnuntaina tuhansia työläisiä marssi pappi Gabonin johdolla viemään anomusta keisari Nikolai II:lle lakiasäätävän kokouksen koollekutsumisesta. Marssijat halusivat myös verotuksen uudistamista, työsuojelulakeja ja Venäjän–Japanin sodan lopettamista.
 - Keisari ei ottanut heitä vastaan. Sen sijaan vastassa sotilaita, jotka avasivat tulen aseettomia siviilejä kohti.
 - Runsaasti kuolonuhreja vaatinut verisunnuntai herätti lisää tyytymättömyyttä ja kapinahenki alkoi levitä.
 - Pian kahakoitiin laivastossa ja lakkoiltiin tehtaissa.
 - Vielä 1905 Japanin sodan tappio ei lopettanut tsaarinvaltaa, mutta yksinvaltaa yritettiin rajoittaa perustamalla duuma (kansanedustuslaitos). Sen valta jäi näennäiseksi.

Verisunnuntain tapahtumia käsiteltiin vuonna 1925 valmistuneessa neuvostoliittolaisessa elokuvassa.

Vallankumouksen sysäsi liikkeelle vasta ensimmäinen maailmansota (1914–1918)

- Venäjän armeijalla valtavat miestappiot.
- Talousongelmat pahenivat → elintarvikepula, nälkämellakoita, lakkoilua.
- 1917 alussa tsaarivaltaa ei tukenut enää juuri kukaan: myös armeija kapinoi.
- Nikolai II pakotettiin luopumaan vallasta.
- Tilalle väliaikainen hallitus.

OLI TAPAHTUNUT HELMIKUUN VALLANKUMOUS 1917.

- Väliaikainen hallitus nojautui keskiluokkaan eikä saanut koko kansan kannatusta. Sen pääministeri Kerenski sanoi myöhemmin: ”Helmikuusta lokakuuhun vallankumouksen hyökyaalto kasvoi tulvaksi, emmekä me kyenneet pysäyttämään tai ohjaamaan sitä.”
- Tehtaissa ja armeijassa valtaa käyttivät neuvostot, joissa bolševikit pyrkivät saamaan kannatusta.
- Sota jatkui yhtä huonolla menestyksellä kuin ennenkin.
- Bolševikit lupailivat kansalle, mitä se halusi:

Lenin puhumassa 1917

RAUHAA, MAATA, LEIPÄÄ!

KAIKKI VALTA NEUVOSTOILLE!

Vulkan-tehtaan punakaartiosasto kokoontui ryhmäkuvaan 1917.

- Bolševikit saivat lisää kannatusta, mutta pysyivät silti pienenä, mutta hyvin organisoituneena ja taistelutahtoisena ryhmänä.
- Lokakuussa 1917 bolševikit kaappasivat lähes verettömästi vallan Pietarissa, mistä kumous eteenpäin muualle Venäjälle.

OLI TAPAHTUNUT LOKAKUUN SUURI VALLANKUMOUS.

Venäjän sisällissota valkoisten ja punaisten välillä

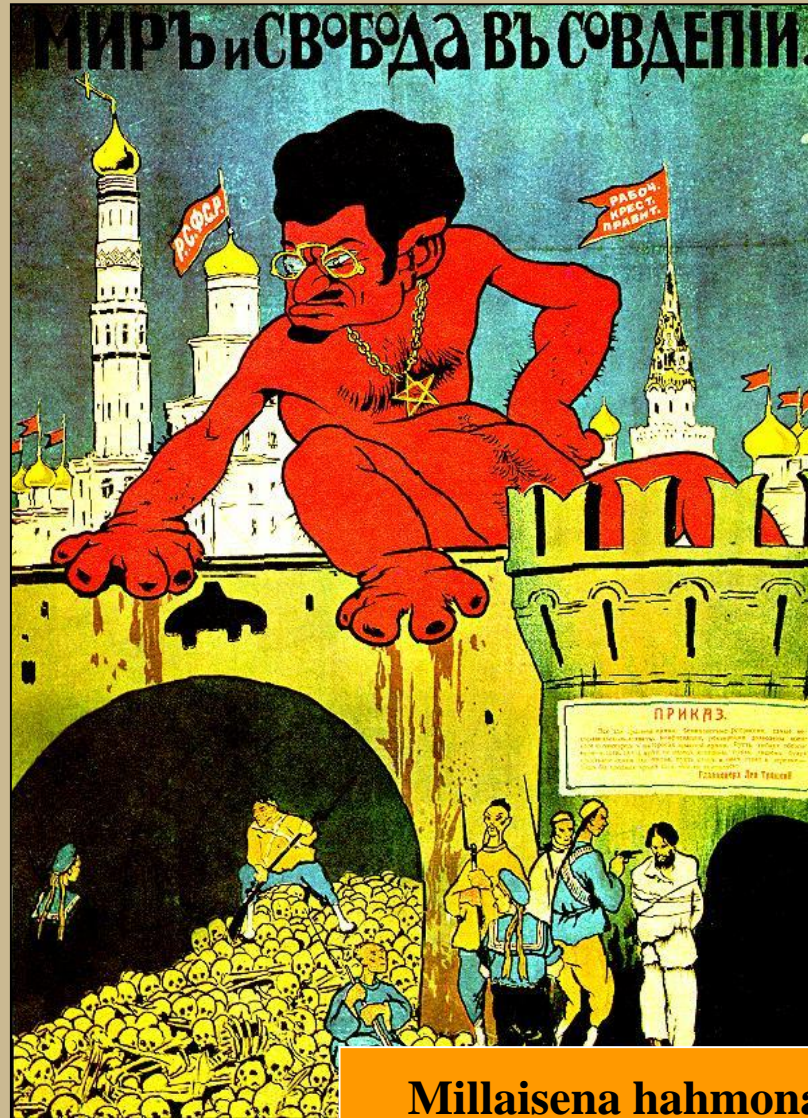
- Punaiset puolustivat vallankumousta, valkoiset vastavallankumousta. Mukana myös ulkomaisia joukkoja, erityisesti valkoisten puolella.
- Taistelut kestivät vuoteen 1920, jolloin valkoiset joukot oli lyöty.
- Sisällissota vaati yli 9 miljoonan venäläisen hengen ja jätti Neuvosto-Venäjän talouden romahdustilaan.

Puna-armeijan päällikkö Lev Trotski esitetään tässä julisteessa vuodelta 1918 taistelemassa Pyhän Yrjön hahmossa silinterihattuista lohikäärmettä vastaan, jossa lukee ”vastavallankumous”.

Puna-armeijan propagandakuvassa Lev Trotski esitettiin Pyhän Yrjön hahmossa.

Millaisena hahmona Trotski esitetään tässä valkoisen armeijan propagandakuvassa? Mistä häntä syytetään?

Lenin-setä asuu Venäjällä

- <https://www.youtube.com/watch?v=XjVnbVStaDA>

Venäjämästä Neuvostoliitoksi

- 1922 syntyi uusi valtio: Sosialististen Neuvostotasavaltojen liitto eli Neuvostoliitto.

Oppikirjan s. 48

Venäjämästä Neuvostoliitoksi

1917

Nikolai II

- Helmikuun vallankumous: itsevaltias tsaari menetti valtansa, tilalle usean puolueen muodostama väliaikainen hallitus.
- Lokakuun vallankumous: väliaikainen hallitus menetti valtansa, tilalle bolševikkien johtamat neuvostot, valtion nimeksi Neuvosto-Venäjä.

1918–1920

V. I. Lenin

- Irtautui ensimmäisestä maailmansodasta (Brest-Litovskin rauha).
- Sisällissota: vastakkain bolševikkien johtamat punaiset ja vallankumousta vastustaneet valkoiset joukot.
- Talouden sosialisointi ja sotatalous johtivat 20 miljoonaa ihmishenkeä vaatineeseen nälänhätään.
- Bolševikit voittivat sodan.

1922

- Perustettiin Sosialististen Neuvostotasavaltojen liitto eli Neuvostoliitto.
- Kommunistinen puolue (NKP) koneistoinen maan johtoon. Ensimmäinen pääsihteeri (johtaja) oli Lenin.

1924

J. V. Stalin

- Lenin kuoli.
- Stalin alkoi vakiinnuttaa asemaansa puolueen ja valtion johdossa.

1928

- Sosialistinen suunnitelmatalous aloitettiin: talouden ensimmäinen viisivuotissuunnitelma.

1930-luku

- Maatalouden kollektivisointi vaati miljoonien ihmisten hengen.
- Raskaan teollisuuden kehittäminen.
- Stalinin henkilökulttia vahvistettiin ja kilpailijat syrjäytettiin.
- Puolueen ja valtiokoneiston puhdistukset. Näytösoikeudenkäynnit ja kuolemantuomiot.
- Stalinin vastustajien vainot – vankileirien saaristoon suljettiin miljoonia ihmisiä.

Venäjäjän vallankumous Epic history-video

- <https://www.youtube.com/watch?v=cV9G1QUIm7w>

4.2. Venäjän vallankumoukset

H12 (LOPS 2021)

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Venäjän ongelmat

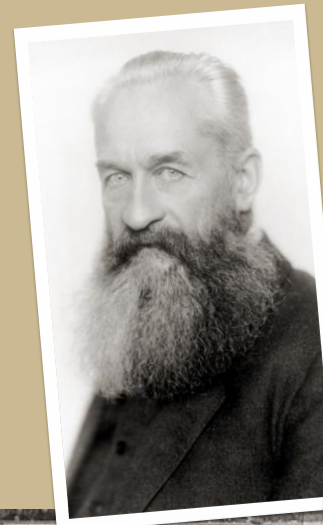
- Venäjä oli erittäin epätasa-arvoinen yhteiskunta.
- Omaisuus oli keskittynyt maanomistajille ja kansa eli köyhyydessä.
- Valta oli keskitetty itsevaltiaalle keisarille.
- Yritykset uudistaa yhteiskuntaa epäonnistuivat.
- Kansan mielenosoitukset ja lakot tukahdutettiin väkivalloin.
- Maailmansota sujui alun toiveikkuuden jälkeen huonosti.
- Heikko sotamenestys henkilöityi keisariin.

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Vuoden 1917 kehitys

- Helmikuun vallankumouksessa keisari Nikolai II luopuu vallasta.
- Valtaan nousee väliaikainen hallitus.
- Väliaikaisen hallituksen valtaa rajoittaa Pietarin sotilaiden ja työläisten neuvosto.

Vuoden 1917 kehitys II

- Väliaikainen hallitus pitää Venäjän maailmansodassa.
- Mielenosoitukset hallitusta vastaan lisääntyvät.
- Leninin johtamien bolševikkien kannatus nousee.
- Väliaikainen hallitus syrjäytetään lokakuun vallankumouksessa.
- Lenin ja bolševikit nousevat valtaan.
- Venäjä sopii aselevosta keskusvaltojen kanssa.

"Rauhaa, maata ja leipää!"
Lenin

Lähde: Viktor Bulla (PD)

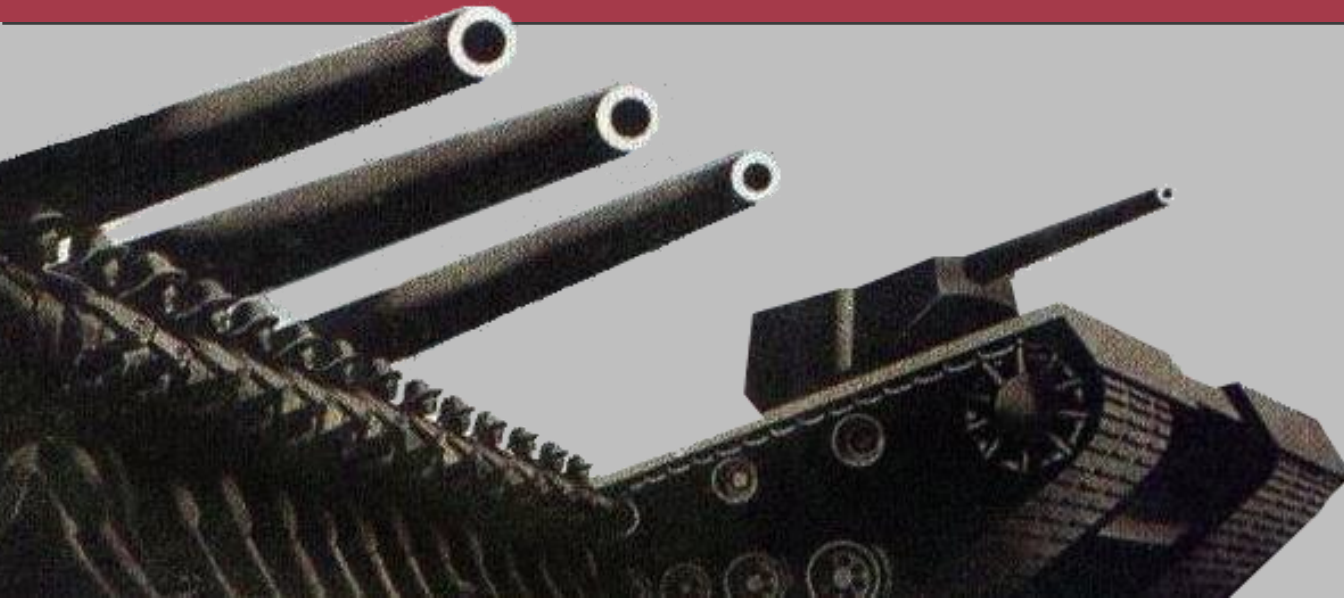
Bolsevikit vakiinnuttavat valtansa

- Leninin johtamat bolsevikit pysyvät vallassa – myös 1917–1922 käydyn sisällissodan jälkeen.
- Bolsevikit alkavat muuttaa Venäjää kommunistiseksi valtioksi keinoja kaihtamatta.
- Syntyy Neuvostoliitto.

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

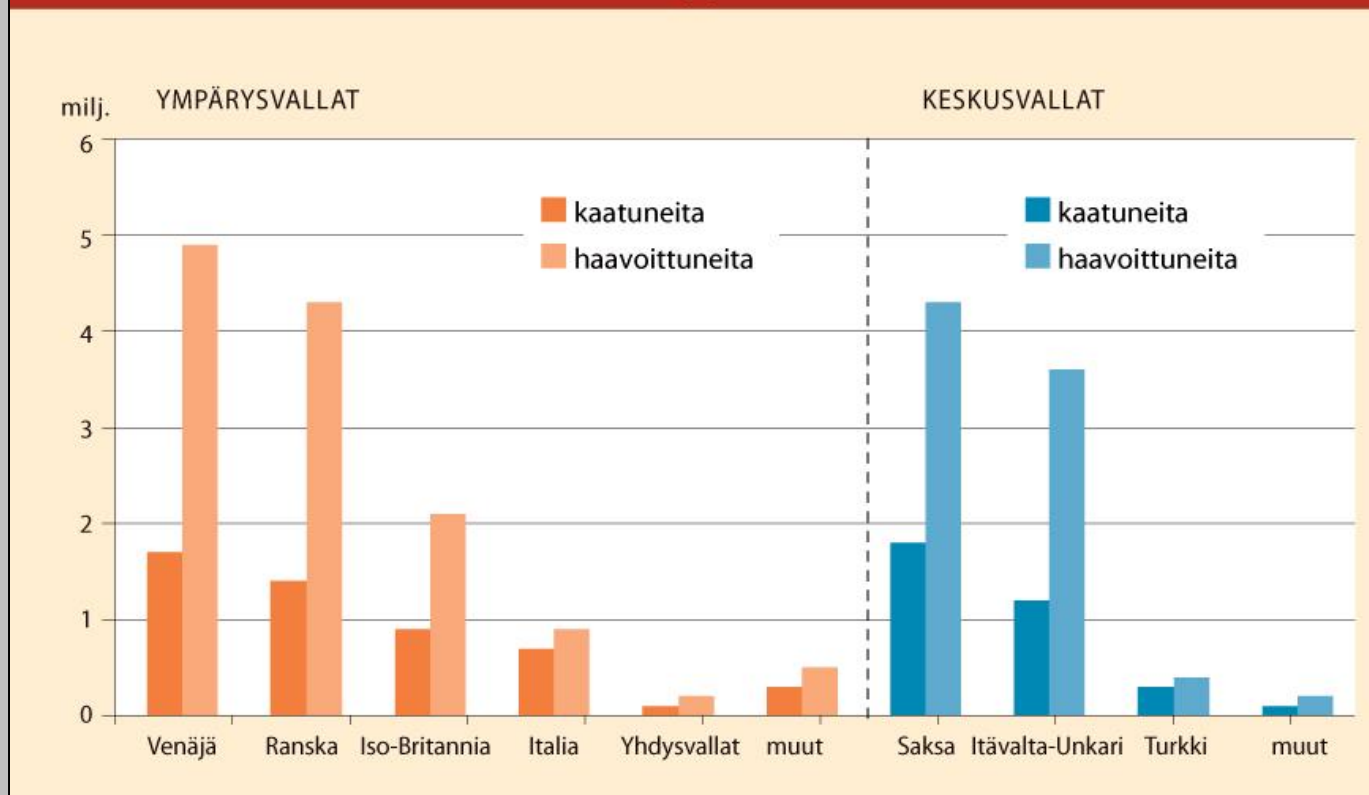
4.3. Suuren sodan seuraukset

Sodan seuraukset

Ensimmäisen maailmansodan sotilastappiot

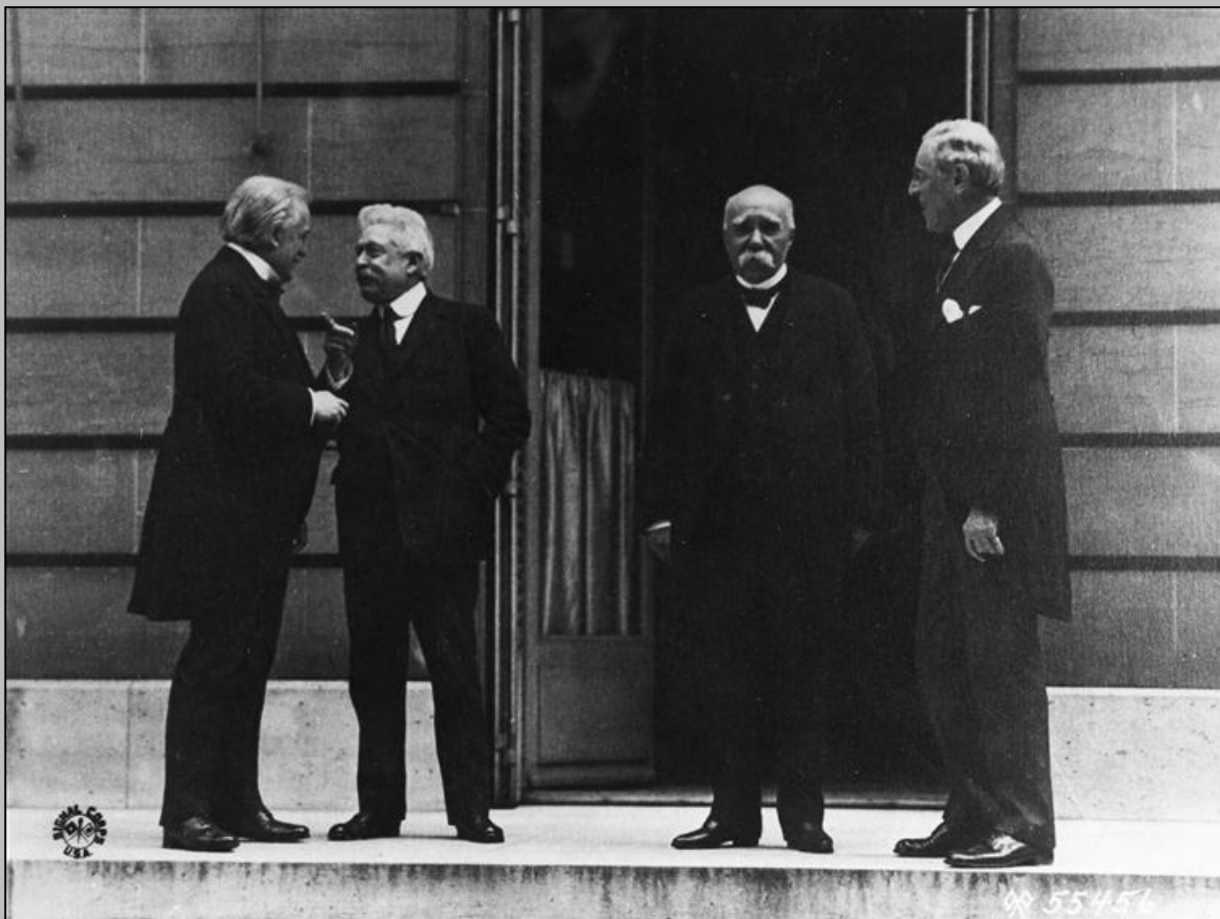
Mitkä valtiot kärsivät suurimmat tappiot?

Miksi juuri niiden menetykset olivat suurimmat?

Unikoista tuli suuren sodan muiston symboleita, koska ne olivat ensimmäiset taistelukentille sodan jälkeen nousseet kukat. Vielä nykyään erityisesti britit pitävät pieniä unikkomerkkejä sodan loppumisen muistopäivänä.

Sodasta muistuttavat myös laajat sotilashautausmaat, tässä High Woodin hautausmaa lähellä Sommen taistelupaikkaa Ranskassa.

Voittajavaltioiden edustajat Versailles'n rauhanneuvotteluissa 1919.

Mukana olivat ympärysvaltioiden johtajat:

Ranskan pääministeri Clemenceau,

Ison-Britannian pääministeri Lloyd George,

Italian pääministeri Orlando ja

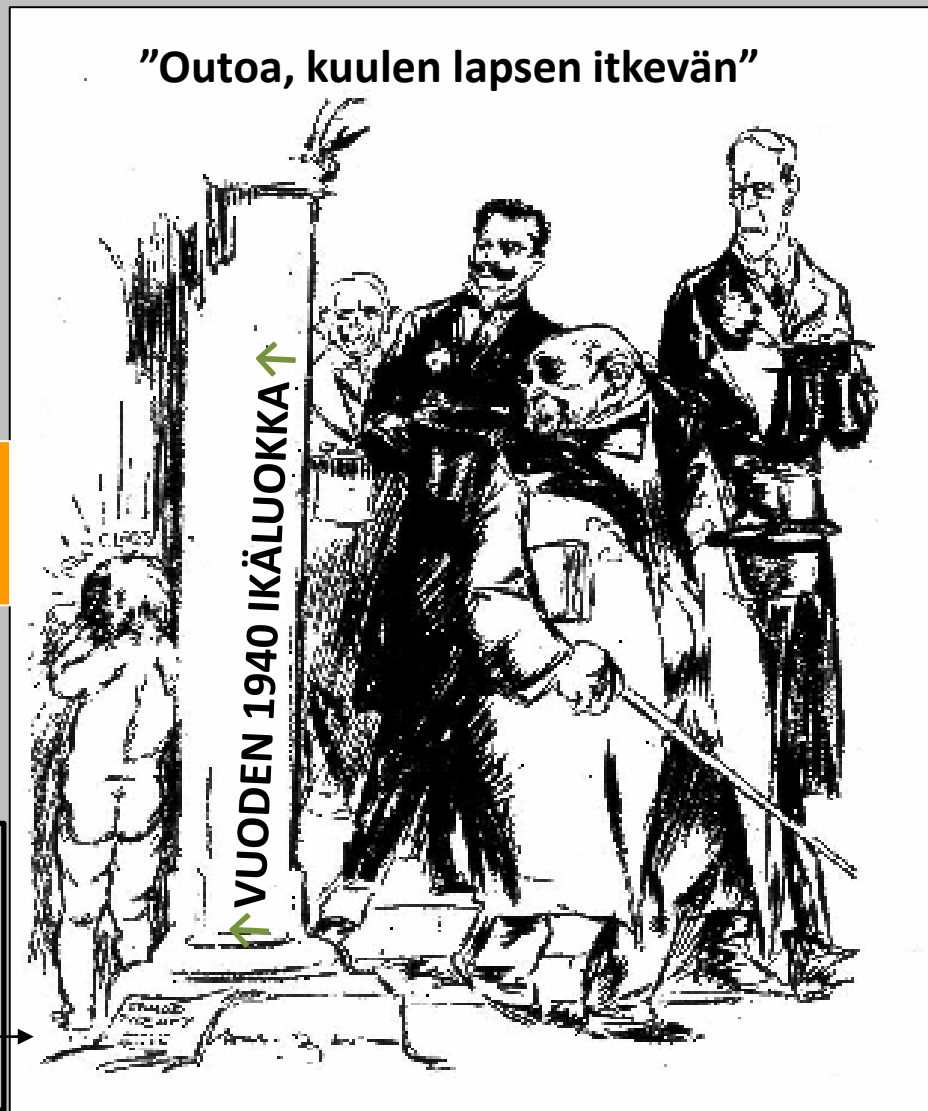
Yhdysvaltain presidentti Wilson.

PILAPIIRROS NÄKI VOITTAJIEN KOKOUKSESSA ENEMMÄN

Ketkä johtajista ovat kuvassa etualalla ja kuka näyttää jäävän takavasemmalle melkein piiloon?

Miten tulkitset kuvan viestin?

Maassa olevan paperin otsikko kertoo sen olevan Versailles'n rauhansopimus

Listaa Versailles'n rauhan ehdot.

**Arvioi niiden perusteella,
oliko edellisen piirroksen
tekijän ennuste oikea.**

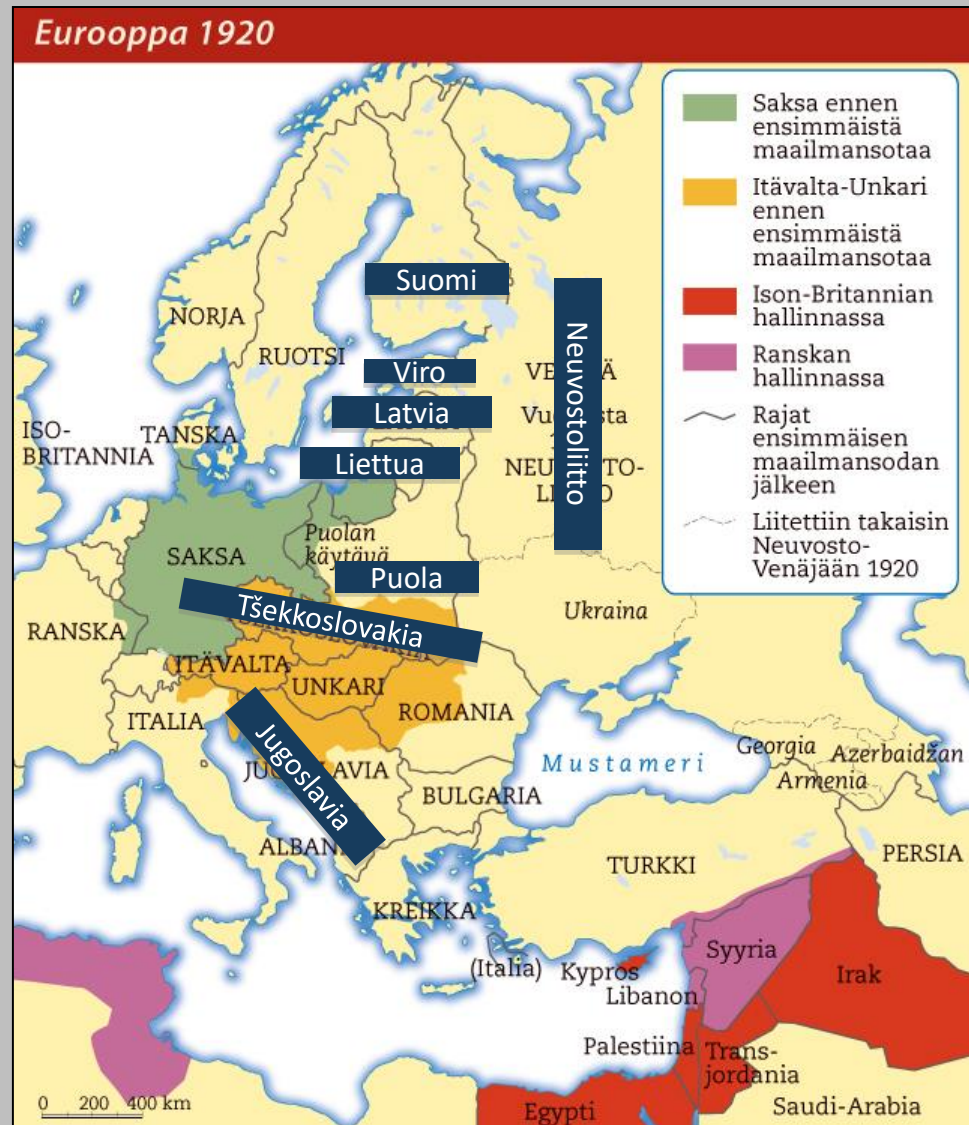

William Orpenin
maalaukseen esittää
rauhansopimuksen
allekirjoitusta
Versailles'n
peilitalissa 28.
kesäkuuta 1919.

Uudet rajat ja valtiot

- Sota ja sen seuraukset muuttivat merkittävästi Euroopan karttaa. Rajat vaihtoivat paikkaa ja uusia valtioita syntyi.

- Neuvostoliitto
- Suomi
- Viro
- Latvia
- Liettua
- Puola
- Tšekkoslovakia
- Jugoslavia

WORLD WAR I

1914 - 1918

4.3. Suuren sodan seuraukset

Eurooppa vuonna 1923

Lähde: WIKIMEDIA COMMONS (PD), WWW.LOC.GOV (LOUIS OPPENHEIM, PD)

Saksan häviö

- Saksan resurssit eivät riitä
- Keisari syrjäytetään ja Saksa antautuu
- Aselevon ja lopulta rauhanehdot ovat tiukat.

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Versailles'n rauhansopimus

- Pariisin rauhanneuvottelut
- Woodrow Wilsonin 14 kohdan suunnitelma taustana
- Saksa todetaan syylliseksi sotaan
- Rauhanehdot ovat ankarat.

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Saksan rauhanehdot

- Saksan yksin syyllinen sotaan
- mittavat sotakorvaukset
- aluemenetykset
- Reininmaan demilitarisointi
- rajoitukset armeijan koolle ja aseistukselle
- saksalaiset kokivat rauhanehdot epäoikeudenmukaisina
- äärioikeistossa syytettiin sosiaalidemokraatteja, maltillisia liberaaleja, kommunisteja ja juutalaisia.

"Saksan sitruunaa puristetaan niin, että sen siemenetkin vinkuvat!"

Lähde: www.loc.gov (Louis Oppenheim, PD)

Eurooppa vuonna 1923

Uusia valtioita

- Wilson katsoi kansallistunteen olleen sodan syynä, joten kansoilla on oikeus omaan valtioon.
- Eurooppaan syntyi rauhansopimusten seurauksena lukuisia uusia valtioita.
- Taustalla myös Venäjän, Saksan ja Itävalta-Unkarin keisarikuntien sekä Osmanien valtakunnan romahtaminen.

Muita maailmansodan seurauksia

- Yhdysvallat nousee johtavaksi valtioksi, ja Euroopan suurvaltojen merkitys vähenee.
- Useimmat sotaa käyneet maat olivat pahoissa taloudellisissa ja yhteiskunnallisissa vaikeuksissa.
- Teollistumisen nostattama edistysusko oli romahtanut.
- Kansainliitto perustetaan kansainvälisten suhteiden hoitamista varten.

PEACE AND FUTURE CANNON FODDER

The Tiger: "Curious! I seem to hear a child weeping!"

—The London Daily Herald.

Will Dyson: Peace and Future Cannon Fodder

- Pilapiirtäjä Will Dyson piirsi oheisen kuvan Pariisin rauhanneuvotteluiden aikana.
- Tulkitse kuvan sanoma:
 - Keitä tunnistat kuvasta?
 - Mitä kuvassa lukee?
 - Mitä Dyson haluaa kuvallaan sanoa?

TREATY OF VERSAILLES

Versaillesin rauha

4.4. Kansainliitto turvaamaan rauhaa

Wilsonin idea

- Kansainvälisiä suhteita pitäisi hoitaa yhdessä eikä kilpaillen.
- Maailmansota oli suurvaltakilpailun seuraus.
- Kriisit ja erimielisyydet tulisi ratkaista neuvottelemalla.

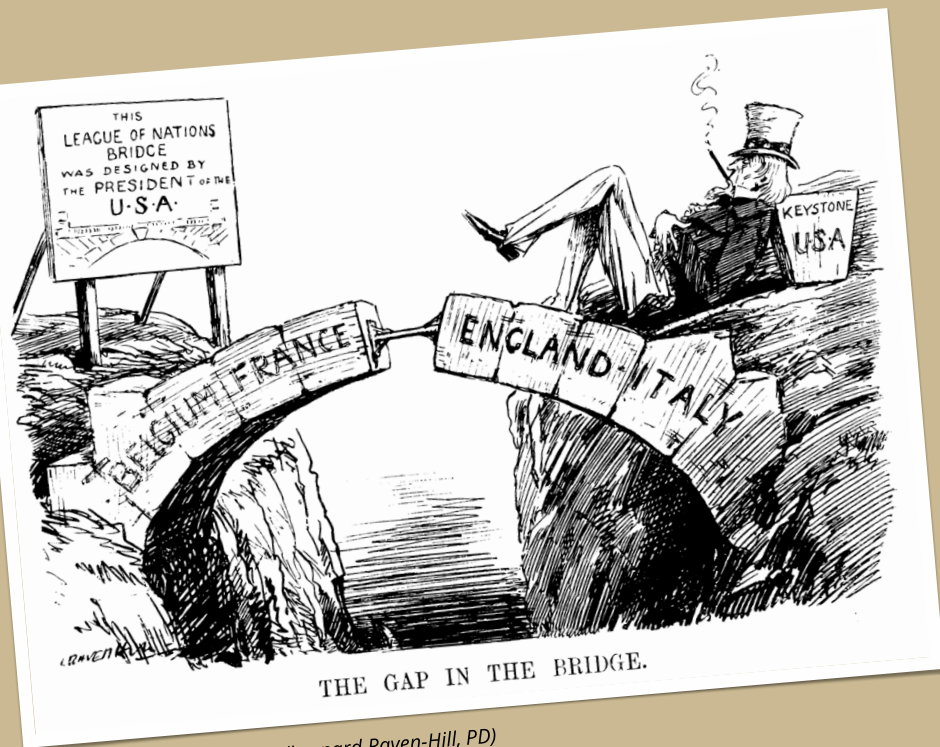

Kansainliitto

- Perustettiin tammikuussa 1919 Pariisin rauhanneuvotteluiden yhteydessä.
- Kansainliiton tarkoituksena oli toimia maiden välisenä keskustelufoorumina sekä kansainvälisten ristiriitojen ja kriisien sovittelijana ja ratkaisijana.
- Tarkoitus oli myös edistää aseistariisuntaa.
- Ensimmäinen yleiskokous pidettiin marraskuussa 1920 Genevessä.

Lähde: Fridtjof Nansen bildarkiv, National Library of Norway (A. Frankl, PD)

Lähde: Wikimedia Commons (Leonard Raven-Hill, PD)

Kansainliiton toiminta I

- Kansainliitto oli aluksi maailmansodan voittajavaltioiden ohjauksessa.
- Iso-Britannia, Ranska, Italia ja Japani olivat päättävän elimen pysyväisjäseniä.
- Saksa ei päässyt Kansainliiton jäseneksi ennen kuin vuonna 1926.
- Neuvostoliitto liittyi vuonna 1935.
- Yhdysvallat jäi ulkopuolelle, kun se ryhtyi harjoittamaan isolationistista ulkopolitiikkaa.
- Yhdysvaltojen poisjääminen heikensi Kansainliiton arvovaltaa ja toimintamahdollisuuksia.

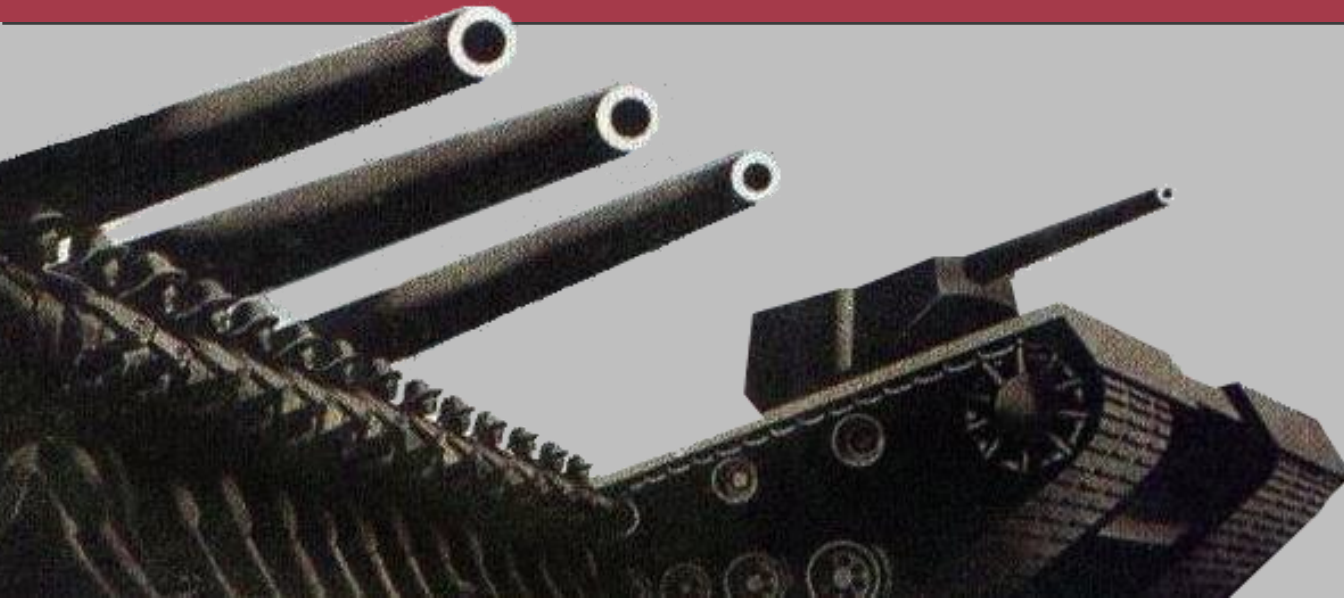
Kansainliiton toiminta II

- Kansainliitto onnistui 1920-luvulla sovittelemaan joitain kansainvälisiä kiistoja, kuten Suomen ja Ruotsin riita Ahvenanmaasta.
- 1930-luvulla kiihtynyt kansallismielinen politiikka sekä Saksan, Italian ja Japanin kaltaiset aggressiiviset valtiot haastoivat Kansainliiton.
- Kansainliitolla ei ollut kunnon työkaluja edellä mainittujen valtioiden hillitsemiseen ja rauhanturvaamiseen.
- Kansainliiton uskottavuus rauhan takaajana romahti viimeistään toisen maailmansodan syttyessä.

Kansainliitto

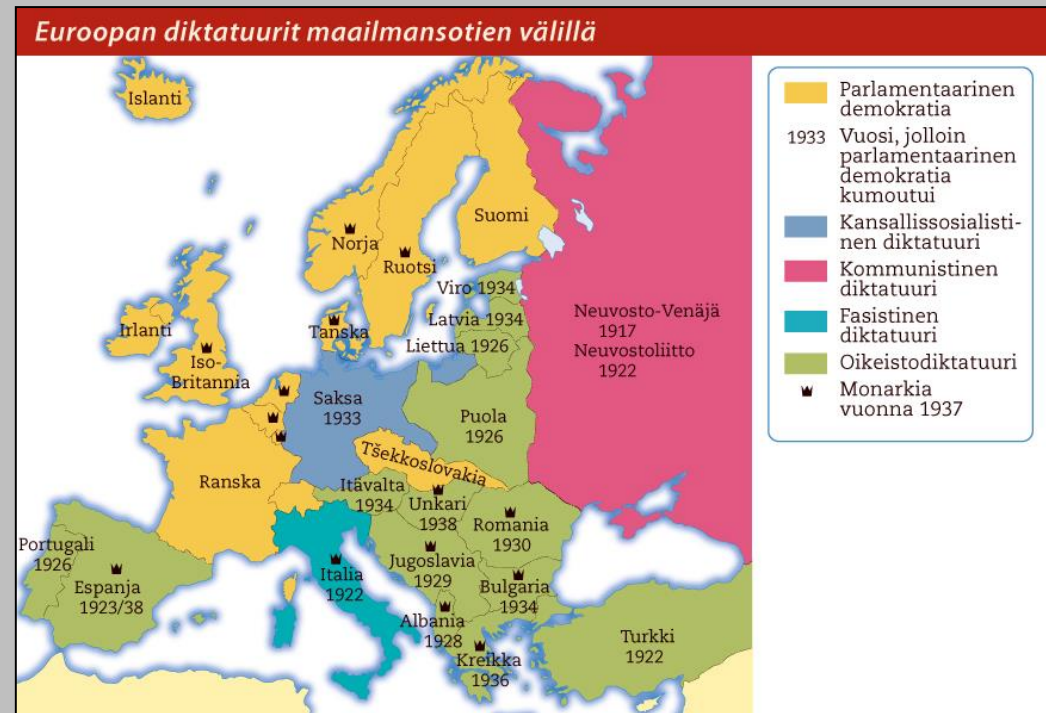

5. Demokratioista diktatuureja

Demokratian kriisi

- Lähes kaikki I maailmansodan jälkeen itsenäistyneet valtiot ajautuivat diktatuuriin 1930-lla.
- Mitkä maat näistä säilyivät demokratioina?
- Demokratia oli uhattuna äärivasemmalta ja äärioikealta.
- Miksi?

Demokratian vastustajia Euroopassa maailmansotien välillä

ÄÄRIVASEMMISTO

- tavoite maailman muuttaminen kommunistiseksi
- Komintern-järjestö ajoi maailmanvallankumousta
- proletariaatin diktatuuri (ei demokratiaa)
- puhdistukset ja väkivalta oman ideologian pönkittämiseksi

ÄÄRIOIKEISTO

- fasistit ja natsit
- halusivat tuhota parlamentaarisen demokratian
- kommunisminvastaisuus
- vahvan johtajan ja järjestyksen kaipuu
- suvaitsemattomuus ja äärinationalismi
- sodan ja väkivallan hyväksyminen
- taloudessa yksityisomistus, mutta komentotalous

Demokratian edellytyksiä

Demokratian edellytyksiä	Mitä demokratia vaatii toimiakseen?
Vapaat vaalit	<ul style="list-style-type: none">■ monipuoluejärjestelmä■ yleinen äänioikeus
Kansalaisten perusoikeudet ja vapaudet	<ul style="list-style-type: none">■ hyvä koulutuksen ja lukutaidon taso■ taloudellinen vakaus■ sananvapaus, lehdistön vapaus ja kokoontumisvapaus■ vapaa kansalaistoiminta
Enemmistön valta ja vähemmistöjen oikeudet	<ul style="list-style-type: none">■ ihmisten yhdenvertaisuus lain edessä■ yleiset ja yhtäläiset kansalaisoikeudet■ henkilökohtaiset vapaudet, kuten uskonvapaus■ kansalaiset voivat valita edustajansa ajamaan etujaan
Perustuslaillinen hallinto	<ul style="list-style-type: none">■ hallinto perustuu lakeihin, ei mielivaltaan■ hallinnon läpinäkyvyys■ päätökset ja lait vaativat enemmistön hyväksynnän■ kansalaiset kokevat vallan legitiimiksi eli oikeutetuksi■ vallan jakaminen, esimerkiksi vallan kolmijako-oppi

Mitä totalitarismi on ?

Poliittinen järjestelmä, jossa

- yksilö on alistettu valtiolle
- valtio ulottaa valtansa kaikkialle yhteiskunnassa
- kansalaiset valtion täydellisessä ja kaikenkattavassa kontrollissa sekä töissä että vapaa-ajalla:
 - lapsuus
 - koulunkäynti
 - harrastukset
 - perhe-elämä
 - normit ja arvot.
- 1920- ja 30-luvun Euroopassa totalitaristisia valtioita olivat natsi-Saksa, fasistinen Italia ja kommunistinen Neuvostoliitto.

Totalitarismin tunnusmerkkejä

Salaisen poliisin urkinta ulottuu ihmisten yksityiselämään saakka.

Koulujärjestelmä toimii indoktrinaation välineenä.

Hallitsevalla eliitillä on runsaasti etuoikeuksia.

Yksilö on alistettu yhteisölle.

Yhteiskunta on sotilaallisesti järjestetty ja jyrkästi hierarkkinen.

Etnisiä ja muita vähemmistöjä vainotaan.

Kulttuurielämä, tieteet ja taiteet on alistettu palvelemaan virallista totuutta.

Valta on yhdellä puolueella, muut puolueet on kielletty.

Kaikki valta on keskitetty diktaattorille, puolueen johtajalle.

Edustuksellinen demokratia on lakkautettu.

Kansalaisvapaudet on tukahdutettu, oppositioita vainotaan.

Vallanpitäjien arvostelu on kielletty.

Mitä totalitarismin piirteitä pidät kaikkein tuhoisimpina demokraattiselle järjestelmälle?

Mitkä totalitaristisen järjestelmän piirteet puolestaan ovat edullisimpia vallanpitäjien kannalta?

Fasistit valtaan Italiassa

- Vuonna 1919 äärioikeistolainen fasistipuolue muotoutuu Benito Mussolinin taistelujoukoista.
 - Aloitti taistelut äärivasemmiston nujertamiseksi.
- ”Mustapaitojen marssi” Roomaan 1922 nosti fasistit hallitukseen.
- Vaalilain muutos → ehdokkaiksi vain fasistien hyväksymät.
- Mussolinista diktaattori 1926.

Mussolini ja Hitler tapasivat Münchenissä syyskuussa 1938.

Fasistien vallan vakiinnutti:

- Sensuurin avulla estettiin järjestelmän kritiikki.
- Italian talous parani – osin suhdanteitten ansiosta
- Oppositio oli kielletty ja kansalaisoikeuksia rajoitettiin.
- Johtajan palvominen
→ joukkokokoukset, fasismin symbolit, propaganda
- Väkivallan ihannoiti ja käyttö – puolisotilaalliset fasistijärjestöt pitivät yllä järjestystä ja pelon ilmapiiriä.
- Äärinationalismi – Italia ylitse muiden!
- Tavoitteena luoda uusi Rooman

Italian fasismi henkilöityi
voimakkaasti Benito Mussoliniin.

Propagandajuliste julistaa Mussolinin
arvonimiksi *Hänen Korkeutensa*
Benito Mussolini, *Hallituksen pää,*
Fasimin Johtaja ja Imperiumin
perustaja.

**Mitkä fasismin
johtoajatuksista tulevat
tässä esille?**

Sua Eccellenza BENITO MUSSOLINI,
Capo del Governo, Duce del Fascismo e
Fondatore dell' Impero, ama tanto i Balilla,
le Piccole Italiane ed i piccoli critrei.

*Io sarò un ottimo soldato
per la grandezza dell' Italia!*

Mussolini

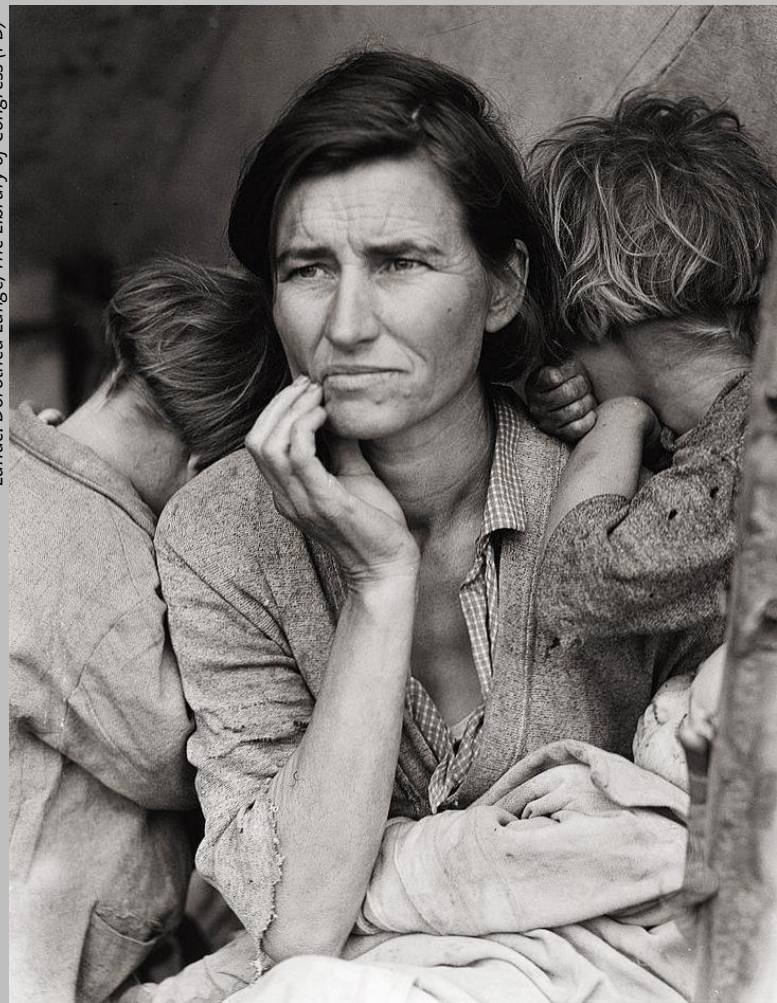

5. Demokratioista diktatuureja

Demokratiat ja diktatuurit

- Monet uudet demokratiat jäivät lyhytikäisiksi.
- Demokratia oli verrattain uusi järjestelmä, ja kansalaisten vaikutusmahdollisuudet olivat vasta laajentuneet.
- Talouslama alkoi USAssa v 1929
- Taloudelliset vaikeudet tasoittivat tietä diktaattorien valtaannousulle.
- Kannatusta saivat sekä äärivasemmisto että äärioikeisto.

Lähde: Dorothea Lange, The Library of Congress (PD)

Diktaattorit
hyödynsivät
propagandaa
asemansa
pönkittämissä

Lähde: Viktor Deni/Wikimedia Commons (PD)

Studeo

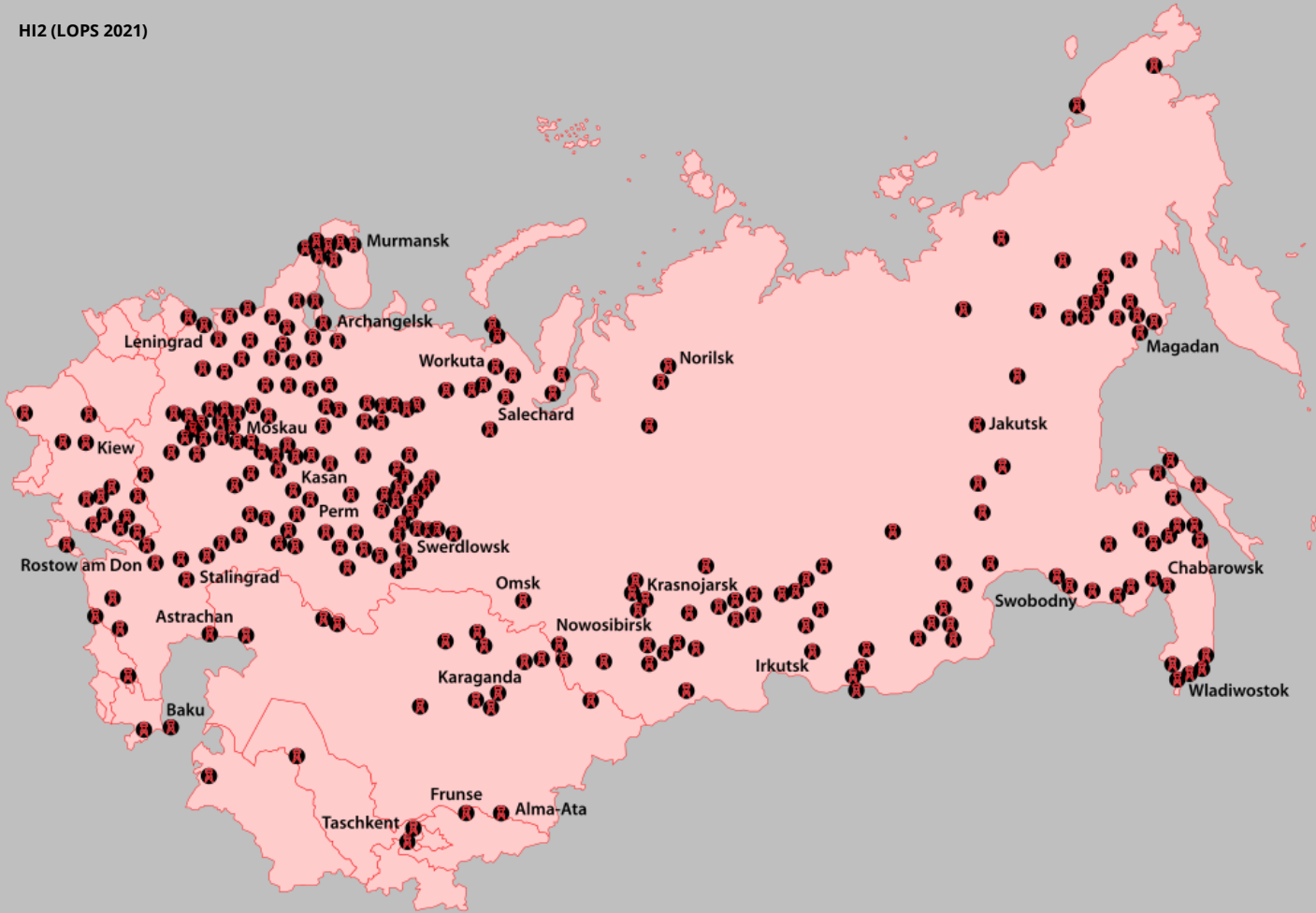
Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Venäjältä Neuvostoliitoksi

- Bolševikkivallankumous v 1917.
- Keisariperhe surmattiin v 1918.
- Neuvosto-Venäjä ajautui veriseen sisällissotaan. Neuvostoliitto perustettiin v 1922.
- Toisinajattelijoita vainottiin
- Leninin kuoltua v 1924 valtaan Josif Stalin.
- Maatalous kollektivisoitiin.
- Stalinin vainoissa miljoonia uhreja 1930-luvulla.

- Vankileirien sijainti Neuvostoliitossa.
- Vangit joutuivat pakkotyöhön rakennustyömailla, kaivoksiin ja muihin suuriin hankkeisiin.

Lähde: Bundesarchiv, Bild 102-09844 (CC-BY-SA 3.0)

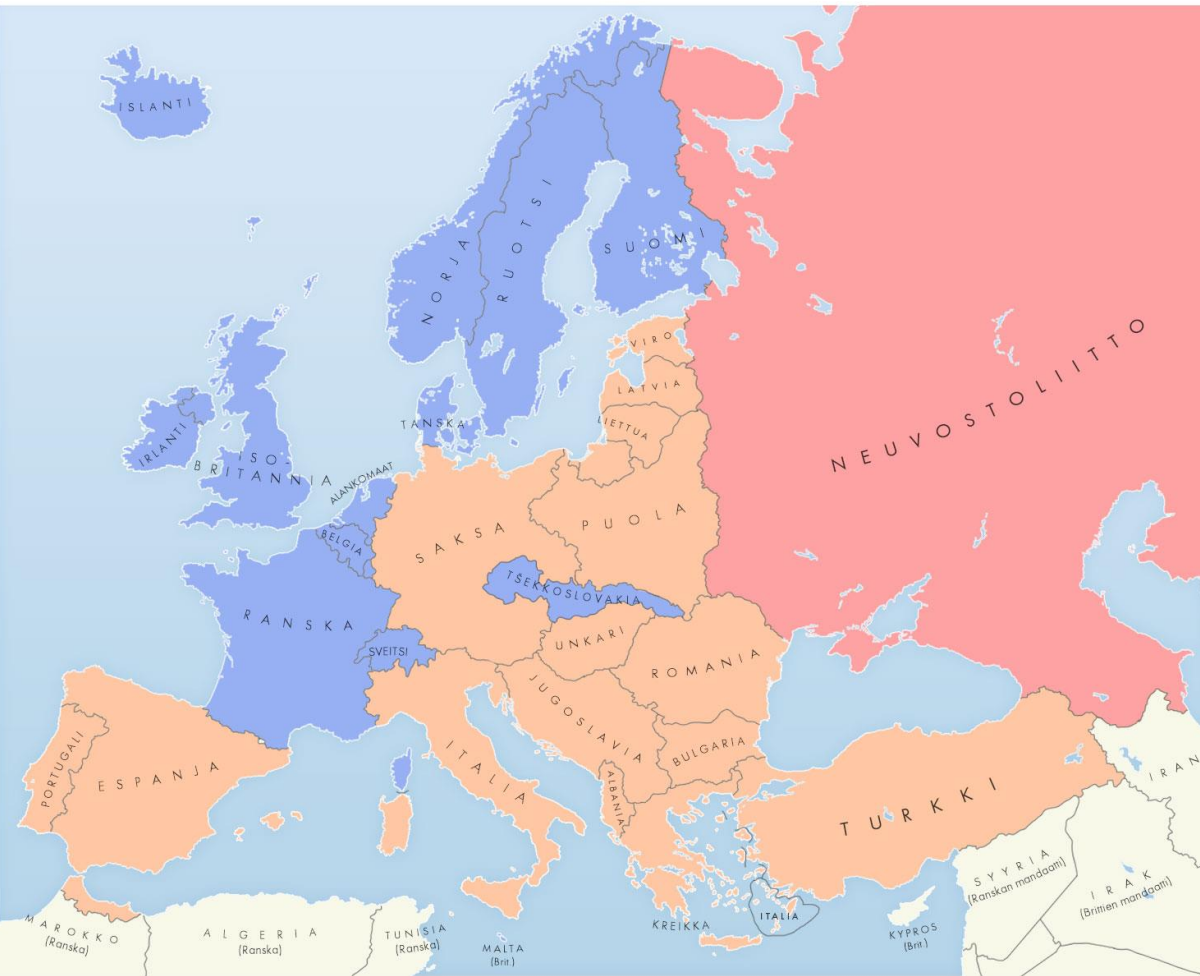
Oikeistodiktatuurit

- Ensimmäisenä valtaan Kansallisen fasistipuolueen Benito Mussolini Italiassa v 1922.
- Kannatusta talousvaikeuksiin joutuneelta keskiluokalta.
- Oikeistodiktatuureja syntyi myös Saksaan, Espanjaan, Portugaliin, Viroon, Latviaan, Liettuaan, Puolaan, Unkariin ja Romaniaan.

Eurooppa vuonna 1939

maat, jotka säilyivät demokratioina

maat, jotka muuttuivat diktatuureiksi

- Uusista valtiosta vain Suomi ja Tšekkoslovakia pysyivät demokratioina.
- Ääriliikkeet saivat kannatusta myös perinteisissä demokratioissa, mutta vallankaappaukset eivät onnistuneet.

Kommunistinen Neuvostoliitto

- NL:ssa rakennettiin kommunismia ja yhden puolueen diktatuuria
- Vallan vakiinnuttaminen kommunisteille:
 - armeijan ja puolueen ”puhdistus”
 - kilpailijat ja arvostelijat eliminoitiin (esim. Trotski)
 - upseeristosta noin 35 000 teloitettiin
 - näytösoikeudenkäynnit
 - vankileirien ja pakkotyölaitosten verkosto
 - maatalouden kollektivointi ja kulakkien hävitys
 - vähemmistökansallisuuksien pakkosiirrot (uusi kansakunnan rakentaminen)
 - Valtakoneisto miehitettiin uudella eliitillä. Hallittiin pelolla ja etuisuuksilla.
 - Myös propagandan ja sensuurin avulla suljettiin toisinajattelijoiden suut.
- Stalinin ajan uhrien määräksi on arvioitu 10–30 miljoonaa.

- Stalin-kultti → koko kansakunnan Isä Aurinkoinen.

**Millaisen kuvan piirros
pyrkii antamaan
Stalinista ja hänen
suhteestaan
neuvostokansalaisiin?**

Venäjältä Neuvostoliitoksi

1917

Nikolai II

- Helmikuun vallankumous: itsevaltiass tsaari menetti valtansa, tilalle usean puolueen muodostama väliaikainen hallitus.
- Lokakuun vallankumous: väliaikainen hallitus menetti valtansa, tilalle bolševikkien johtamat neuvostot, valtion nimeksi Neuvosto-Venäjä.

1918–1920

V. I. Lenin

- Irtautui ensimmäisestä maailmansodasta (Brest-Litovskin rauha).
- Sisällissota: vastakkain bolševikkien johtamat punaiset ja vallankumousta vastustaneet valkoiset joukot.
- Talouden sosialisointi ja sotatalous johtivat 20 miljoonaa ihmishenkeä vaatineeseen nälänhätään.
- Bolševikit voittivat sodan.

1922

- Perustettiin Sosialististen Neuvostotasavaltojen liitto eli Neuvostoliitto.
- Kommunistinen puolue (NKP) koneistoinen maan johtoon. Ensimmäinen pääsihteeri (johtaja) oli Lenin.

1924

J. V. Stalin

- Lenin kuoli.
- Stalin alkoi vakiinnuttaa asemaansa puolueen ja valtion johdossa.

1928

- Sosialistinen suunnitelmatalous aloitettiin: talouden ensimmäinen viisivuotissuunnitelma.

1930-luku

- Maatalouden kollektivisointi vaati miljoonien ihmisten hengen.
- Raskaan teollisuuden kehittäminen.
- Stalinin henkilökulttia vahvistettiin ja kilpailijat syrjäytettiin.
- Puolueen ja valtiokoneiston puhdistukset. Näytösoikeudenkäynnit ja kuolemantuomiot.
- Stalinin vastustajien vainot – vankileirien saaristoon suljettiin miljoonia ihmisiä.

Stalin – verinen tyranni

Propagandan mestareita

- Totalitaristiset valtiot tuottivat valtavasti propagandaa: kirjoja, elokuvia, radio-ohjelmia, julisteita, musiikkia ja juhlia, joiden tarkoitus oli levittää omaa aatetta.
- Myös urheilu otettiin propagandan välineeksi.

Berliinin olympialaisten (1936) juliste tuo esiin kansallissosialistien ihanteita: maskuliinisuutta, voimaa ja kilpailua.

Isä Aurinkoinen, Il Duce ja Führer

Miten kuva ilmentää totalitarismia?

- Kyse on neuvostoliittolaisesta propagandakuvasta.
- Tekstin mukaan kaikki valta on yhdellä puolueella (kommunistipuolue) ja sen ”pyhällä” johtajalla (Stalin).
- Valtaa perustellaan entisen johtajan (Lenin) arvovallalla.
- Valtiolla on pitkälle tulevaisuuteen ulottuvat, suorastaan utopistiset tavoitteet.
- Kuvan ihmiset esitetään voimakkaina, eteenpäin pyrkivinä ja innostuneina.
- Yksilöiden lisäksi esitetään joukkovoimaa.
- Kuvalla kerrotaan teknisestä ja taloudellisesta edistyksestä (lentokoneet, ilmalaiva, modernit rakennukset, aseet).

Mitä kansallissosialistisen ihmishanteen tunnuspiirteitä kuvassa näkyy?

- Kyseessä on ydinperhe, jonka arvoa natsit korostivat.
- Perhe edustaa arjalaisuutta, jonka tunnuksia olivat vaaleus, isokokoisuus ja atleetisuus (sinisilmäisyys on aavisteltavissa).
- Perhe harrastaa ulkoilmaelämää ja on urheilullisen näköinen.
- Nainen on ns. luonnollisen kauneuden ja hiustyylin edustaja.
- Kuva on kansallissosialistisen puolueen rotupoliittisen viraston kalenterista vuodelta 1938.

Fasistit valtaan Italiassa

- Vuonna 1919 äärioikeistolainen fasistipuolue muotoutuu Benito Mussolinin taistelujoukoista.
 - Aloitti taistelut äärivasemmiston nujertamiseksi.
- ”Mustapaitojen marssi” Roomaan 1922 nosti fasistit hallitukseen.
- Vaalilain muutos → ehdokkaiksi vain fasistien hyväksymät.
- Mussolinista diktaattori 1926.

Mussolini ja Hitler tapasivat Münchenissä syyskuussa 1938.

Fasistien vallan vakiinnutti:

- Sensuurin avulla estettiin järjestelmän kritiikki.
- Italian talous parani – osin suhdanteitten ansiosta
- Oppositio oli kielletty ja kansalaisoikeuksia rajoitettiin.
- Johtajan palvominen
 - joukkokokoukset, fasismin symbolit, propaganda
- Väkivallan ihannoiti ja käyttö – puolisotilaalliset fasistijärjestöt pitivät yllä järjestystä ja pelon ilmapiiriä.
- Äärinationalismi – Italia ylitse muiden!
- Tavoitteena luoda uusi Rooman

Italian fasismi henkilöityi
voimakkaasti Benito Mussoliniin.

Propagandajuliste julistaa Mussolinin
arvonimiksi *Hänen Korkeutensa*
Benito Mussolini, *Hallituksen pää,*
Fasimin Johtaja ja Imperiumin
perustaja.

**Mitkä fasismin
johtoajatuksista tulevat
tässä esille?**

Sua Eccellenza BENITO MUSSOLINI,
Capo del Governo, Duce del Fascismo e
Fondatore dell'Impero, ama tanto i Balilla,
le Piccole Italiane ed i piccoli critrei.

*Io sarò un ottimo soldato
per la grandezza dell'Italia!*

Mussolini -video

- <https://www.youtube.com/watch?v=8OetedJuu4k>

Mussolini video

TOTALITARIAN REGIMES IN EUROPE IN THE 1930s

- Communist regimes
- Fascist regimes
- Authoritarian regimes

Kohti diktatuuria

- Maailmansotien välisenä aikana (1920 – 30 – luvuilla) iso osa Euroopasta ajautui oikeistodiktatuureihin.
- Mm. Ranska, Iso-Britannia, Pohjoismaat säilyttivät demokratian.
- Suomessa Lapuanliike oli lähellä vallankaappausta.

Syitä?

- Lama, hyperinflaatio
- Sodan tuhot
- Versailles'n rauhansopimus
- Puolueiden väliset riidat
- Kommunismin ja Neuvostoliiton pelko

IKL - Isänmaallinen Kansanliike
Lapuanliikkeen seuraaja

Benito Mussolini - "il Duce"

Fasistit valtaan Italiassa

- Vuonna 1919 äärioikeistolainen fasistipuolue muotoutuu Benito Mussolinin taistelujoukoista.
 - Aloitti taistelut äärivasemmiston nujertamiseksi.
- ”Mustapaitojen marssi” Roomaan 1922 nosti fasistit hallitukseen.
- Vaalilain muutos → ehdokkaiksi vain fasistien hyväksymät.
- Mussolinista diktaattori 1926.

Mussolini ja Hitler tapasivat Münchenissä syyskuussa 1938.

5.1. Hitlerin Saksa

Weimarin Saksan ongelmat

1. Versailles'n häpeärauha

- Syyllisyys
- Aluemenetykset
- Sotakorvaukset

2. 1930 –luvun lama

- Työttömyys (30 %:n työttömyys, v. 1932 Saksassa viisi miljoonaa työtöntä)
- Hyperinflaatio

3. Levoton ja rikkonainen poliittinen elämä

- Kymmeniä puolueita
- Ääriliikkeiden nousu: mm. kommunistit, äärioikeisto
- Riitaisat, aseistautuneet puolueet
- Yhteenotot, mellakat, lakot jne.
- Lyhytikäiset hallitukset

Natsipuolue

NSDAP =

Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter-Partei

Saksan kansallissosialistinen
työväenpuolue

Natsismi aatteena

- ”Kommunismi on basilli” – tuhottava
- ”Demokratia ei toimi” – johtajaperiaate
- ”Nainen on kodin hengetär” – äiti

Natsien naisihanne

Natsismi aatteena

- Väkivallan ja armeijan ihannointi ([VIDEO](#))
- Kiihkoisänmaallisuus – Suur-Saksa
- Lebensraum – elintilaa idästä
- Rotuopit

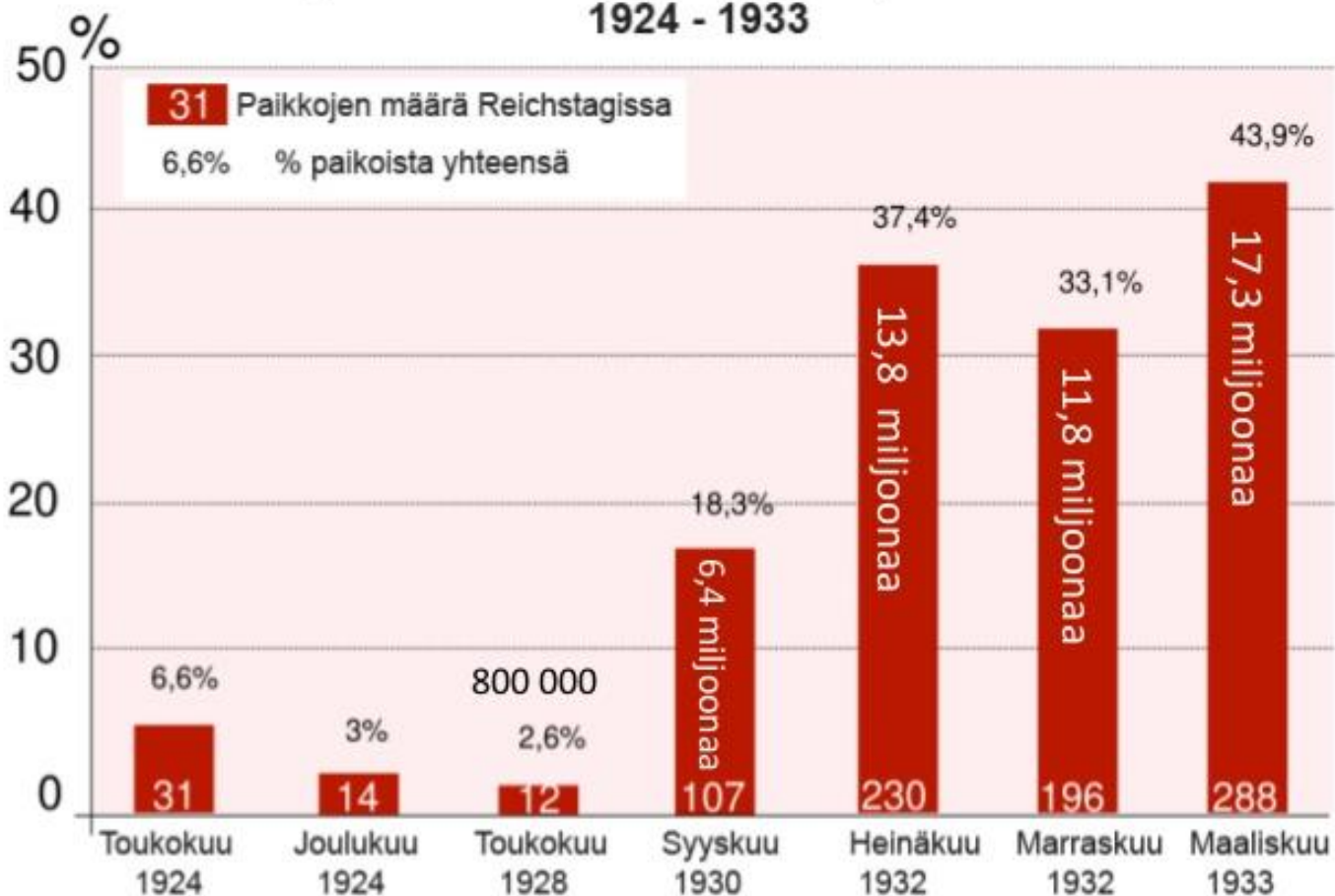
Rotuoppi

- Ihmiset voidaan jakaa rotuihin ja rodut voidaan laittaa "paremmuusjärjestykseen".
- Ihmistä ja kansaa voidaan jalostaa.
- **Yli-ihmiset:** germaanit, arjalainen herrarotu.
- **Ali-ihmiset:** mm. kehitysvammaiset, seksuaaliset vähemmistöt, jehovan todistajat, slaavit, juutalaiset...

Hitlerin valtaannousu

1. Vuoden 1932 vaaleissa *suurimmaksi puolueeksi*.
2. Tammikuussa 1933 Hitleristä *valtakunnankansleri* (pääministeri).
3. Helmikuussa 1933 *valtiopäivätalo (Reichstag) paloi*.
4. Maaliskuussa 1933 – Hitlerille *poikkeusvaltuudet* – kommunismin kieltäminen, oikeus säätää lakeja ilman valtiopäiviä.
5. Vuonna 1934 presidentti Hindenburg kuoli – Hitleristä *Führer*, johtaja.

Natsipuolueen menestys Saksan parlamenttivaaleissa 1924 - 1933

Valtiopäivätalo liekeissä

Natsien suosio perustui...

1. Poliittinen ohjelma:

- "Versailles'n häpeärauha"
- "Kommunismi murskataan"
- "Juutalaisten salajuonet ja petollisuus"
- "Kaikille työtä"
- "Saksasta suurvalta, edessä suuri tulevaisuus"
- "Saksalaisten yhdistäminen"
- "Ein Volk, ein Reich, ein Führer"

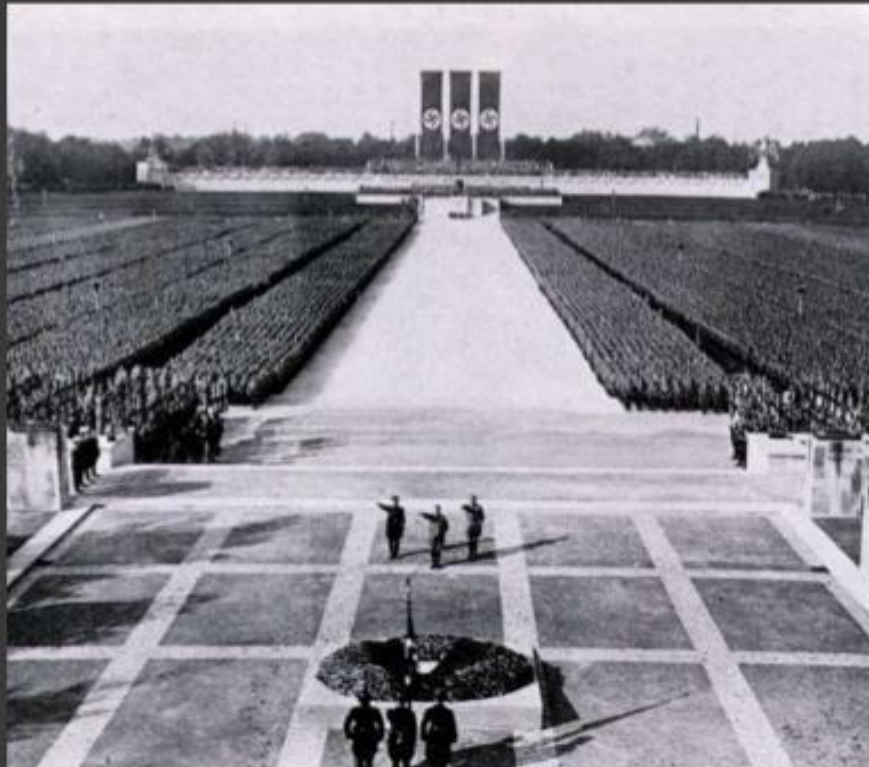
Natsien suosio perustui...

2. Esiintymiset, propaganda:

- Joukkokokoukset ([VIDEO](#))
- Hakaristiliput, marssirivistöt, marssimusiikki
- Hitler puhujana ([VIDEO](#))

3. Terrori:

- SA –joukot (Sturmabteilung – rynnäkköosasto)
- SS –joukot (Schutzstaffel – suojaosasto)

Nürnbergin puoluekokous

ADOLF HITLER: Taisteluni, 1925-1926

Teoksen myynti ylti yksin Saksassa lähes 10 miljoonaan kappaleeseen, ja se muodostui Hitlerille tärkeäksi henkilökohtaisen tulon lähteeksi. Kirjaa hankittiin muun muassa vihkipareille samaan tapaan kuin siihen asti vihkiraamattuja.

Vaalilupaukset toteen

Versailles'n rauhansopimuksen romuttaminen

- Armeijan ja aseistuksen kehittäminen
- Yleinen asevelvollisuus
- Ranskan vastaisen rajan linnoittaminen

Työttömyyden poistaminen

- Lama alkoi olla ohi
- Naiset ja juutalaiset ajettiin työpaikoilta
- Julkiset työt

Uusi autobahn avataan

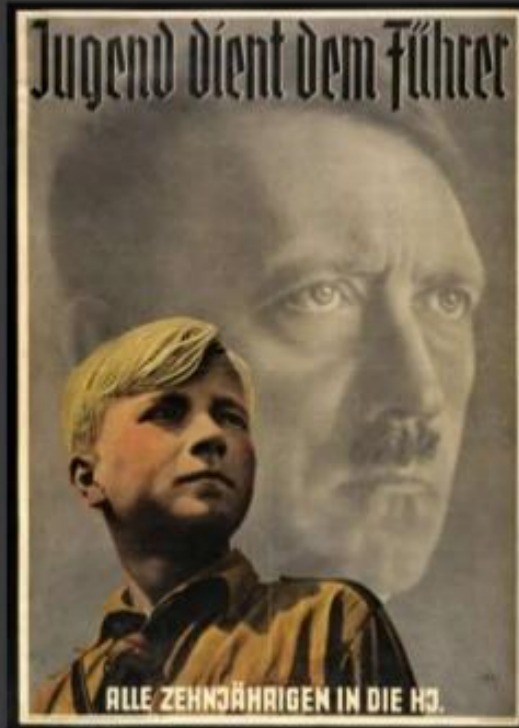
Totalitarismi on poliittinen järjestelmä, jossa valtion valta ulottuu yhteiskunnan kaikille aloille. Totalitaristiset valtiot ovat käyttäneet hallintakeinoinaan terroritekoja, vangitsemisia ja laajamittaista propagandaa

Elämää Natsi-Saksassa

Totalitaarinen yhteiskunta

- Kontrolli, valvonta
- Gestapo (Geheime Staatspolizei – salainen valtiollinen poliisi)
- Toisinajattelijat vankiloihin, keskitysleireihin, tapettiin
- ”Vääränlainen” kulttuuri tuhottiin, kirjaroviot
- Työvelvollisuus
- Militarismi
- Henkilökultti
- Järjestöt, erityisesti lasten ja nuorten kasvatusta [\(VIDEO\)](#)

Hitler Jugend eli Hitler-nuoriso

Hitler käskee, me tottelemme!

Jungmädel

Hyväkuntoinen
tyttö on aikuisena
hyvä äiti.

Naisten asema

Joseph Goebbels:
"Naisen tehtävä on
olla kaunis ja saattaa
lapsia maailmaan."

- Naislääkäreitä erotettiin
- Naisilta rajoitettiin yliopisto-opiskeluja ja mm. oikeustieteen opiskelu kiellettiin.

Naista
ylystettiin ja
alistettiin.

Martin Niemöller

Ensin natsit tulivat hakemaan
kommunisteja
ja pysyin vaiti;
en ollut kommunisti.

Kun ne vangitsivat
sosiaalidemokraatit
olin hiljaa;
en ollut sosiaalidemokraatti.

Kun ne hakivat
ammattiyhdistysmiehet
en sanonut mitään;
en kuulunut ammattiyhdistykseen.

Kun ne juutalaiset vietiin pois,
vaikenin;
enhän ollut juutalainen.

Sitten ne hakivat katoliset
enkä sanonut vastaan;
olinhan protestantti

Ja kun ne tulivat hakemaan minua,
ei ollut ketään jäljellä
sanomassa mitään.

Tiedotusvälineiden hallinta

- Propaganda ([VIDEO](#))
...on tietoa, jota levitetään tarkoituksena muokata kohteen mielipidettä. Propaganda saattaa olla valheellista tai tosipohjaista, mutta on usein yksipuolista ja saattaa valaista asiaa ainoastaan propagandan tuottajalle hyödyllisistä puolista.
- Sensuuri (mm. ulkomaisten elokuvien kieltö)
- Leni Riefenstahl
- Propagandaministeri Joseph Goebbels

Joseph Goebbels

” Valhe muuttuu
todeksi toistamalla.”

” Kansa uskoo
helpommin suuren
valheen kuin pienen
valheen.”

Hitlerin ja natsipuolueen vallan vaiheet

1932	<ul style="list-style-type: none">■ Kansallissosialistisesta puolueesta tulee valtiopäivien suurin puolue.
1933	<ul style="list-style-type: none">■ Presidentti Hindenburg nimittää Hitlerin valtakunnankansleriksi eli hallituksen päämieheksi.■ Valtiopäivät luovuttaa lainsäädäntövallan hallitukselle.■ Muut puolueet kielletään. Juutalaiset ja vasemmistolaiset kansanedustajat vangitaan. Saksasta tulee kansallissosialistisen puolueen diktatuuri.

Hindenburg nimittää Hitlerin valtakunnankansleriksi (oik.), juutalaisten vainot alkavat.

1934

- Hitler lakkauttaa presidentin viran, valtionpäämiehenä hänen virallinen arvonimensä on "Johtaja ja valtakunnan-kansleri".
- Natsit miehittävät virkakoneiston, armeijan, poliisin ja oikeuslaitoksen.
- Natsit ottavat haltuunsa tiedotusvälineet, koulut ja yliopistot sekä kansalaisyhteiskunnan järjestöineen.
- Natsipuolueen sisäiset vastustajat likvidoidaan.

Natsit järjestivät Nürnbergin puoluepäivät vuosina 1923-1938. Kuva on vuodelta 1938, jolloin teemana oli Suur-Saksa.

Yleisötapahtumat olivat usein näytösluonteisia spektaakkeleita.

1935

- Saksa aloittaa sotilaallisen varustautumisen.
- Juutalaisilta viedään kansalaisoikeudet.

1936
–38

- Saksa ottaa haltuunsa Reininmaan, Itävallan ja Sudeetti-Saksan.

1939

- Saksa aloittaa hyökkäyssodan.

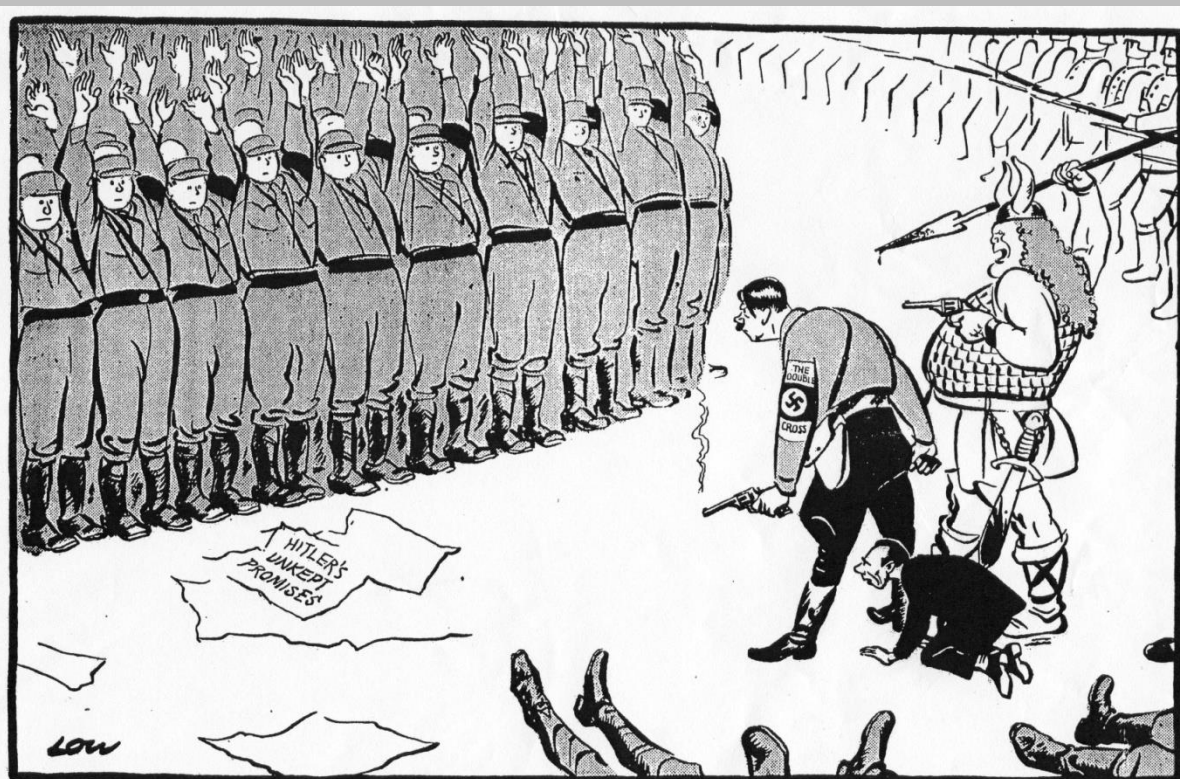

1945

- Saksan kolmas valtakunta kärsii toisessa maailmansodassa täydellisen sotilaallisen tappion. Jäljelle jää raunioitunut Saksa.

Mitä pilakuva kertoo natsi-Saksan totalitarismista?

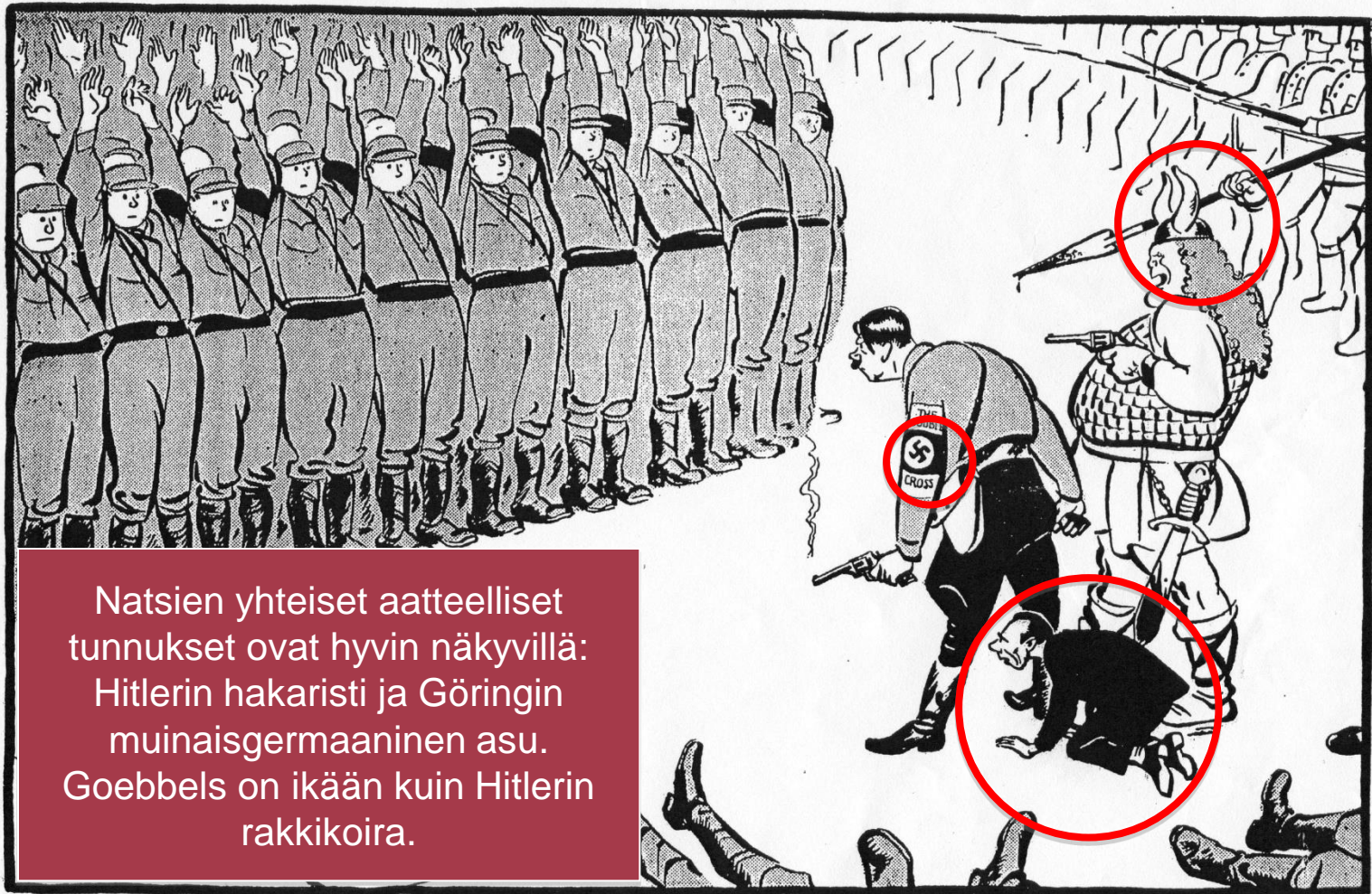

They salute with both hands now.

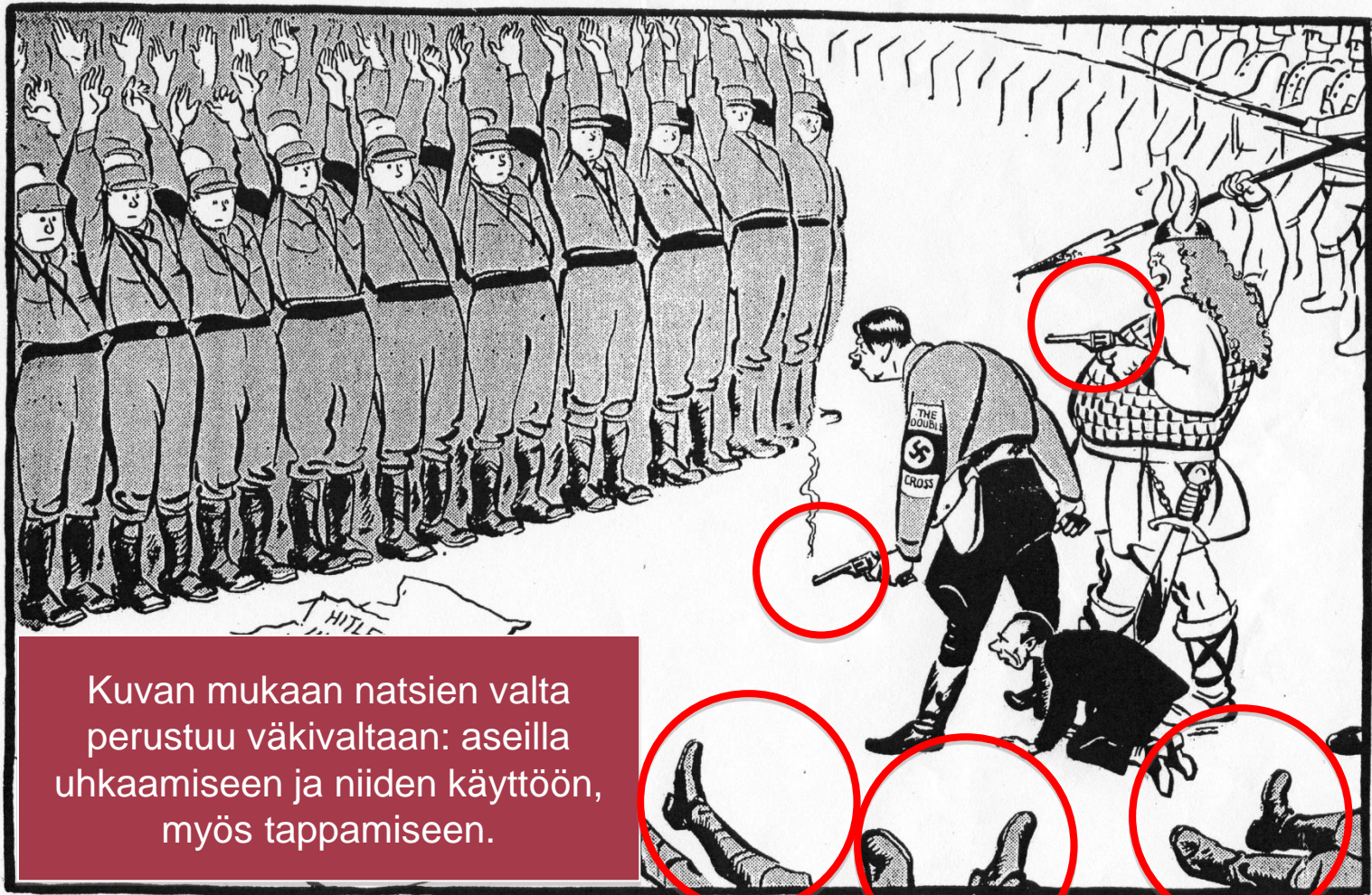
Pilakuvan tekijä on britti, mikä pitää ottaa huomioon kuvaa analysoitaessa. Kyse on siis totalitarismiin kriittisesti suhtautuvasta tekijästä.

They salute with both hands now.

Natsien yhteiset aatteelliset
tunnukset ovat hyvin näkyvillä:
Hitlerin hakaristi ja Göringin
muinaisgermaaninen asu.
Goebbels on ikään kuin Hitlerin
rakkikoira.

They salute with both hands now.

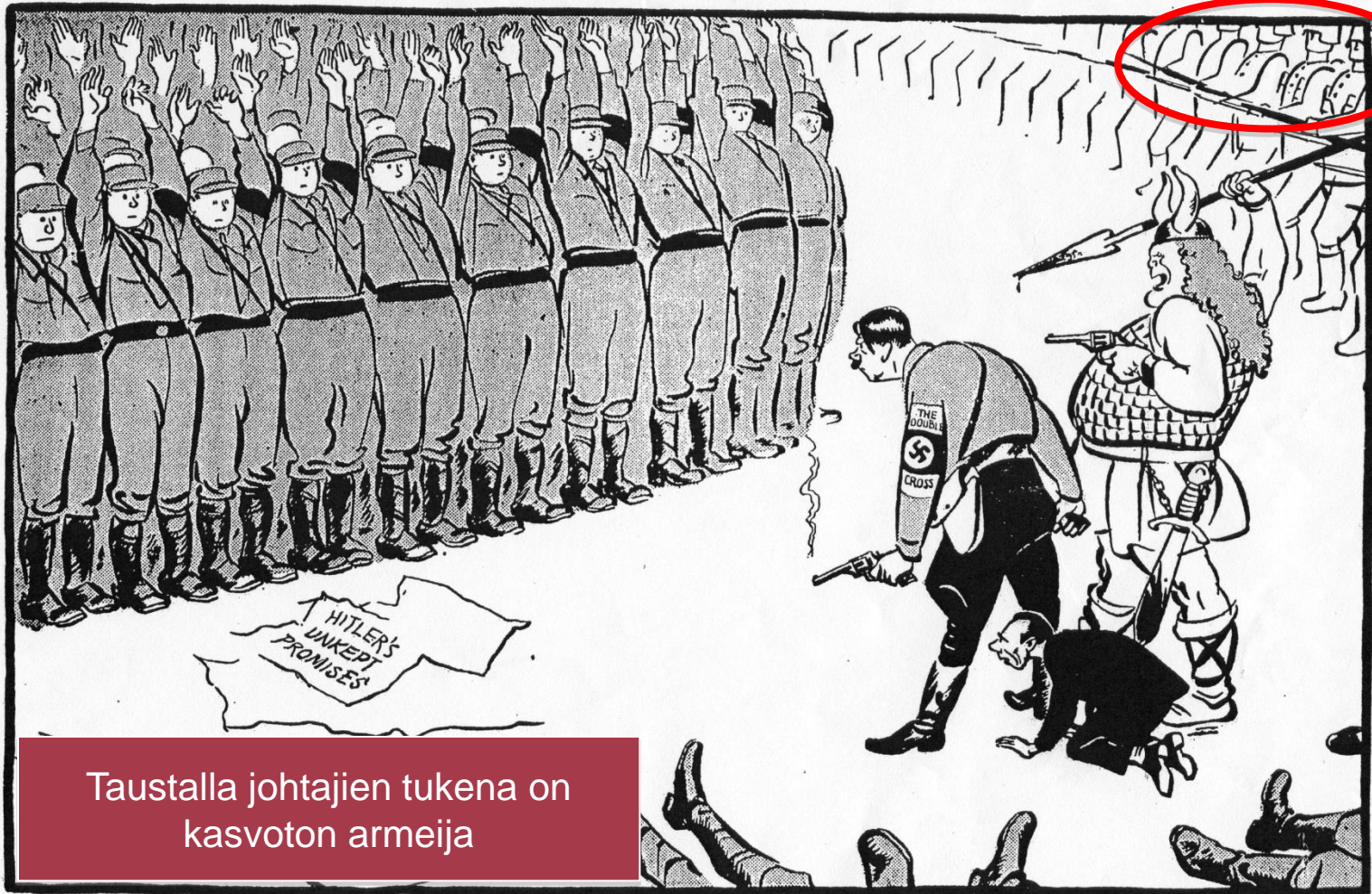
Kuvan mukaan natsien valta perustuu väkivaltaan: aseilla uhkaamiseen ja niiden käyttöön, myös tappamiseen.

They salute with both hands now.

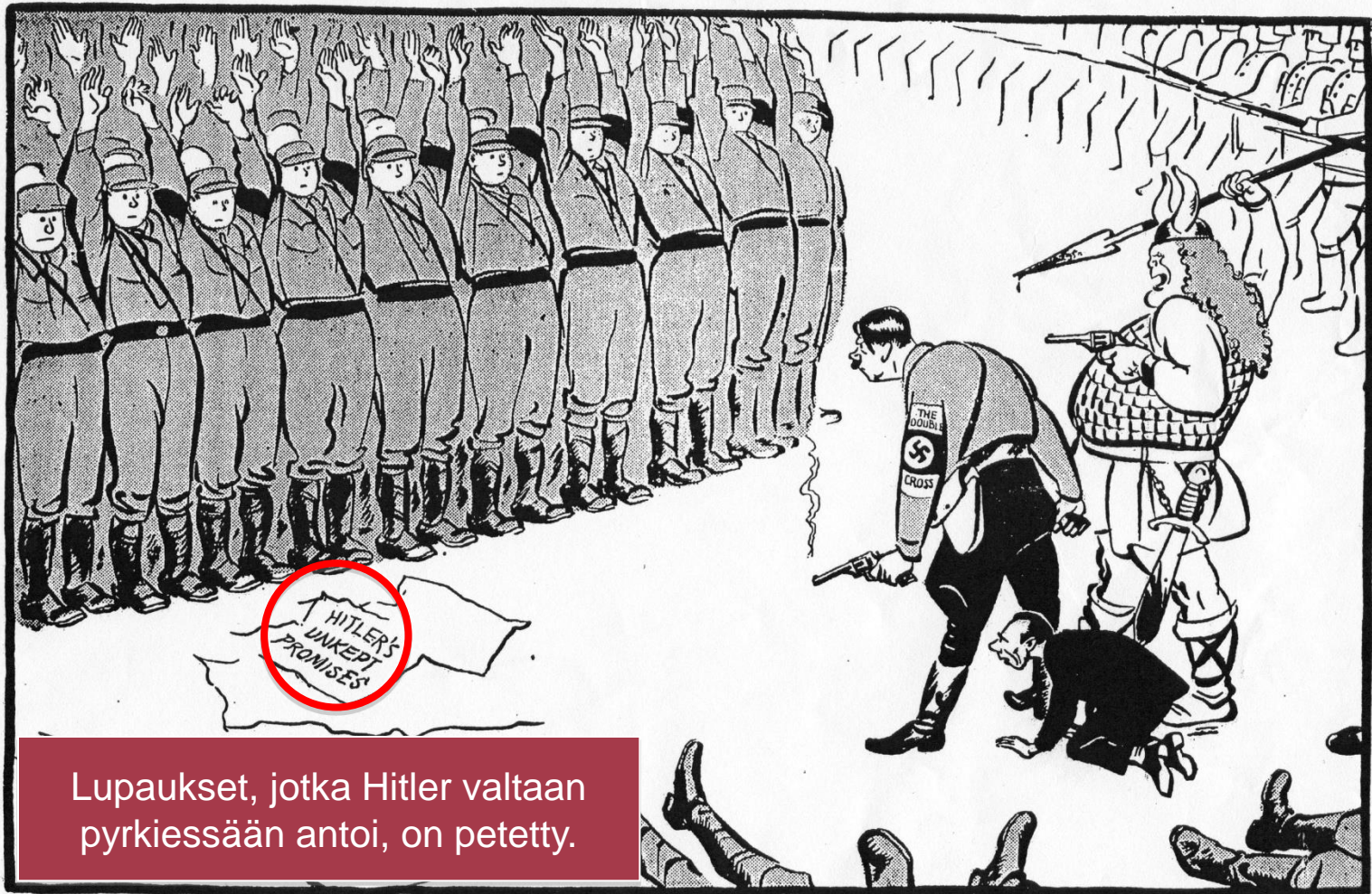
Vallan kohteena olevat, molemmin käsin tervehtivät miehet, näyttävät kaikki samannäköisiltä, yksilöitä ei ole.

They salute with both hands now.

Taustalla johtajien tukena on kasvoton armeija

They salute with both hands now.

Lupaukset, jotka Hitler valtaan pyrkiessään antoi, on petetty.

They salute with both hands now.

5.1. Hitlerin Saksa

H
HISTORY

Weimarin tasavalta

- Talousvaikeudet: sotakorvausten maksu ja hyperinflaatio.
- Useita vallankaappausyrityksiä sekä oikealta että vasemmalta.
- Talouskurjuus ruokki ääriliikkeiden kannatusta

Lähde: Bundesarchiv, Bild 102-00193 (CC-BY-SA 3.0)

Hitlerin valtaannousu

Lähde: Bundesarchiv, Bild 102-11265 (CC-BY-SA 3.0)

- NSDAPin kannatus nousi vaaleissa. Hitler valtakunnankansleriksi laillista tietä 1933.
- Pian valtiopäivätalo paloi ja syylliseksi julistettiin kommunistit. -> perusoikeuksia rajattiin ja puolueiden toimintaa voitiin rajata.
- Muut puolueet kiellettiin, eikä vaaleja enää Hitlerin ollessa vallassa järjestetty.

Saksan laajeneminen 1935–1939

- Saksa irtautui Versailles'n rauhansopimuksesta.
- Saksa laajeni jo ennen sotaa. Itävalta liitettiin Saksaan v 1938.
- Saksalle annettiin nk. sudeettialueet Tšekkoslovakiasta v 1938.

Lähde: Wikimedia Commons (PD)

Juutalaisvainot

- Alkoivat heti Hitlerin noustua valtaan. Pahenivat asteittain.
- Nürnbergin lait vuonna 1935 veivät kansalaisuuden.
- Antisemitismi oli valtion virallista politiikkaa.
- Kristalliyö vuonna 1938 oli väkivaltainen vaino, ja kymmenentuhannet joutuivat keskitysleireille.

SUN

(Small text in a box, likely a subscription or contact information)
 ...
 ...
 ...

(Small text, likely a date or issue information)
 ...

(Small text, likely page or column information)
 ...

PERS TO BARE
 RY BEHIND
 G TRAGEDY

HITLER DEPRIVES JEWS OF CITIZENSHIP RIGHTS, BANS INTERMARRIAGES

(Small text, likely a sub-headline or lead-in)
 ...

(Small text, likely a sub-headline or lead-in)
 ...

What regulation...

THREATENS OTHER STEPS
 TO SOLVE RACE PROBLEM

Hitlerin kuolema

5.2. Espanjan sisällissota

Toisen maailmansodan esinäytös

- Espanjan konkistadorien suuruudenaika oli ohi 1900-luvulla.
- Maa jäi Euroopan periferiaksi, vaikka ylläpiti edelleen mielikuvaa suuresta vaikutusvallasta.
- Espanja jakautui kahtia uudistusmielisiin demokraatteihin ja vanhoja aikoja kaipaaviin kansallismielisiin.
- Sisällissota puhkesi, kun oikeistolaisten kenraalien vallankaappaus epäonnistui vuonna 1936.

Lähde: Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (PD)

Nummer 35-22, August 1936

45. Jahrgang, Preis 20 Pfennig

Berliner Illustrierte Zeitung

Die rechte Frontansicht des letzten Batters der spanischen Militärdiktatur in Burgos. Am unteren Rand: General Franco, der Kommandeur der Süd-Truppen, und General Mola, der Befehlshaber der Nord-Truppen (mit Pfeil).

In diesem Heft beginnt:

Eine erschütternde Erzählung aus dem spanischen Bürgerkrieg: „Das Mädchen zwischen den Fronten“

Puuttumattomuuspolitiikka

- Länsivaltojen linjana oli myöntyvyyspolitiikka, eivätkä ne puuttuneet Espanjan tilanteeseen.
- Neuvostoliitto oli muodollisesti samoilla linjoilla, mutta lähetti silti tasavaltalaisten puolelle apuvoimia.
- Hitler tuki Francoa ja testasi uusia ilmavoimiaan mm. pommittamalla Guernican kaupunkia.

Kansainväliset prikaatit

- Tasavaltalaisten puolelle saapui taistelemaan nuoria vapaaehtoisia monista maista, myös Suomesta.
- 40 000 vapaaehtoista vasemmistolaista aatteen soturia, muodosti "Kansainväliset prikaatit".
- Francon puolellekin tuli ulkomaalaisia taistelijoita, mutta vain tuhat.

Lähde: Wikimedia Commons (Bundesarchiv, CC-BY-SA 3.0)

Franco voittaa

- Tasavaltalaiset kärsivät sekasorrosta ja hävisivät sodan vuonna 1939.
- Francisco Francosta tuli Espanjan diktaattori kuolemaansa saakka v 1975.
- Espanja kääpetyi sisäänpäin kansallismielisen politiikan mukaisesti ja jäi Euroopan hylkiövaltioksi.

Lähde: Flickr (Valle de los Caídos. Arquería, Merce, CC BY-SA)

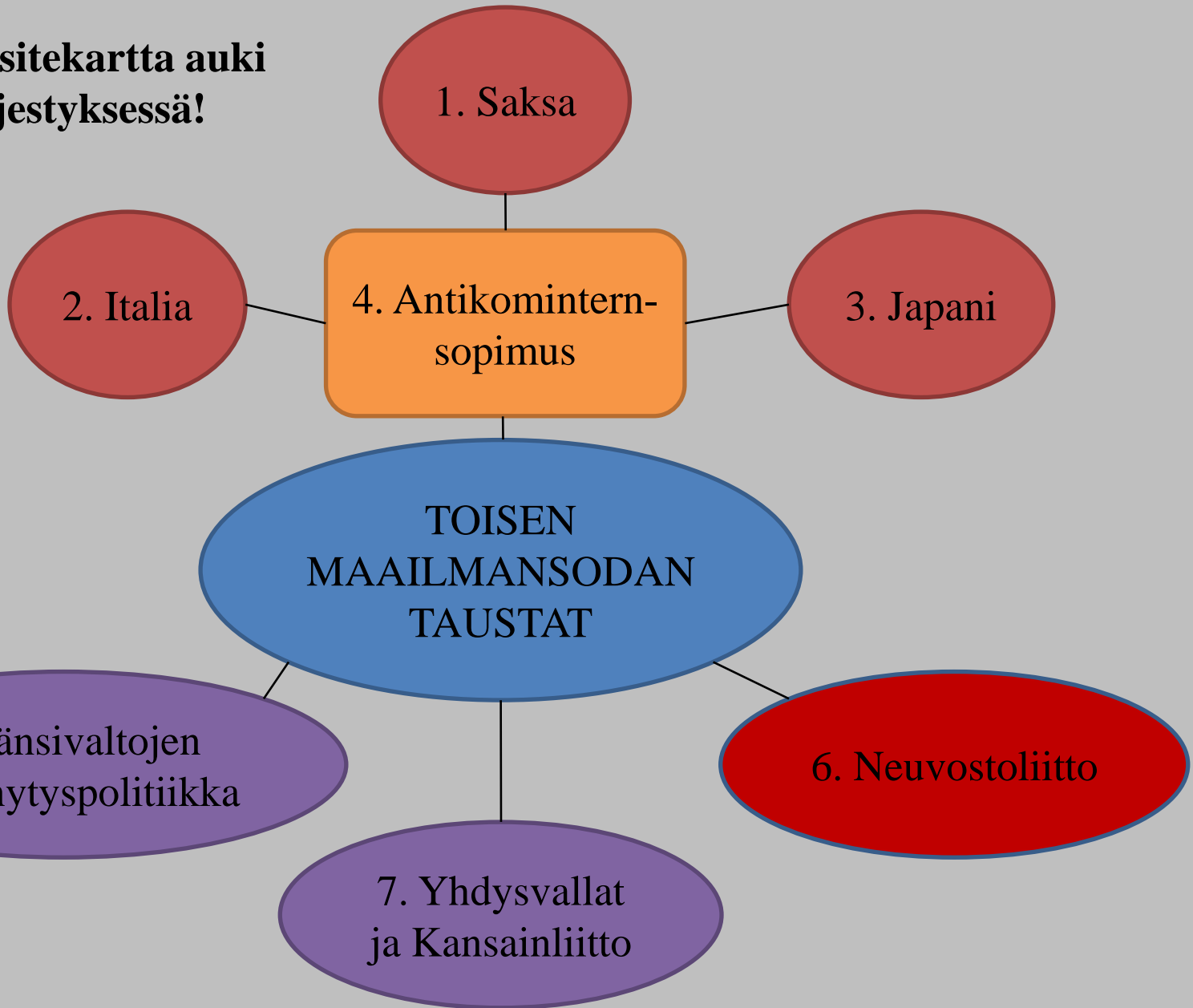
THE SPANISH CIVIL WAR 1930 - 1978

TOINEN MAAILMANSOTA

**Klikkaa käsitekartta auki
numerojärjestyksessä!**

Saksa

- Pohjana ensimmäisen maailmansodan jättämä katkeruus, erityisesti saksalaisten revanssihalu.
- Natsien päämääränä Suur-Saksan luominen, saksankielisten alueiden yhdistäminen ja elintilan hankkiminen puhtaalle ”arjalaiselle” rodulle.
- Erosi Kansainliitosta 1933.
- Alkoi rikkoa Versailles’n rauhansopimuksen (natsseille ”häpeärauha”) määräyksiä: varustautuminen ja yleinen asevelvollisuus käyttöön 1935.
- Laajeneminen ennen sotaa: Saarimaa kansanäänestyksellä 1935, Reininmaan miehitys 1936, Itävallan liittäminen Saksaan 1938 ja Tšekkoslovakian sudeettialueet Münchenin sopimuksella 1938.
- ”Münchenin petos”: loputkin alueet Tšekkoslovakiasta liitettiin Saksaan maaliskuussa 1939.
- Saksan arveltiin seuraavaksi vaativan Puolan käytävää ja Danzigia: Britannia ja Ranska takasivat Puolan koskemattomuuden.
- Solmi Neuvostoliiton kanssa elokuussa 1939 hyökkäämättömyyssopimuksen, joka sisälsi salaisen lisäpöytäkirjan, jossa oli sovittuna etupiirijako, koska Saksa halusi välttää kahden rintaman sotaa.
- Hyökkäsi Puolaan 1.9.1939 ja toinen maailmansota Euroopassa alkoi.

Italia

- Fasistien tavoitteena oli Rooman ajan suuruuden palauttaminen.
- Italia liittyi Saksan kanssa Francon kannattajiin Espanjan sisällissodassa.
- Saksa ja Italia muodostivat ns. Berliinin–Rooman-akselin.

[TAKAISIN KÄSITEKARTTAAN](#)

Japani

- 1800-luvulla alkanut valloituspolitiikka Kiinan alueille jatkui: hyökkäykset Mantšuriaan 1931 ja muualle Kiinan vuodesta 1937 lähtien.
- 1930-luvulla Japani kiinnostui sotilaallisesti voimistuvasta Saksasta.

TAKAISIN KÄSITEKARTTAAN

Antikomintern-sopimus

- Vuonna 1936 Saksa ja Japani solmivat Neuvostoliittoa ja maailmankommunismia vastaan suunnatun Antikomintern-sopimuksen.
- Vuonna 1940 Saksa, Japani ja Italia solmivat kolmiliiton, ja niin muodostui toisen maailmansodan akselivallat.

[TAKAISIN KÄSITEKARTTAAN](#)

Länsivaltojen myönnytyspolitiikka

- Iso-Britannia ja Ranska joustivat Saksan vaatiessa hyvitystä Versailles'n rauhansopimuksen vääryyksistä.
- Maat myöntyivät Saksan vaatimukseen Münchenissä, jossa Iso-Britannian pääministeri Chamberlain uskoi taanneensa rauhan hyväksymällä sopimuksen.
- Iso-Britannia ja Ranska pelkäsivät enemmän Neuvostoliittoa ja toivoivat Saksasta voimakasta muuria kommunismia vastaan.
- Maat takasivat Puolan koskemattomuuden Münchenin petoksen jälkeen ja julistivat Saksalle sodan syyskuussa 1939.

TAKAISIN KÄSITEKARTTAAN

Neuvostoliitto

- Neuvostoliitto ei saanut kutsua Münchenin kokoukseen, maa oli eristetty poliittisesti.
- Neuvottelut lännen kanssa jumiutuivat, sillä maat eivät päässeet yhteisymmärrykseen Neuvostoliiton turvallisuusintresseistä.
- Neuvostoliitto solmi yllättäen Saksan kanssa elokuussa 1939 hyökkäämättömyyssopimuksen (ns. Molotov–Ribbentrop-sopimuksen), jossa se sopi etupiirijaosta maiden välillä – Neuvostoliitto tarvitsi lisää aikaa varustautumiseen.

Yhdysvallat ja Kansainliitto

- Yhdysvallat pitäytyi eristäytymispolitiikassa ja julistautui puolueettomaksi suursodan puhjettua Euroopassa.
- Yhdysvallat toimitti kuitenkin sotilasapua Iso-Britannialle.
- Kansainliitto oli voimaton 1930-luvun kriisien ratkaisijana, koska sillä ei ollut käytössään tehokkaita pakotteita ja keskeiset valtiot eivät olleet sen jäseniä.

TAKAISIN KÄSITEKARTTAAN
ETEENPÄIN

6. Toinen maailmansota

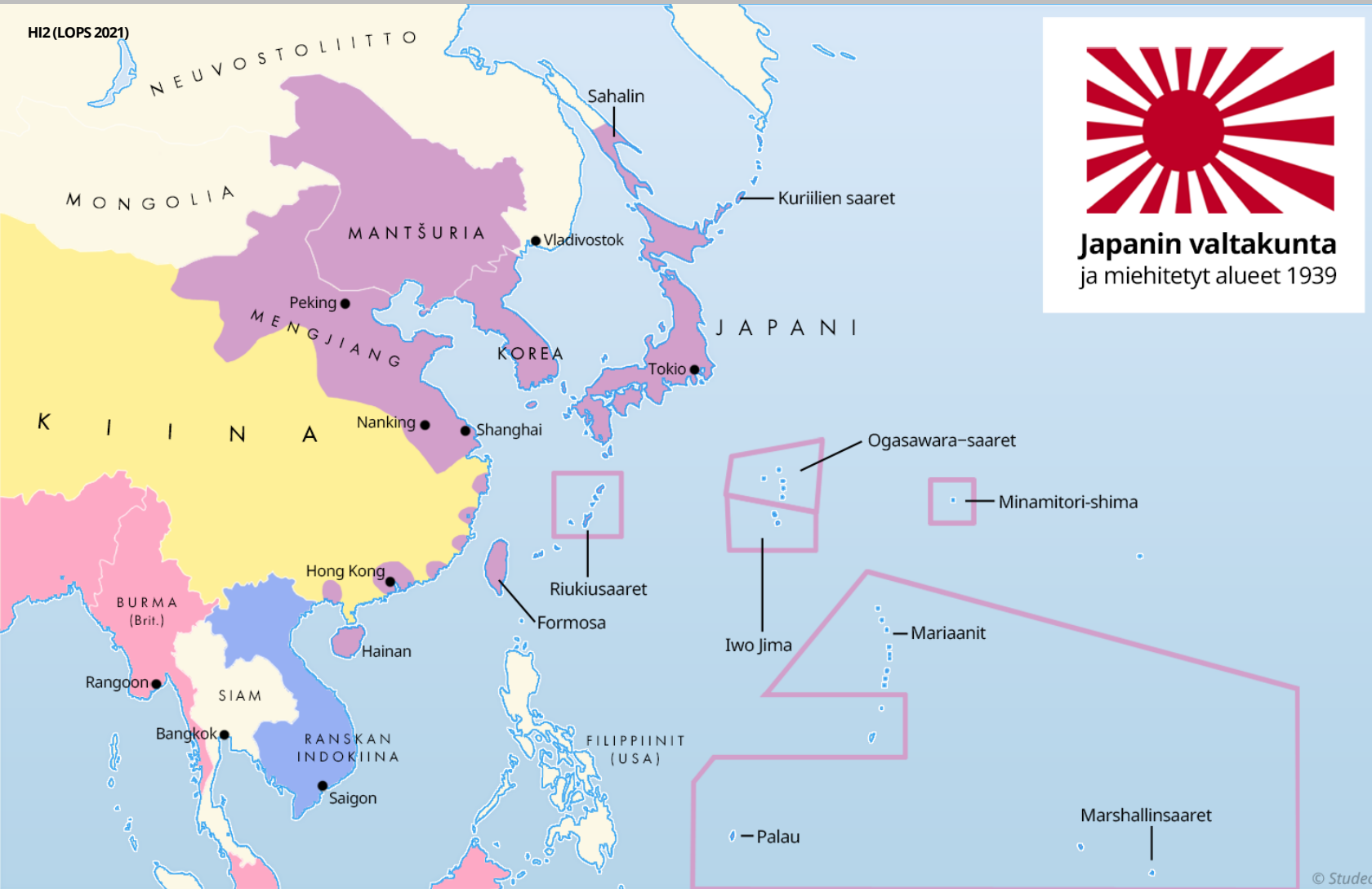
Japani laajenee Aasiassa

- Japanista oli tullut imperialistinen valtio, joka laajeni aggressiivisesti Aasiassa.
- Se valloitti Korean 1900-luvun alussa ja miehitti Mantšurian Kiinan pohjoisosissa vuonna 1931.
- Japani, Saksa ja Italia liittoutuivat vuonna 1936.
- Japani hyökkäsi Kiinaan vuonna 1937. Hyökkäys oli äärimmäisen verinen, ja siviilit joutuivat sen kohteiksi. Nankingin verilöyly vuonna 1937.
- Japani syylistyi sotarikoksiin ja siviilien julmaan kohteluun miehittämillään alueilla.

Lähde: PD

HI2 (LOPS 2021)

Japanin valtakunta
ja miehityt alueet 1939

II maailmansodan tausta

Syyt

- Ei voida nimetä yhtä pääsyytä, vaan sodan syttyminen oli monien eri tekijöiden yhteissumma
 - 1. Japanin laajentumispolitiikka
 - 2. Saksan ja Hitlerin laajentumispolitiikka: Lebensraum-oppi
 - 3. Versaillesin rauha: Saksasta yksin syyllinen sotaan
 - 4. Länsimaiden myöntyvyyspolitiikka
 - 5. Vallanhimoiset diktaattorit
 - 6. Vastakkaiset ideologiat: fasismi/natsismi-Kommunismi
 - 7. Hyökkäämättömyyssopimus ja siihen liittynyt etupiirijako
- hyökkäys Puolaan ensimmäinen vaihe sopimusta

Münchenin kokous syyskuussa 1938

"WHAT, NO CHAIR FOR ME?"

- Mitkä suurvallat ja ketkä johtajat ovat kokouksessa läsnä?
- Mitä suurvaltaa ja sen johtajaa ei ole kutsuttu? Miten sen johtaja näyttää reagoivan tilanteeseen?
- Miten valtioiden johtajien asusteista erottuu, onko kyseessä demokratia vai diktatuuri?
- Mikä on kokouksen aihe, ja mitä sen kuvasta huomaa?
- Mitkä valtiot ovat kokouksessa kutsujina ja esittämässä vaatimuksia

Saksan ja Neuvostoliiton etupiirit syksyllä 1939

- Saksan ja Neuvostoliiton solmiman hyökkäämättömyyssopimuksen aikana salainen lisäpöytäkirja: <http://www.histdoc.net/historia/nichtang.html>

Natsit iskevät 1/3

WORLD WAR II

A HISTORY OF WWII PART I

WORLD WAR II

A HISTORY OF WORLD WAR II
PART 2

6.1. II MS: n alkuvaiheet: Saksan salamasota

Sodan alkuvaiheet

- Saksa ja Neuvostoliitto tekivät 23.8.1939 hyökkäämättömyyssopimuksen: Euroopan jako etupiireihin.
- Molempien tarkoituksena oli varmistaa, että valloitukset saisivat tapahtua rauhassa.
- Saksa vaati Puolan käytävää itselleen.

Molotov–Ribbentrop-sopimus 23.8.1939

Molotov–Ribbentrop-sopimuksessa tehty etupiirijako

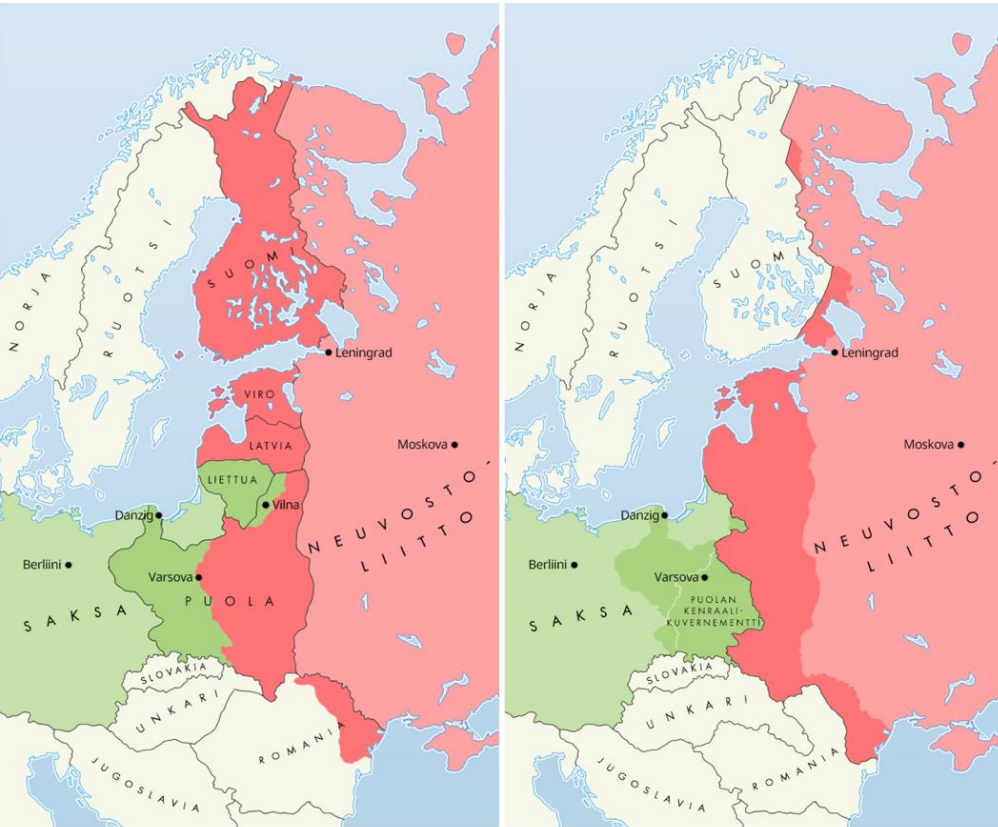
- Neuvostoliiton etupiiri
- Saksan etupiiri
- valtioiden rajat 23.8.1939

Toteutuneet rajamuutokset

- Neuvostoliittoon liitetyt alueet
- Saksaan liitetyt alueet
- valtioiden rajat 30.8.1940

Molotov–Ribbentrop-sopimus 23.8.1939

Molotov–Ribbentrop-sopimuksessa tehty etupiirijako

- Neuvostoliiton etupiiri
- Saksan etupiiri
- valtioiden rajat 23.8.1939

Toteutuneet rajamuutokset

- Neuvostoliittoon liitetyt alueet
- Saksaan liitetyt alueet
- valtioiden rajat 30.8.1939

© Studeo

Saksa hyökkää Puolaan 1.9.1939

- Saksan salamasota eteni nopeasti Puolan sisäosiin.
- Neuvostoliitto hyökkäsi Puolan itäosiin 17.9.1939.
- Luvattua apua ei tullut ja Puola katosi kartalta. Länsiosat liitettiin Saksaan ja itäosat Neuvostoliittoon.

Saksa hyökkää Puolaan 1.9.1939

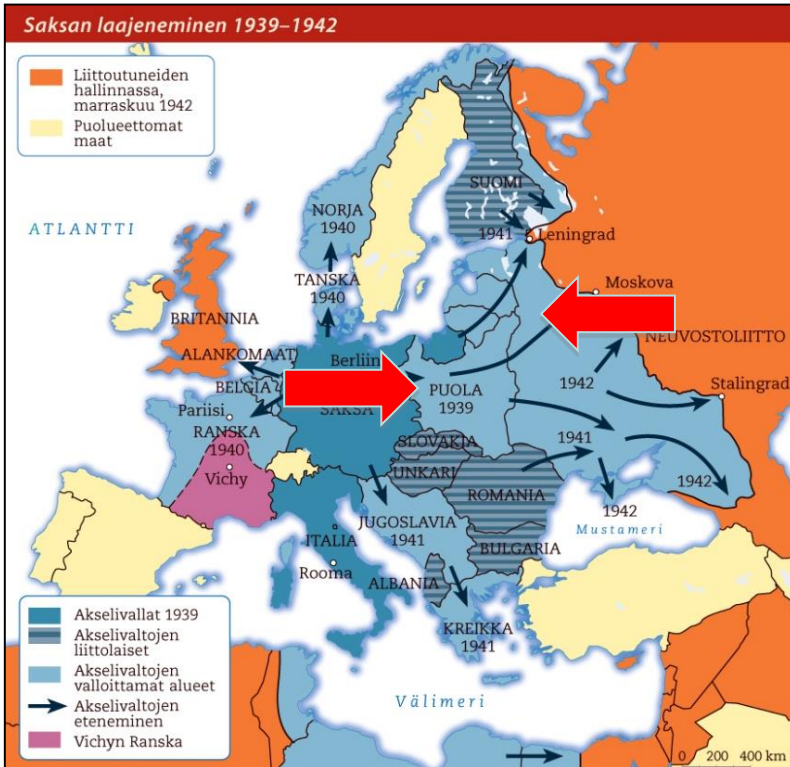
Saksa hyökkää länteen keväällä 1940

- Saksa valloitti Länsi-Euroopan valtiot yksi toisensa jälkeen keväällä ja kesällä 1940.
- Tanska valloitettiin päivässä, Norja sinnitteli muutaman kuukauden. Sen jälkeen Alankomaat, Belgia, Luxemburg.
- Ranskan antautui 22.6.1940.
- Tämän jälkeen vain Iso-Britannia oli sodassa Saksan kanssa. Se ei joutunut valloitetuksi.

Lähde: Wikimedia Commons: Bundesarchiv, Bild 183-H28708 (CC-BY-SA)

Saksan etenemisen vuodet 1939–42

Oppikirjan s. 67

- Saksa hyökkäsi 1.9.1939 Puolaan salamatasotatekniikalla.
- Puola taipui muutamassa viikossa.
- NL toteutti oman osansa Molotovin–Ribbentropin-sopimuksesta → painosti Viron, Latvian ja Liettuan antamaan tukikohtia, miehitti oman osansa Puolasta.

(Suomelle neuvottelukutsu Moskovaan 10/1939 → ei taipunut → NL hyökkäsi Suomeen → talvisota 11/1939–3/1940.)

- Saksa halusi varmistaa sotateollisuudelle tärkeän rautamalmin saannin P-Ruotsista ja saada Norjan pitkän rannikon oman laivastonsa käyttöön → hyökkäys Norjaan 4/1940, samalla myös Tanska miehitetään.
- Norjan rannikolta käsin Saksa kävi laivastosotaa Atlantilla: ns. susilaumaoperaatiot.
- Tavoitteena estää liittoutuneiden huoltokuljetuksia.

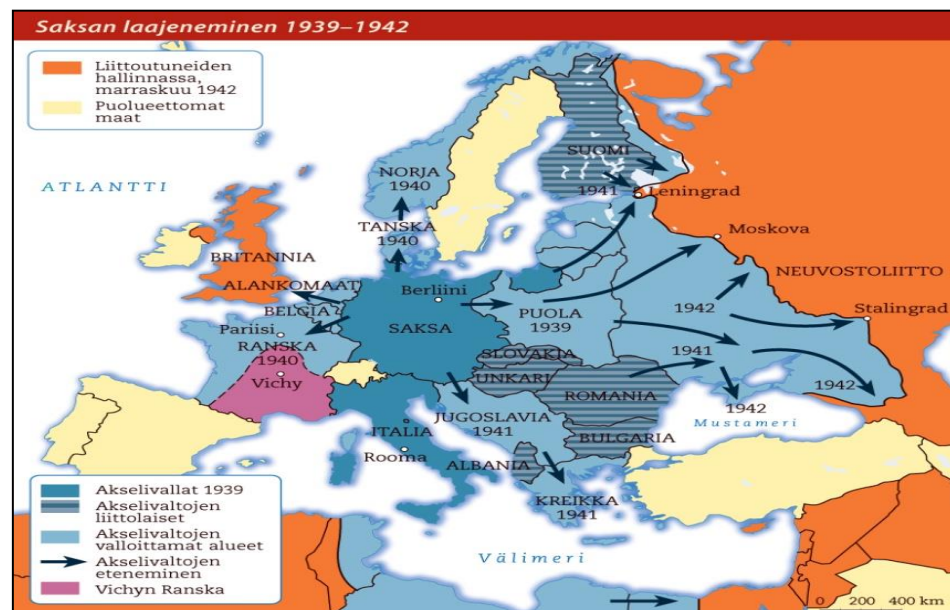
- Ranskan puolustus nojautui Maginot-linjaan ja sodanjohto odotti Saksan hyökkäävän Belgian kautta (kuten I ms:ssa).
- Saksa hyökkäsi kuitenkin Keski-Ranskaan salamasotataktiikalla → liittoutuneiden joukot saarroksiin → Dunkerguen evakuointi.
- Pariisi vallattiin jo kesäkuussa, Saksa miehitti Ranskan pohjoisosat Etelä-Vichyssä toimivan Pétainin hallituksen valvonnassa.

- Saksan seuraava tavoite oli maihinnousu Britanniaan: operaatio Merileijona.
- Operaatio aloitettiin 7/ 1940 ilmavoimien pommitushyökkäyksillä.
- Pommituslennot laajennettiin koskemaan myös siviilikohteita (terroripommitukset).
- Taistelu Britannian ilmaherruudesta 4/1941 asti, jolloin maihinnoususuunnitelmasta luovuttiin.
- Yhdysvallat antoi ase- ja materiaaliapua. Liittyi mukaan sotaan joulukuussa 1941 (Japanin hyökättyä sen laivastotukikohtaan Havajilla)
- Vuoden 1942 aikana liittoutuneiden päätös ”Saksa ensin” -politiikasta.

- Aivan kaikkia tavoitteitaan Hitler ei saanut toteutettua vuonna 1940:
 - Yli 300 000 brittisotilasta onnistui nopeasti perääntymään mannermaalta Dunkerquen tukikohdasta Britanniaan saksalaisten saarrostuksesta ja pommituksesta ja pommituksesta huolimatta.
 - Saksalaiset pommittivat ankarasti Brittein saaria, mutta eivät saaneet ilmaherruutta. Maihinnousu Englantiin jäi suunnitelmaksi.

Battle of Britain käynnissä. Mukana Royal Air Forcen ja Luftwaffen koneita.

6.2. Käännepohdat: Saksan voittokulku katkeaa

Toinen maailmansota

Operaatio Barbarossa

- Kesällä 1941 Saksan hyökkäsi Neuvostoliittoon. Nopea alku pysähtyi talven tullessa.
- Osa iloitsi, kun saksalaiset ajoivat neuvostomiehittäjät pois. Totuus kuitenkin paljastui pian.
- Baltian ja Neuvostoliiton juutalaisväestöä alettiin määrätietoisesti murhata.

Lähde: Bundesarchiv, Bild 183-L19397 (CC-BY-SA 3.0)

REMEMBER PEARL HARBOR.....WORK~ FIGHT~ SACRIFICE !!

"WE'LL REMEMBER — AND BY GOD, YOU WON'T FORGET!!"

Yhdysvallat liittyy mukaan sotaan

- Japanin yllätyshyökkäys Pearl Harboriin sai Yhdysvallat mukaan sotaan. Isosta-Britanniasta, Yhdysvalloista ja Neuvostoliitosta tuli liittolaiset.
- Yhdysvaltojen taloudellinen mahti käänsi sodan liittoutuneiden eduksi.
- Saksa kärsi pahan tappion Stalingradissa vuosina 1942–43. Se alkoi vetäytyä Neuvostoliitosta.
- Liittoutuneet sopivat maihinnoususta Eurooppaan vuonna 1943 Teheranissa.

Natsit hyökkäävät 3/3

- <https://www.youtube.com/watch?v=v5ewF0iDF-g>

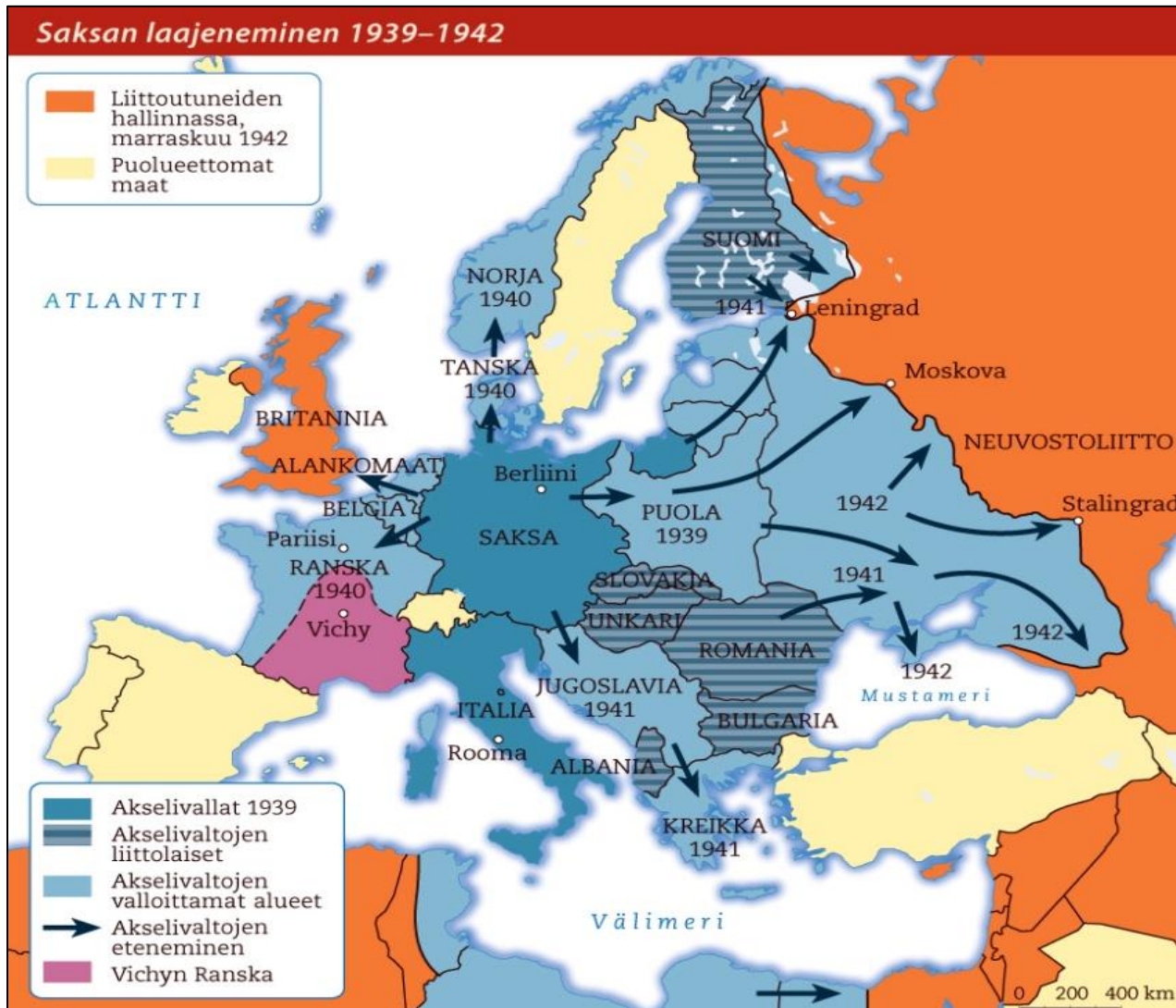
- Talvella 1940–41 Saksa laajensi sodan Balkanille (halusi varmistaa Romanian öljyvarat) → Unkari, Romania ja Slovenia liitetään akselivaltoihin 3/1941.
- Saksan joukot hyökkäävät Jugoslaviaan ja Kreikkaan Italian avuksi. Kreikka murtui 4/1941.
- Saksa lähetti joukkojaan Italian avuksi myös Pohjois-Afrikkaan.
- (→ Britit joutuivat vetäytymään takaisin Egyptiin.)

- Kesäkuussa 1941 Saksa aloittaa hyökkäyksen Neuvostoliittoon: operaatio Barbarossa
- (Operoi myös Suomen alueelta, Suomessa jatkosota 1941–44.)
- Hyökkäys kolmena kiilana: Leningrad, Moskova, Mustanmeren ranta Stalingrad.
- Saksan tarkoituksena oli vallata Neuvostoliiton Euroopan puoleinen osa ja saada haltuun taloudellisesti ja sotilaallisesti merkittävimmät alueet.
- NL solmii yhteistyösopimuksen liittoutuneiden kanssa.

Liittoutuneiden voiton vuodet

Avaa interaktiiviseen karttaan.

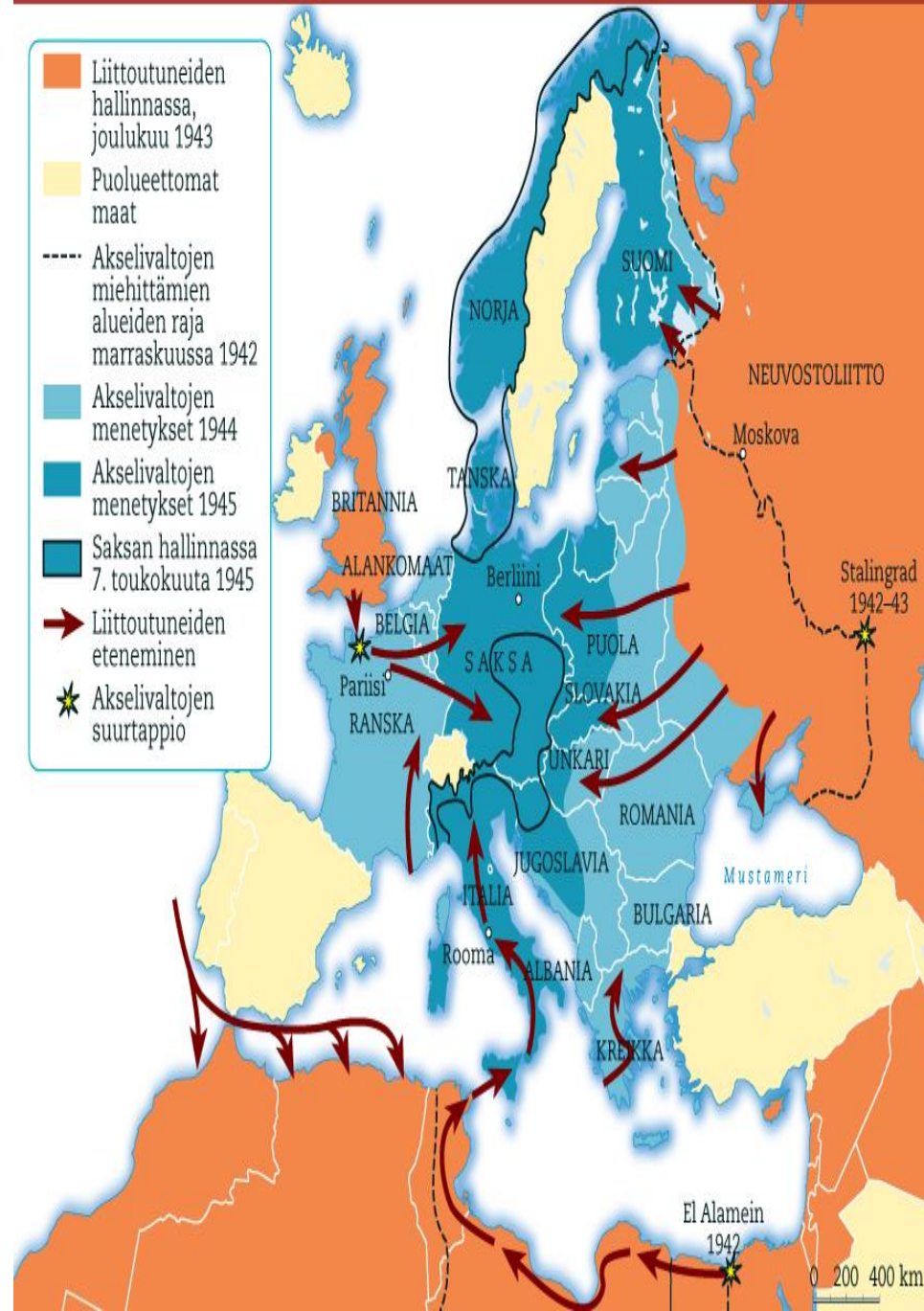
Klikkaa sieltä numerojärjestyksessä esiin toisen maailmansodan loppuvaiheen tapahtumat.

Sota piirroksissa

- Mitä sodan vaihetta venäläinen pilakuva esittää?
 - Kyseessä on liittoutuneiden maihinnousu Italiaan Tunisian kautta Välimeren yli 1943.
 - → Saksan ote Etelä-Euroopassa alkaa irrota.

- Miten belgialaisen postikortin piirtäjä suhtautuu liittoutuneiden ja natsi-Saksan kamppailuun vuonna 1944?
- Miltä liittoutuneiden keskinäinen yhteistyö näyttää postikortin mukaan?
- Onko yhteistyöstä annettu kuva todenperäinen?

Yhdysvalloissakin sodasta yritettiin tehdä koko kansan asia.

- Millaisina viholliset kuvattiin?
- Millä keinolla vihollista vastaan sanottiin voitavan iskeä?

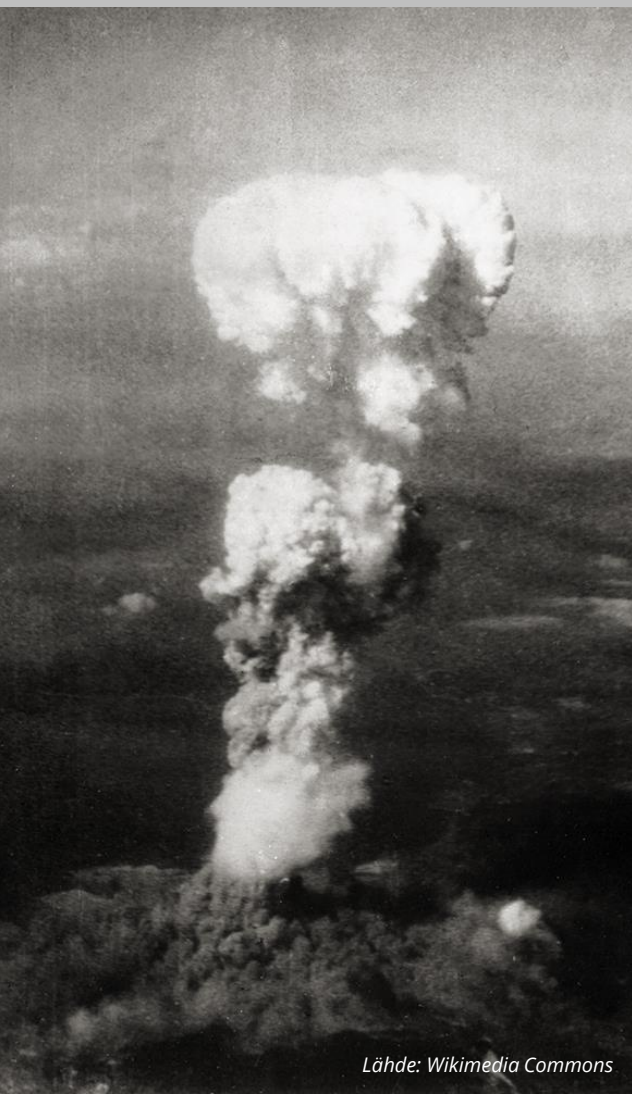
6.3. Liittoutuneiden voittokulku ja sodan loppunäytökset

Lähde: Flickr (Cassowary Colorizations, CC BY 2.0)

Maihinnousut muuttavat sotatilanteen

- Maihinnousu Sisiliaan heinäkuussa 1943.
- Maihinnousu Normandiaan 6.6.1944.
- Kilpajuoksu Berliiniin alkoi.
- Puna-armeija valloitti Berliinin, Hitler ja lähimmät avustajat tekiivät itsemurhan muutamaa päivää ennen kaupungin valloittamista.
- Sota päättyi 8.5.1945 Euroopassa.

Lähde: Wikimedia Commons

Atomipommit pakottivat Japanin rauhaan

- Japani ei antautunut, vaikka se yritettiin pakottaa rauhaan pommittamalla kaupunkoja.
- Yhdysvalloissa oli kehitetty atomipommi sodan loppuvaiheessa.
- Hiroshimassa ja Nagasakissa räjäytettiin atomipommit elokuussa 1945.
- Sota päättyi 2.9.1945 Aasiassa Japanin antautumiseen.

Lähde: Flickr (Mustang Joe, PD)

Lähde: Flickr (Cassowary Colorizations, CC BY 2.0)

Lähde: Wikimedia Commons: Bundesarchiv, Bild 183-J31305 (CC-BY-SA 3.0)

Lähde: Naval Historical Center Photo # USA C-2719 (PD)

Atomipommi Enola Gay

<https://areena.yle.fi/1-50592583>

NUCLEAR WEAPON

3D

ANIMATION

FAT MAN

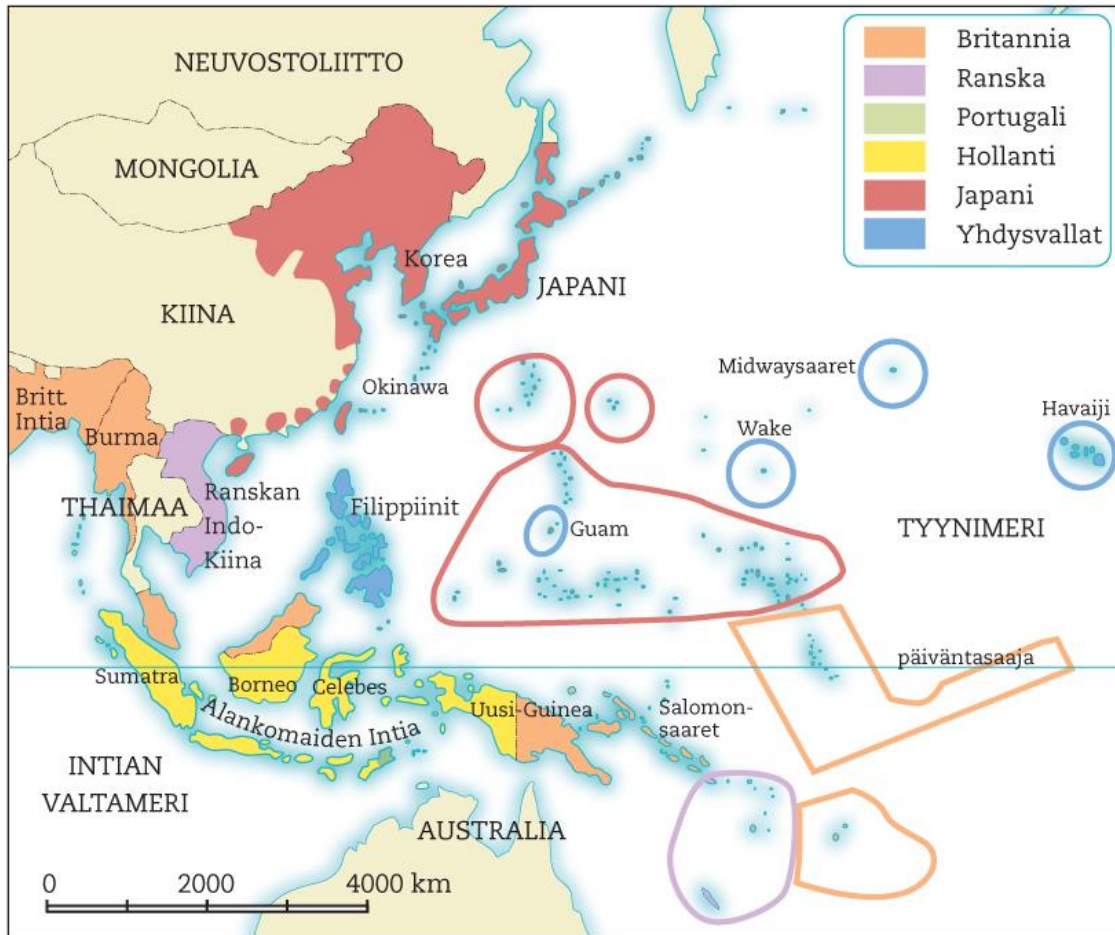
Saksan kolmannen valtakunnan lopullinen tuho

- Venäläiset valloittivat Berliinin huhtikuussa 1945.
- Hitler lähipiireineen teki itsemurhan bunkkerissaan Berliinissä.
- Saksa antautui länsiliittoutuneille 7.5.1945 ja puna-armeijalle 9.5.1945.
- Sota Euroopassa oli päättynyt.
- Potsdamin konferenssissa 1945 liittoutuneet päättivät Saksan kohtalosta:
 - Saksalle uudet rajat, valloitukset luovutettava
 - Sotakorvaukset
 - Saksan aseista riisuminen
 - Natsien tuomitseminen sotarikoksista.

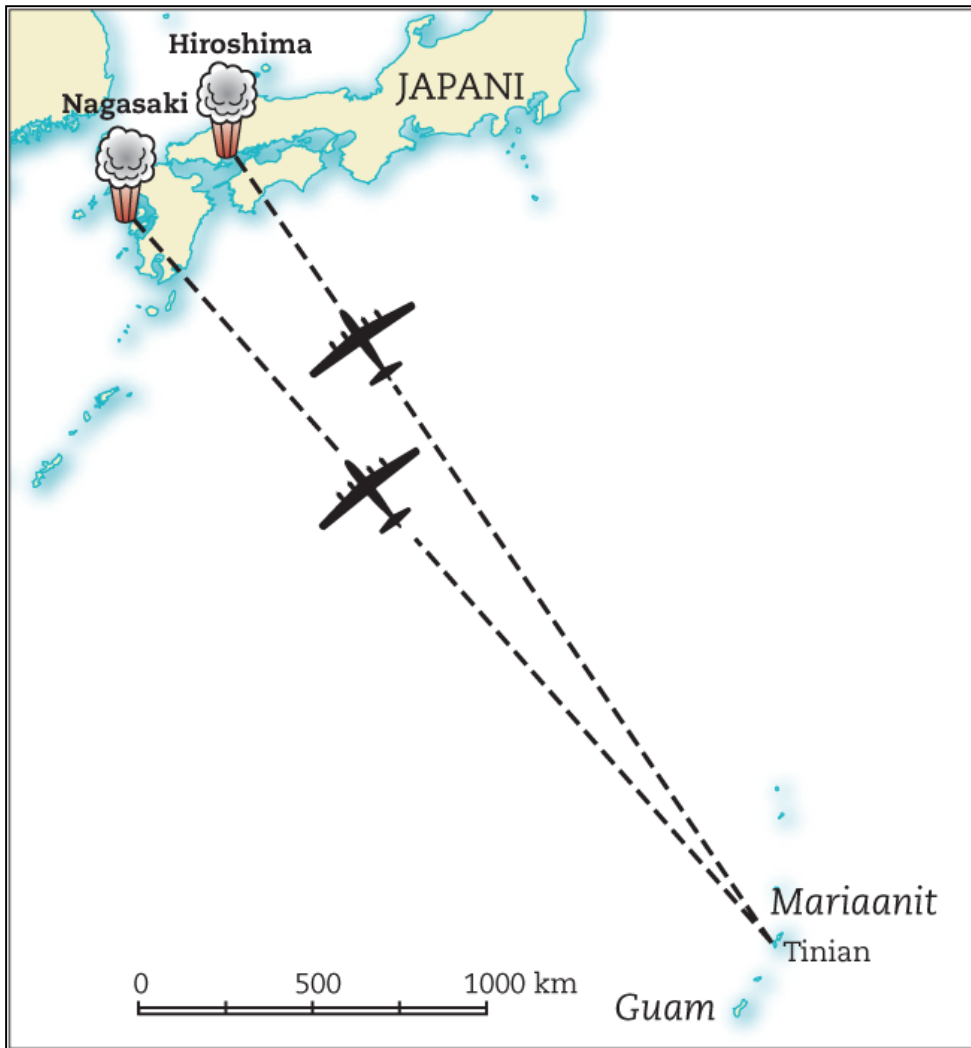
Liittoutuneet Brandenburgin portin edustalla (vas.), tuhoutunut valtiopäivätalo (kesk.) ja Stalinin kuva Unter den Linden -kadulla Berliinissä kesäkuussa 1945.

Sota Tyynellämerellä

- Japani hyökkäsi 12/1941 Pearl Harbourin → USA mukaan sotaan.
- Myös Saksa julisti sodan Yhdysvalloille.

Kartassa näkyvät Japanin valloitukset Tyynenmeren alueella toisen maailmansodan alkuvaiheessa.

- Yhdysvaltain Heinäsirkka-operaatiot kohti Japanin pääsaaria → suuria miestappioita.
- Trumanin päätös käyttää Japania vastaan atomipommia.
- Pommit Hiroshimaan ja Nagasakiin elokuussa 1945.
- Japani antautui → II MS oli ohi.

WORLD WAR II

A HISTORY OF WORLD WAR II
PART 2

Toinen maailmansota

AIKAJANA

1939 TAPAHTUI...

- Toinen maailmansota syttyy, kun Saksa hyökkää Puolaan 1.9.1939 → Salamasota
- 3.9.1939 Ranska ja Iso-Britannia julistavat sodan Saksalle.
- Suomen talvisota syttyy Mainilan laukausten jälkeen 30.11.1939

1940 TAPAHTUI....

- Hitlerin joukot valloittivat Tanskan ja Norjan keväällä.
- Maaliskuun 13.päivä päättyy Talvisota
- Saksan joukot valtaavat Belgian, Alankomaat ja Ranskan.
- Ilmasota (=operaatio merileijona) Iso-Britanniasta alkaa.
- Italia aloittaa valloitukset P-Afrikassa.

1941 TAPAHTUI...

- Operaatio Barbarossa eli hyökkäys Neuvostoliittoon alkaa kesällä
- Suomen Jatkosota alkaa
- Japani hyökkää Pearl Harboriin joulukuussa.

1942 TAPAHTUI...

- Afrikan sodan ratkaisutaistelut El Alameissa → Rommel kukistuu.
- Midwayn taistelussa Tyynellämerellä amerikkalaiset pysäyttivät Japanin.
- Stalingradin taistelu itärintamalla
- Wannseen konferenssissa natsit päättivät tuhota kaikki juutalaiset kaasuttamalla.
- Sodan käännekohta

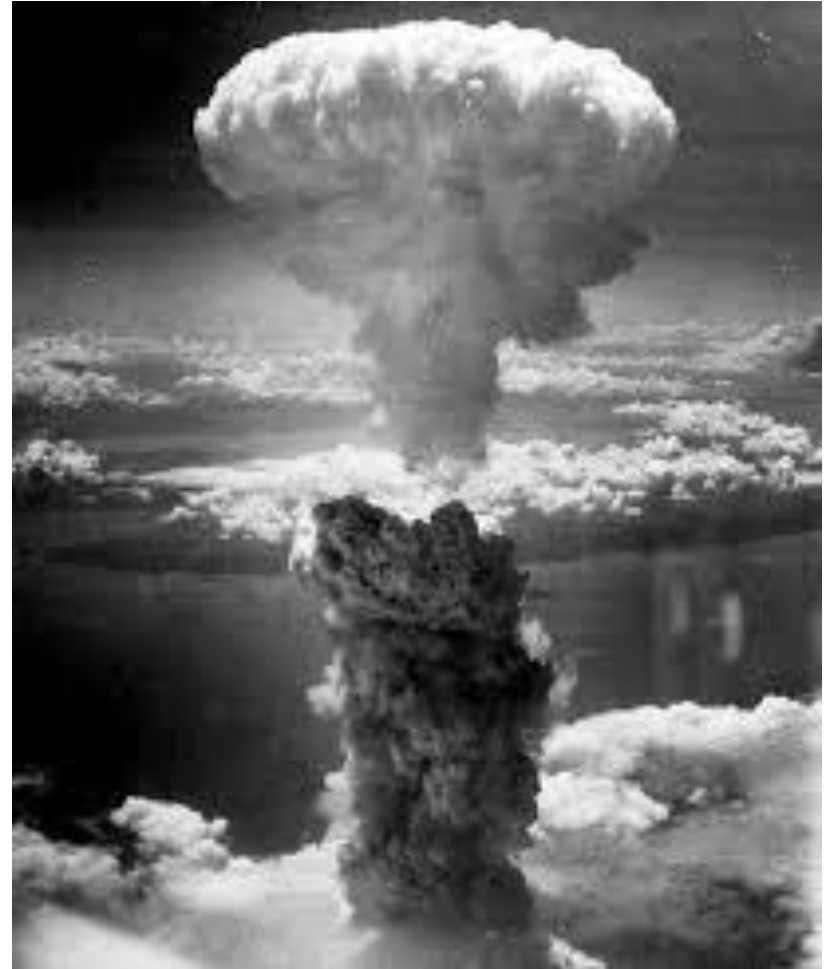
1943 TAPAHTUI....

- Leningradin kaupungin 900 päivää kestänyt piiritys päättyy
- Viimeiset saksalaiset antautuvat Stalingradissa → Saksan perääntyminen itärintamalla.
- Teheranin konferenssissa liittotuneet ja NL keskustelivat Saksan lopullisesta lyömisestä.

1944- 1945 TAPAHTUI....

- Liittoutuneet nousevat maihin Sisiliassa ja Normandiassa.
- Amerikkalaiset ja neuvostoliittolaiset kohtaavat Elbe-joella
- Neuvostoliittolaiset valtaavat Berliinin huhtikuun lopussa.
- Saksa antautuu 8.5.1945, sitä ennen Hitler tehnyt itsemurhan.
- Atomipommit pudotetaan Hiroshimaan ja Nagasakiin→Japani antautuu
- Postdamin konferenssissa voittajat miettivät tulevaisuutta sodan jälkeen.
- Nurbergin sotasyllisyys oikeudenkäynti alkaa.
- YK:n perustamisasiakirja allekirjoitetaan.

II MAAILMANSOTA

1939-1945

OSAPUOLET

- ***Liittoutuneet:***
 - *Englanti, Ranska, Yhdysvallat, NL*
- ***Akselivallat:***
 - *Saksa, Italia, Japani*
- *Ratkaisevaa sodan päätöksen kannalta oli Yhdysvaltain liittyminen sotaan vuonna 1942 (Pearl Harborin jälkeen)*

TÄRKEIMMÄT TAISTELUT

- **Stalingrad:** *NL löi Saksan itärintamalla*
- **Pearl Harbor:** *Japani hyökkäsi USA:n laivastotukikohtaan 1941 →USA sotaan.*
- **El Alamei:** *Afrikan sodassa Rommel ja saksalais-italialaiset joukot kokivat tappion.*
- **Leningradin piiritys:** *Leningradin kaupunki oli piiritty yli 900 päivää*
- **Normandian maihinnousu:** *Liittoutuneet nousivat maihin 6.6.1944 ja vapauttivat Ranskan.*

TOISEN MAAIMANSODAN PÄÄTÖS

- *Akselivallat hävisivät sodan*
- *Kuolleita 25 milj. sotilasta, 37 milj. siviiliä.*
 - *Lentopommitukset, atomipommit Japaniin (Hiroshima, Nagasaki)*
 - *Lisäksi paljon invalideja, orpoja, leskiä.*
- *Aluemuutokset ja väestösiirrot*
 - *Baltian maat menettivät itsenäisyytensä, Puolaan liitettiin alueita Saksasta.*
- *YK perustettiin, Neuvostoliitosta tuli supervaltia ja se sai haltuunsa Itä-Euroopan, Saksan jako, Kylmä sota alkoi*

HIROSIMA JA NAGASAKI

- [Hiroshima](#) ja [Nagasaki](#) ovat kaksi [japanilaista](#) kaupunkia, joita kumpaaakin vastaan [Yhdysvallat](#) hyökkäsi [ydinpommiilla](#) vuonna [1945](#). Ne ovat ainoat kohteet ihmiskunnan historiassa, joita vastaan ydinpommia on käytetty sodassa.
- Pommit Little boy ja Fat man
- Hirosiman pommi:Pommi tappoi heti noin 100 000 ihmistä ja tuhosi 90 prosenttia kaupungista. Noin kolmasosa kuolleista oli sotilaita.
- Välitöntä tuhoa täydensi hitaammin puhkeava säteilytauti, "atomirutto", joka kauempana räjähdyskeskipisteestä puhkesi myöhemmin. Kymmeniätuhansia kuoli säteilyyn muutaman viikon kuluessa räjähdyksestä. Säteily aiheutti ripulia, hiusten irtoamista ja ihoon violetteja läiskiä. Vuoden loppuun mennessä oli kuollut 140 000. Viiden vuoden kuluessa säteilytauteihin ja muihin jälkivaikutuksiin oli kuollut yhteensä 200 000–250 000.
- Pommin kehittämä kuumuus oli niin suuri, että kattotiilet sulivat 600 metrin päässä, mikä vaatii 2 000 astetta. Hautakivien kiille suli 380 metrin päässä 900 asteen lämpötilassa
- Nagasakin pommi:Silti pommi tappoi heti noin 35 000–70 000 ihmistä ja vammautti 41 000. Uusimpien tutkimusten mukaan Nagasakissa kuoli 87 000.

6.4. Holokausti ja sen toteuttajat

Lähde: Flickr (Daniel Briot, PD)

Holokausti

- Toisen maailmansodan aikana tapahtunut juutalaisten kansanmurha.
- Muitakin ryhmiä vainottiin, romanien kansanmurhaa kutsutaan nimellä *porajmos*.
- Holokausti oli mittaluokaltaan suurin tunnetuista kansanmurhista. Se oli systemaattinen, valtion johtama pyrkimys tuhota kaikki juutalaiset.

Lähde: Wikimedia Commons, Bundesarchiv, Bild 1011-380-0069-33 / Lifta (CC-BY-SA 3.0)

- Puolan väestössä oli runsaasti juutalaisia.
- Saksan miehitettyä Puolan juutalaiset siirrettiin aluksi gettoihin.
- Operaatio Barbarossan myötä juutalaisten surmaaminen kiihtyi. Aluksi miehitetyn alueen juutalaiset ammuttiin, mutta pian päätettiin tuhoamisleirien perustamisesta.

Lähde: Wikimedia Commons (Samuelson, Lt. A. E.; PD)

Mitä holokaustista tiedettiin?

- Puolasta oli toimitettu tiedot liittoutuneille – kansanmurhasta ja keskitysleireistä tiedettiin.
- Paikalliset asukkaat tiesivät, mitä tapahtui, mutta etenkin Itä-Euroopassa auttaminen oli hengenvaarallista.
- Liittoutuneet eivät pääsääntöisesti pommittaneet keskitysleirejä, joten ihmisten tappaminen jatkui sodan loppumetreille saakka.
- Auschwitz vapautettiin 27.1.1945, päivä on holokaustin kansainvälinen muistopäivä.

Nettitehtävä

 Etsikää ryhmittäin tai pareittain internetistä tietoa yhdestä keskitysleiristä tai tuhoamisleiristä. Selvittäkää myös, mitä eroa näillä kahdella on.

Mikä oli holokausti?

- Antisemitismi eli juutalaisviha oli natsien ideologian peruspiirteitä.
- Sen mukaan juutalaiset olivat syyllisiä kaikkiin saksalaisten ongelmiin: talouslamaan, työttömyyteen, maailmansodan tappioon, kulttuurin rappioon ja saksalaisuuden häviöön.
- Juutalaisten väitettiin muodostaneen maailmanlaajuisen salaliiton, joka ohjasi kaikkien maiden hallintoa.

Kapina Varsovan getossa oli laajin juutalaisten vastaisku koko holokaustin aikana.

- Euroopan juutalaisvainot olivat alkaneet jo keskiajalla. Rotuoppi vahvistui 1800-luvulla, jolloin sille alettiin kehittää tieteellistä perustaa. Rotuopin kannattajat hakivat tukea Gobineau'n rotuteorioista ja Darwinin kehitysopista.
- Sosiaalidarvinismi yhdistyi 1800-luvun lopun eugeeniseen ja rotuhygieeniseen ajatteluun. Se pyrki "ihmisrodun parantamiseen" lisäämällä ns. parempien jälkeläisten tuottamista ja vaatimalla muiden hävittämistä.
- Ajatuksen omaksuivat natsit, joiden mukaan kansat olivat eriarvoisia. Ylimpänä ryhmänä olivat arjalaiset, alimpana juutalaiset.

- Käytännön toimenpiteet alkoivat näkyä natsien valtaannousun jälkeen. "Laki valtakunnankansalaisesta" teki juutalaisista toisen luokan kansalaisia. Heiltä vietiin äänioikeus ja Saksan kansalaisuus, heidät erotettiin julkisista viroista, eivätkä heidän lapsensa päässeet kouluun.
- Juutalaisyhteisöt eri maissa eivät ehtineet saada selville vainojen todellista luonnetta ennen kuin oli liian myöhäistä paeta, eivätkä kaikki olisi siihen edes kyenneet.
- Osa saksalaisista hyväksyi vainot. Muut eivät joko tienneet tai uskaltaneet nostaa niitä esiin, puhumattakaan vastustamisesta. Ne harvat, jotka uskalsivat, olivat pian itse vankilassa tai leirillä.

Juutalaisten vainot ja kansanmurha	
1933–1939	<p>NATSIHALLINNON ALKUVUODET</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ 1933 antisemitismistä eli juutalaisvastaisuudesta vallitseva oppi Saksassa. ■ Juutalaisilta kiellettiin maan omistaminen ja monissa ammateissa toimiminen ja juutalaisten kauppoja boikotoitiin. ■ 1935 Nürnbergin laeissa poistettiin juutalaisilta Saksan kansalaisuus ja äänioikeus ja kiellettiin avioliitot juutalaisten ja Saksan kansalaisten välillä. ■ 1938 kristalliyönä synagogia ja kauppoja tuhottiin ja noin 30 000 juutalaista vietiin keskitysleireille. ■ Poliittisia vastustajia, vammaisia ja psyykkisesti sairaita murhattiin tai vietiin leireille.
1939–1941	<p>TOISEN MAAILMANSODAN ALKUVUODET</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Myös Saksan valloittamilla alueilla alkoivat juutalaisvainot ja karkotus keskitysleireille. ■ Puolassa miehittäjät ajoivat juutalaiset gettoihin, joista heidät siirrettiin leireille. ■ Juutalaisten maastamuutto kiellettiin 1941.
1942–1945	<p>"LOPULLINEN RATKAISU"</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Wannseen kokouksessa natsijohto päätti juutalaisten täydellisestä tuhoamisesta – holokausti alkoi. ■ Ensimmäiset kaasukammiosurmat tehtiin Zyklon B -kaasulla Auschwitzissa ja vähitellen myös muilla tuhoamisleireillä. ■ Saksan tappion häämöttäessä tuhoaminen kiihtyi. ■ Lopputulos oli 5–6 miljoonaa uhria.

Holokausti

Saksan juutalaiset

Auschwitz

Päivä keskitysleirillä

A dark, industrial interior, possibly a gas chamber, with a red banner reading "GAS CHAMBERS". The scene is dimly lit, with a bright light source on the left creating a strong shadow. The background shows a dark, metallic structure with a horizontal bar and some faint, illegible markings. The overall atmosphere is somber and chilling.

GAS CHAMBERS

A black and white portrait of Anne Frank, looking slightly to the left. She has dark hair and is wearing a dark top. The background is a plain, light-colored wall.

ANNE FRANK

H
HISTORY

Jad vashem

6.5. YK ja Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus

***Yhdistyneiksi
kansakunniksi
kutsuttiin alun perin
liittoutuneita.***

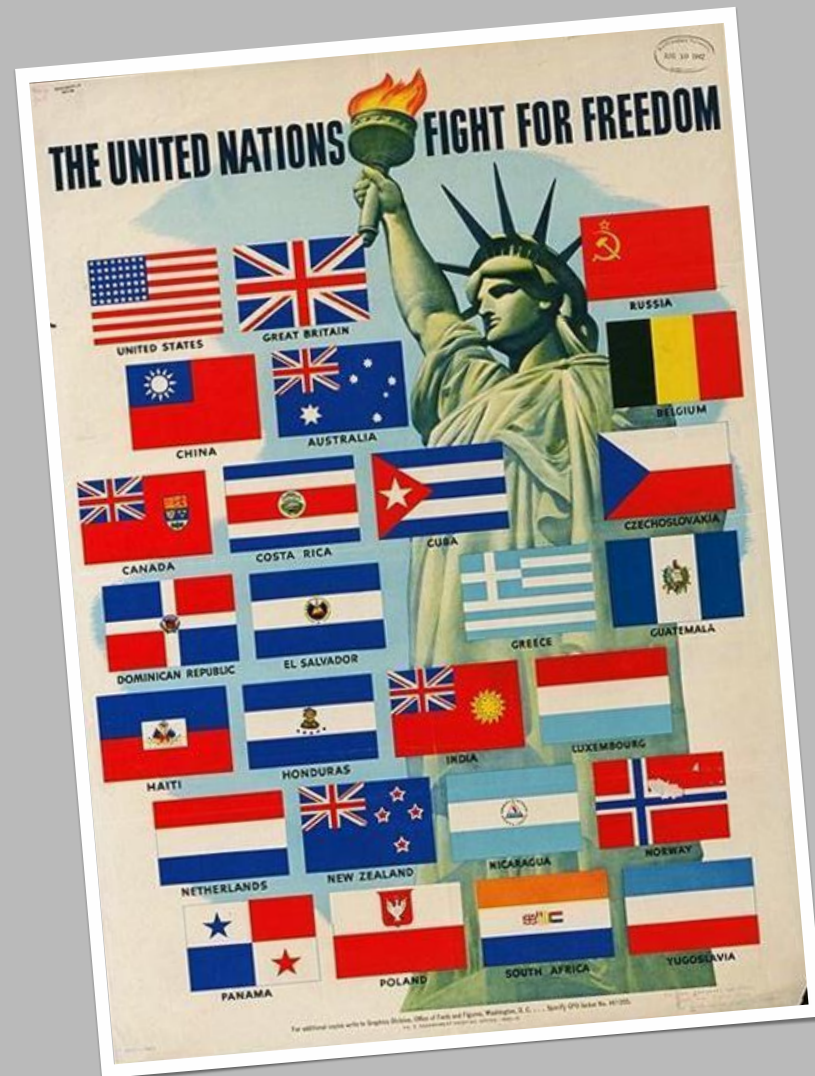
Juliste vuodelta 1942, julkaisija U.S. Office of War Information. Lähde: PD

YK:n perustaminen

- Sodan jälkeen voittajavaltiot perustivat Yhdistyneet kansakunnat 24.10.1945. Häviäjät otettiin vasta myöhemmin mukaan.

YK:n perustaminen

- Sodan jälkeen piti luoda uusia lakeja, sillä paljastuneet hirmuteot olivat käsittämättömiä mittaluokassaan. Luotiin uusi käsite: rikokset ihmisyyttä vastaan.
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus vuonna 1948.
- Uudelta maailmansodalta on vältytty. YK:n toimintaa on silti kritisoitu paljon.

Lähde: PD

OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL
NEW ORLEANS, LOUISIANA

II: ms: n jälkeen Uusi maailmanjärjestö

syntyä – YK

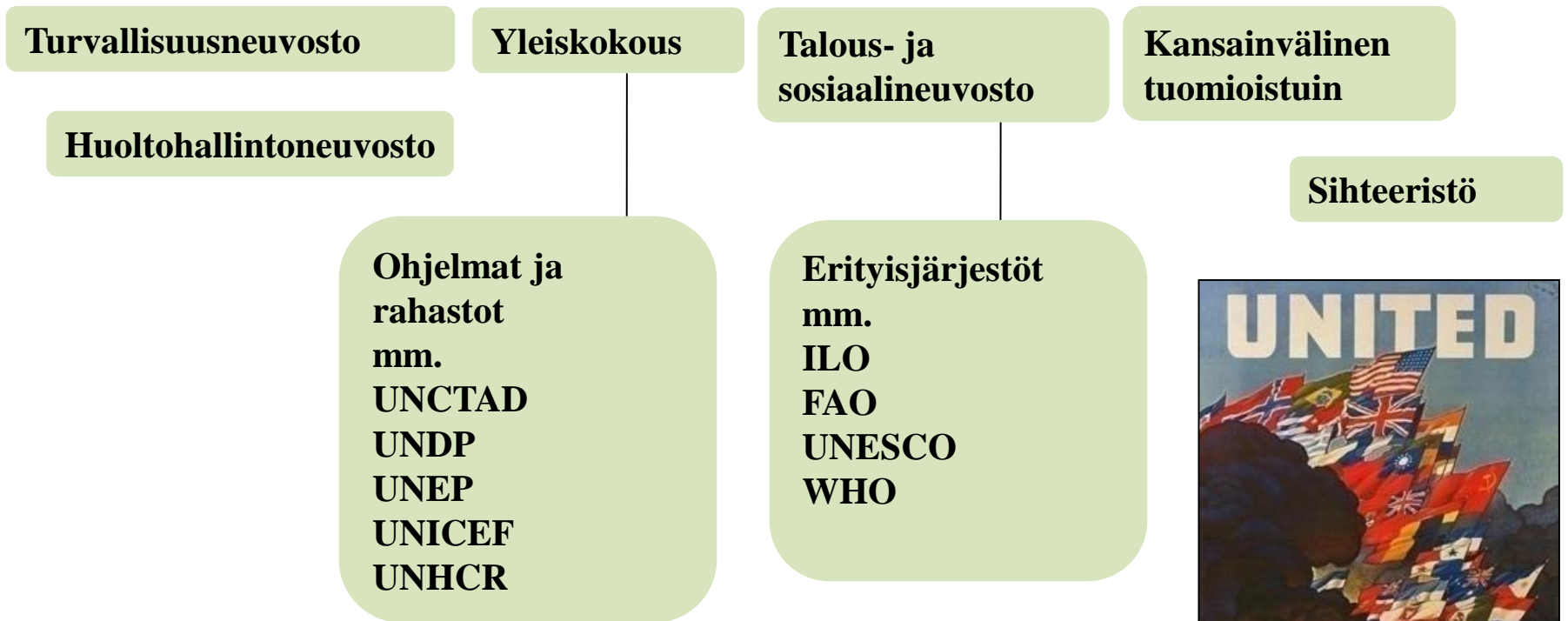
- Sodan jälkeen oli jälleen tarve luoda yhteisö, jonka tehtävä olisi maailmanrauhan takaaminen.
- Tavoitteena oli laajempi ja toimintakykyisempi liitto kuin Kansainliitto oli ollut.
- YK:n peruskirja allekirjoitettiin 1945: mukana silloin 50 valtiota.

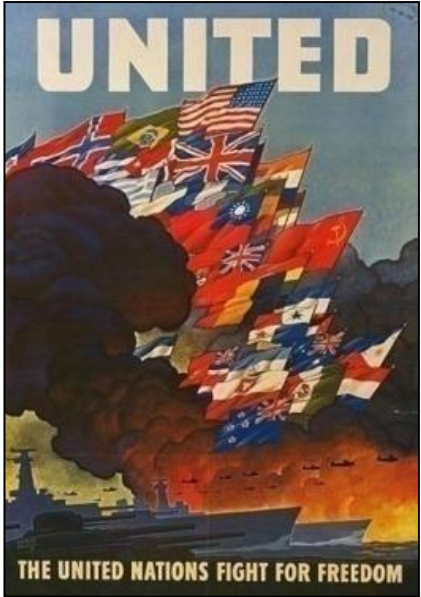
"A FINE TEAM—BUT COULD DO WITH A DASH OF UNITY..."

YK:n peruskirjaa kritisoiva pilapiirros väittää, että perustajavaltiot pelaavat kukin omaa peliään. Piirroksen teksti kysyy: "Hieno tiimi, mutta tekisikö pieni yhteishenki pahaa..." Mitkä valtiot muodostavat kuvan YK-klubin? Mikä valtio niiden lisäksi pääsi YK:n turvallisuusneuston vakinaiseksi jäseneksi?

YK:n organisaatio

Mitkä organisaation osista ja järjestöistä tunnistat?

YK:n ihmisoikeuksien julistus 1948

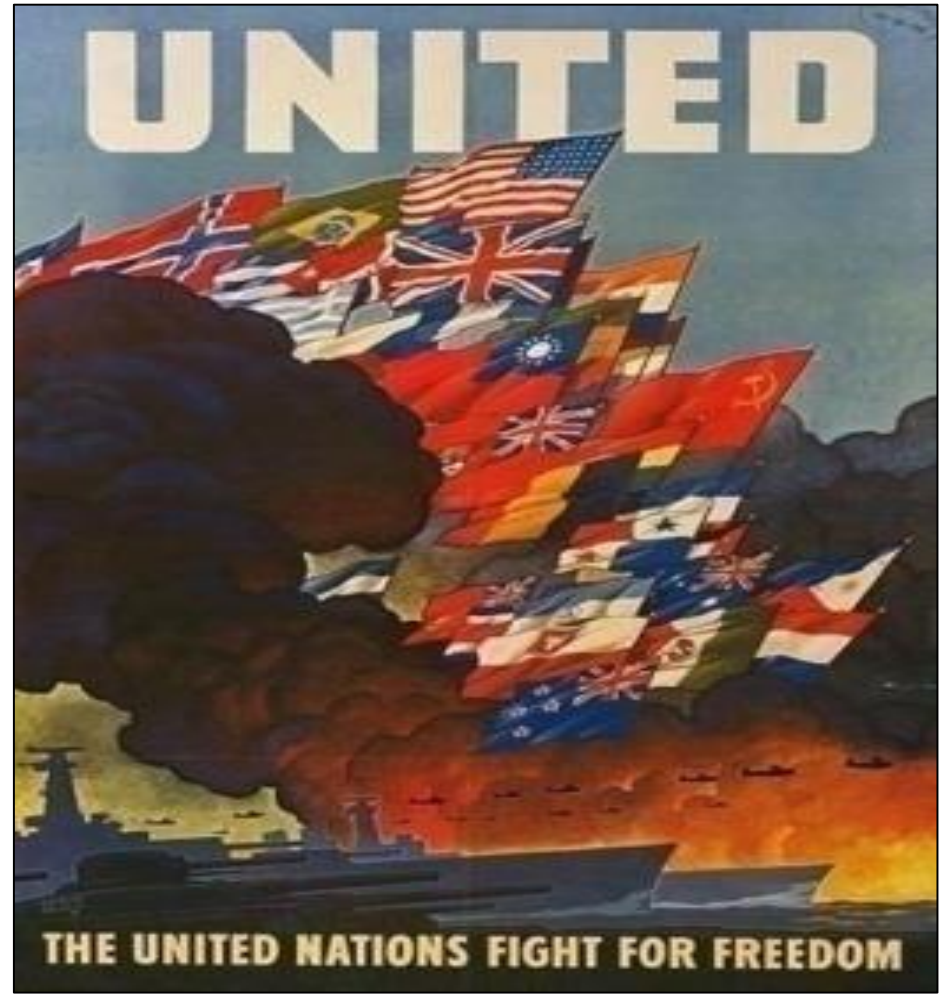
- Julistus määritteli ensimmäistä kertaa kattavasti ja kansainvälisesti ihmisoikeuksien sisällön.
- Ihmisoikeuksien tunnusmerkit: universaalius, perustavanlaatuisuus ja luovuttamattomuus.
- Julistus sisältää sekä positiivisia oikeuksia (esim. oikeus opetukseen) että negatiivisia oikeuksia (esim. oikeus olla joutumatta kidutuksen kohteeksi).

YK:n päämaja sijaitsee New Yorkissa.

Yhdysvaltain lahja YK:lle sen 40-vuotisjuhlissa oli mosaiikki ”Kultainen sääntö”. ”*Do unto Others as You Would Have Them Do unto You*” lukee teoksen alareunassa.

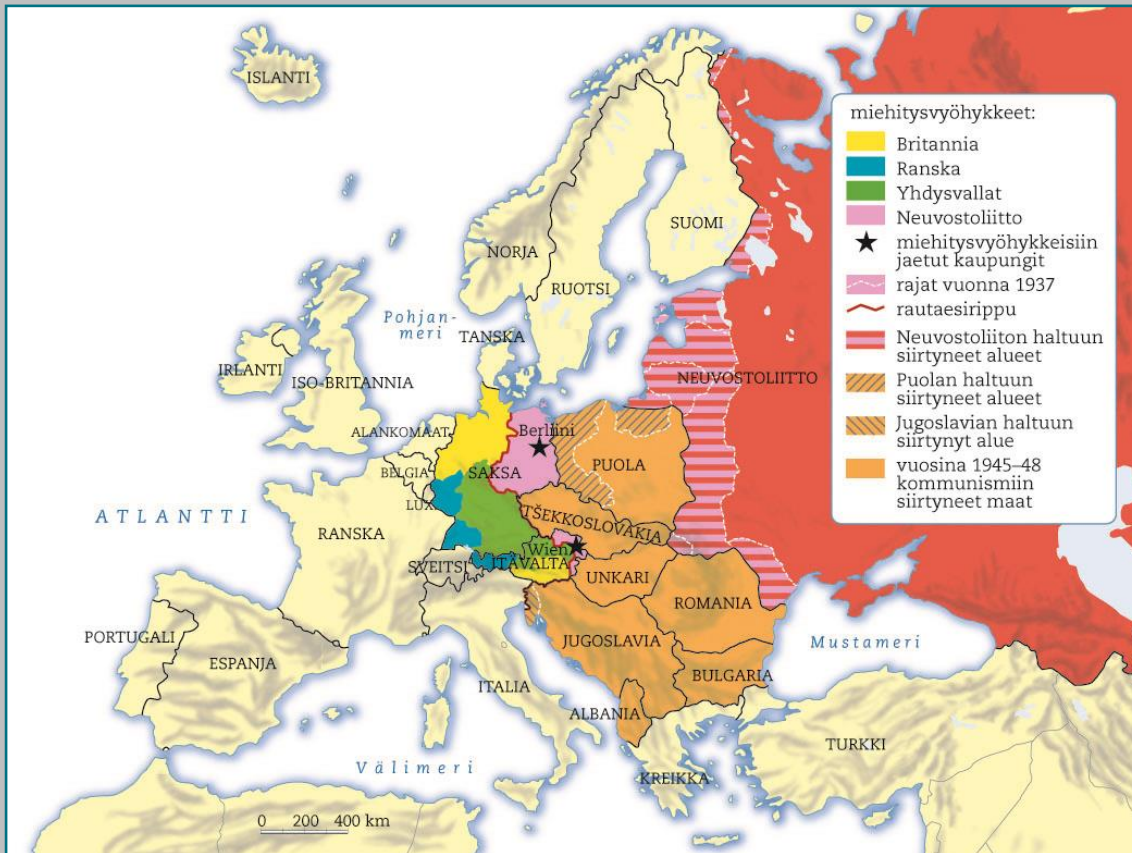
Mitä mosaiikin lause tarkoittaa? Miten se sopii YK:n toimintaan?

KYLMÄN SODAN AIKA

Kahtia jakautunut maailma

- Toinen maailmansota muutti rajusti Euroopan alueellista ja poliittista karttaa.
- Pariisin rauha solmittiin 1947 Saksan rinnalla sotineiden valtioiden kanssa. Saksan kanssa ei tehty rauhansopimusta, vaan se jaettiin miehitysvyöhykkeisiin.
- Kiista Euroopan olojen järjestämisestä ajoi Neuvostoliiton ja länsiliittoutuneet vastakkaisiin aseisiin.
- Kahtiajakautuneen maailman rajalinja, rautaesirippu, kulki keskellä Eurooppaa.

KYLMÄN SODAN SYTTYMINEN

Suurvaltojen välien kiristyminen kylmäksi sodaksi

- Liittoutuneet olivat jo sodan aikana erimielisiä sodanjälkeisestä Euroopasta
- **Jaltan konferenssissa 1945** voittajavaltiot päättivät Euroopan rajojen muutoksista.

- Saksan kanssa ei tehty rauhansopimusta.
 - Jaettiin miehitysvyöhykkeisiin.
 - Länsiliittoutuneiden vyöhykkeet yhdistettiin, D-markka käyttöön.
 - Neuvostoliitto saartoi Berliinin: Berliinin saarto → sinetöi Saksan jakautumisen.
 - Lännen vyöhykkeet → Länsi-Saksa
 - NL:n vyöhyke → Itä-Saksa (DDR).

” Leninismi oli teoriassa ja käytännössä kaikkien elämänalueiden täydellistä kontrollia Venäjällä. (...) Lenin ennätti muuttaa maan yhden puolueen diktatuuriksi, korvata uskonnon leninisillä, lakkauttaa demokratian ja kansalaisoikeudet porvokseksi arvoina sekä muuttaa ihmiselämän ilasteiseksi suureksi (...). Neuvostoliitto kävi vain valvokierteen aiheuttamaan talouden romahduksen kansalaisten täydelliseen vapauden puutteeseen, kankeaan ja kalliiseen keskusjohtamiseen, yhden puolueen diktatuuriin, jättäiläismaiseen byrokraatiaan ja kyvyttömiin johtajiin.”
Dmitri Volkogonov, *The Rise and Fall of the Soviet Empire* (1998).

” Puolue-eliitti (...) lukuun ottamatta neuvostokansalaiset kokivat vaikutuksen poliittisuutensa miinuksiksi (...). Poliittisten vapautuksien ja oikeuksien puuttumiseen tyydyttiin, koska elinolojen uskottiin asteittain parantuvan (...). Kun kasvatettiin 1970-luvulla täyty loppuun, alkoi kulu valloppitajien ja yhteiskunnan kehityksestä antaman kuvan ja neuvostokansalaisten ajattelun todellisuuden välillä kasvaa. Jälkeenpäin ajatellen perestroikaan liittynyt avoimuus oli kohtalokas neuvostokansalaisten uskalle sosialistisen järjestelmän paremmuudesta. Monet heistä tiedostivat vasta avoimuuden myötä, miten laajalle ja systemaattiselle väkivallalle (sotainen poliisi, vankileirit, karkotukset, puolustukset) neuvostojärjestelmä oli perustunut, miten paljon tavalliset ihmiset joutuivat kieltäytymään, jotta kommunismin puola oli säilyttänyt yksinvaltansa.”
Jyrki Iivonen, *Alekski Neuvostoliitto hajosi. Venäjän historia* (2000).

Gorbatšovin uudistus epäonnistui, ja kaupoista loppuivat päivittäiseen elämään tarvittavat tuotteet. Moskovalaisia naisia lihakaupassa 1990.

Mitä Neuvostoliiton ja kommunismin kaatumiseen johtavia tekijöitä nostavat esiin
a) Dmitri Volkogonov
b) Jyrki Iivonen
c) Arto Luukkanen?

” Vuonna 1964 optimismi loppui. Nikita Hruštšov sai mennä ja valtaan nousivat 1930-luvulla Stalinin aikana aseisiin nousseet miehet Leonid Brežnev, Aleksei Kosygin ja Nikolai Podgornyi. Alkoi pysähtyneisyyden aika (...). Kansalaiset eivät olleet tyytymättömiä sosialismiin, vaan siihen, etteivät taloudelliset lupaukset toteutuneetkaan. Ei siellä haikailltu monipuoluejärjestelmän perään, vaan paremman elintason. Pessimismillä leitsivat arkiset asiat kuten jonot ja kulutustavaroiden odottaminen (...).

Elokuussa 1991 vanhoilliset yrittivät syrjäyttää Gorbatšovin ja se oli lorun loppu (...). Venäläinen nationalismi oli kommunismin loppullinen kuoliinny. Boris Jeltsin keräsi ihmisiä taakseen väittäällä, että Neuvostoliitto on rakennettu venäläisten rahalla, että venäläiset ovat sivistäneet itäiset tasavallat, että meitä on riistetty ja nyt venäläisten on ajateltava itseään.”
Arto Luukkanen, *Neuvostojen ma – Neuvostoliiton historia 1917–1991* (2004).

Kylmän sodan aika 127

Brittiläinen filmi (1949) Berliinin saarron aikaisesta ilmasillan toiminnasta:

<http://www.youtube.com/watch?v=nHdB1vJNsg>

- NL:n vaikutusvalta Euroopassa kasvoi:

ALUEELLISESTI:

- Baltian maat, osia Suomesta ja Romaniasta sekä Puolan itäosat liitettiin Neuvostoliittoon.

POLIITTISESTI:

- NL:n tuella kommunistijohtoisten hallitukset miehityille alueille .
- Kansandemokratiat muodostuivat.
- *Churchill: rautaesirippu on laskeutunut...*

Churchillin rautaesirippupuhe Fultonissa Yhdysvalloissa 5.3.1946

Stettinistä Itämeren rannalta Välimerelle Triesteen on laskeutunut rautaesirippu mantereen poikki. Tuon linjan takana ovat vanhojen Keski- ja Itä-Euroopan maiden pääkaupungit (...) Kaikki nuo kaupungit ja niiden väestö ovat nyt alueella, jota minun täytyy kutsua Neuvostoliiton valtapiiriksi (...) myös voimakkaasti tai vähitellen kasvavassa määrin Moskovan kontrollissa.

Maailman turvallisuus vaatii yhtenäisyyttä Euroopassa, missä minkään kansakunnan ei pitäisi joutua pysyvästi syrjäytetyksi. Euroopan maiden vanhoista keskinäisistä kiistoista alkoi äskettäin kaksi maailmansotaa.

Kahdesti Yhdysvaltojen on pitänyt lähettää useita miljoonia nuoria miehiään Atlantin yli taistelemaan sodissa. Meidän pitäisi työskennellä määrätietoisesti Euroopan rauhoittamisen hyväksi YK:n puitteissa ja sen peruskirjan mukaisesti. Monissa maissa sisäisesti heikentävät voimat ovat töissä ja ehdottoman kuuliaisina ottavat vastaan ohjeita kommunistien keskuksesta. Lukuun ottamatta Brittiläistä kansainyhteisöä ja Yhdysvaltoja, missä kommunismi ei ole päässyt varttumaan, kommunistipuolueet tai muut sisäisesti heikentävät voimat muodostavat kasvavan haasteen ja uhkan kristilliselle sivilisaatiolle (...)

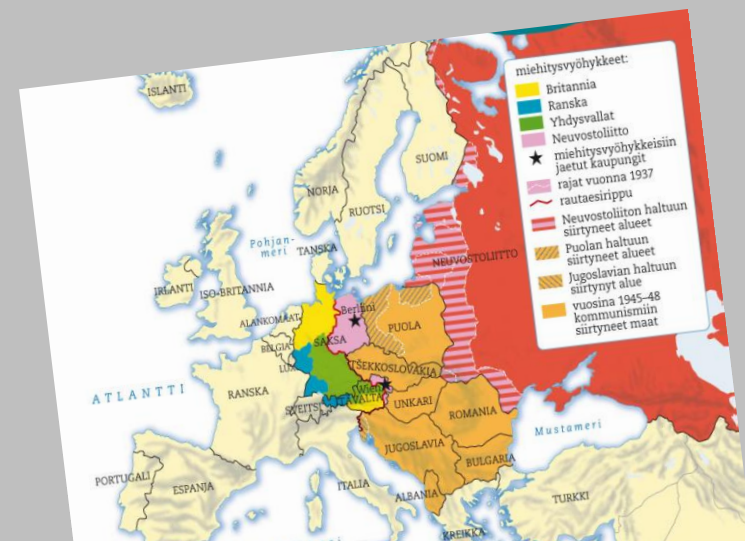
En usko, että Neuvostoliitto haluaa sotaa. Se haluaa käyttää hyväkseen sodan seurauksia sekä laajentaa valtaansa ja levittää oppiaan.

- a) Miten Churchill kuvailee puheessaan rautaesiripun taakse jääneiden maiden poliittista asemaa?
- b) Mihin Neuvostoliitto Churchillin mukaan pyrki ja miten?
- c) Mitä maailmanpoliittinen tilanne vaati Churchillin mukaan Euroopalta?

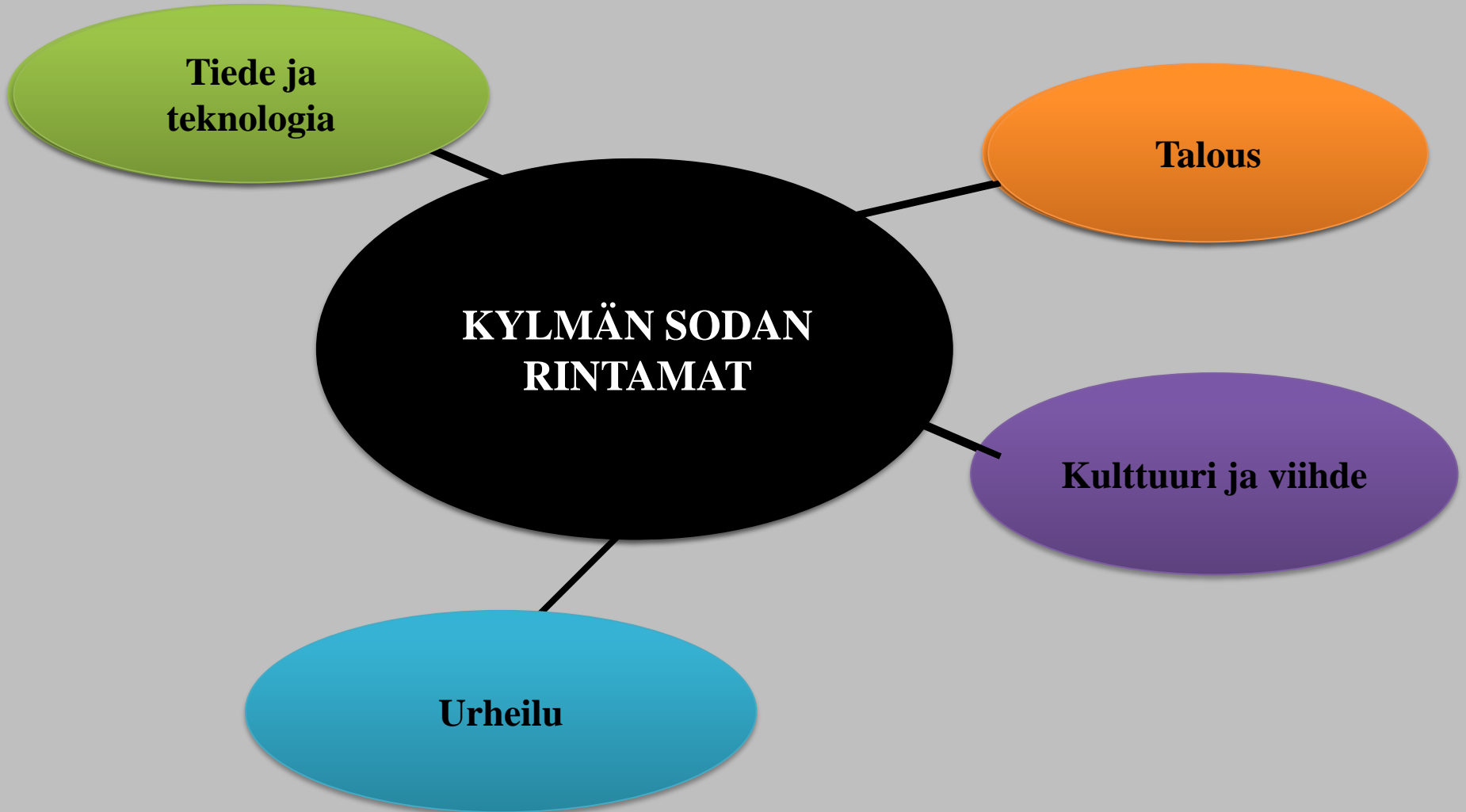
Saksan ja Itävallan jako miehitysvyöhykkeisiin

KYLMÄN SODAN MONET RINTAMAT

Kylmän sodan monet rintamat

Kylmän sodan kriisit

Kylmän sodan kriisien luonne

Kylmä sota heijastui maailmanpolitiikassa kriiseinä, konflikteina ja suoranaisina sotina.
Niissä Yhdysvallat ja Neuvostoliitto

■ pyrkivät vahvistamaan vaikutusvaltaansa omassa valtapiirissään.

Neuvostoliitto Itä-Euroopassa:
Tšekkoslovakiassa, Unkarissa,
Berliinissä ja Puolassa
Yhdysvallat Latalaisessa
Amerikassa: Nicaraguassa,
Chilessä ja Guatemalassa

■ pyrkivät vastustamaan toisen suurvallan vaikutusvallan kasvua omassa valtapiirissään.

Yhdysvallat Kuubassa
Neuvostoliitto Berliinissä

■ kävivät epäsuoraa sota (proxy-sotaa): toinen supervalloista taisteli sellaista valtiota tai sisällissodan osapuolta vastaan, jolle toinen antoi suoraan tai epäsuoraa tukea.

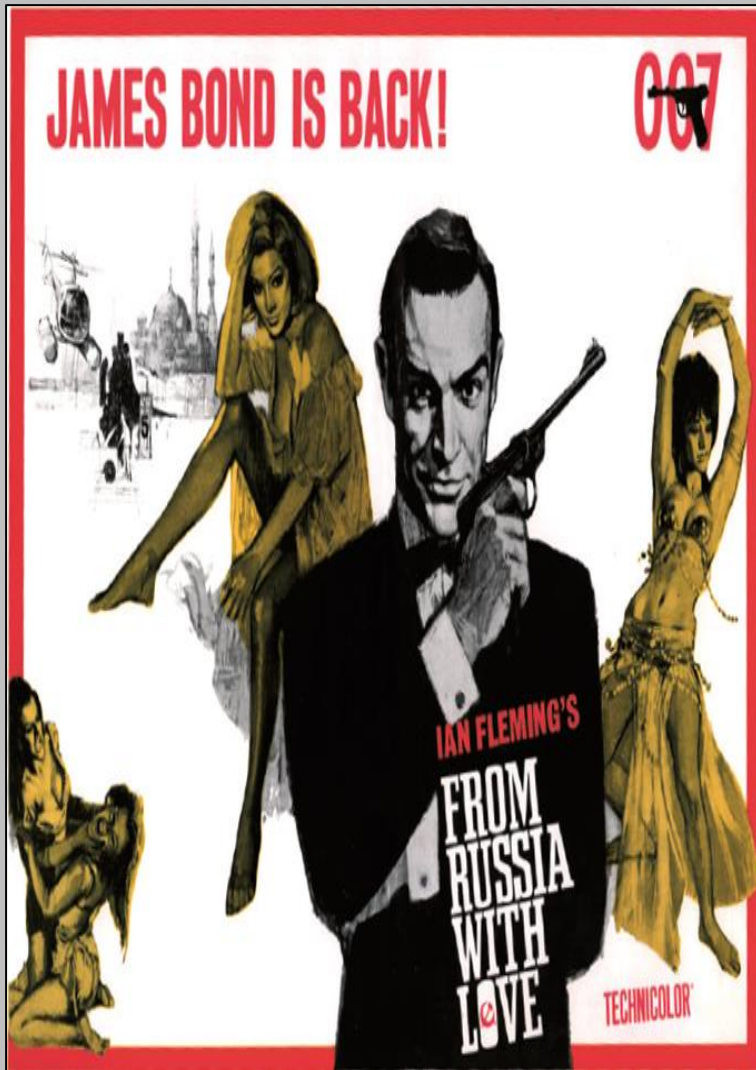
Korean sota, Vietnamin sota
ja Neuvostoliiton hyökkäys
Afganistaniin

Yhdysvallat patoaa kommunismin

- USA:n ulkopolitiikassa tapahtuu suunnanmuutos:
 - Trumanin oppi
 - Dominoteoria
- Kommunismin leviämistä padotaan.
 - Markkinatalouden elvyttäminen kv. organisaatioiden kautta: kansainvälinen valuuttarahasto (IMF), Maailmanpankki ja GATT (WTO)
 - Marshall-apu Euroopalle
 - Sotilasliitot Aasiassa, Euroopassa ja Tyynellämerellä. Nato perustetaan 1949
 - Turkin ja Kreikan taloudellinen ja sotilaallinen avustaminen 1947.

Englannin pääministeri Clement Attlee, Yhdysvaltain presidentti Harry S. Truman ja Neuvostoliiton johtaja Josif Stalin Potsdamissa 1945. Selvitä oppikirjan sivulta 89, mitä Potsdamin kokouksessa sovittiin.

Neuvostoliittoa kuvaava karhun varjo uhkaa miestä, joka edustaa Länsi-Eurooppaa. Kuvan alla on teksti: ”Kun varjo pitenee.” Taustalta kaikuu huuto: ”Marshallin suunnitelma viivästyy!”

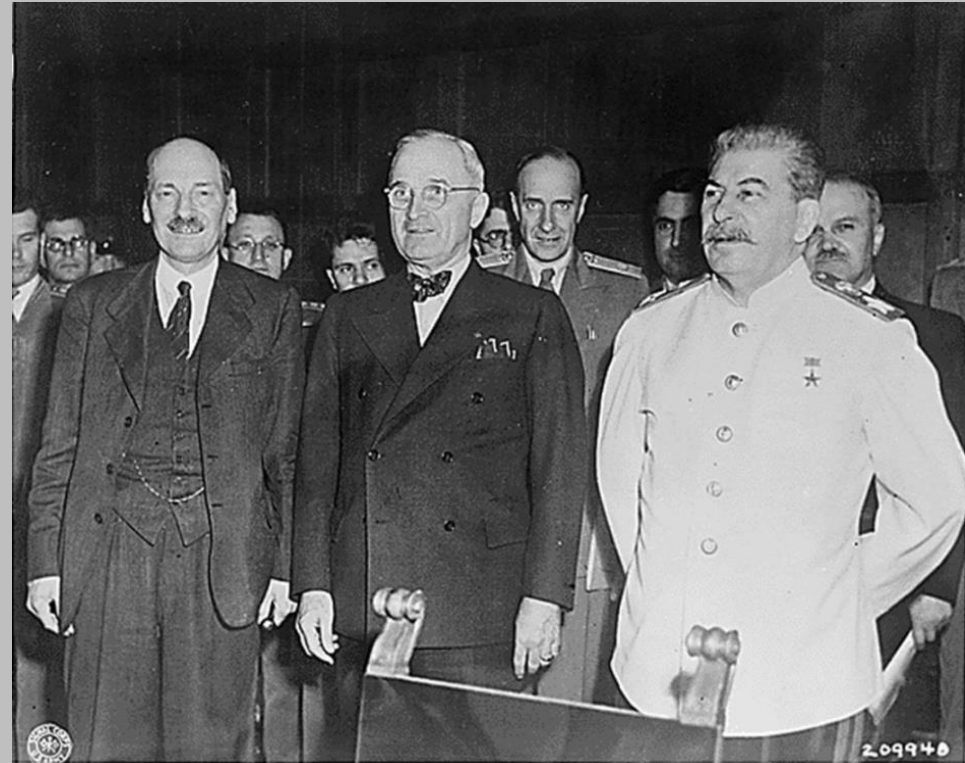
Pilakuva vuodelta 1948 kuvastaa Euroopan jälleenrakennusohjelman aiheuttamaa ristiriitaa.

Mitä piirroksella halutaan kertoa?

Sotilasliitot ja kilpavarustelu

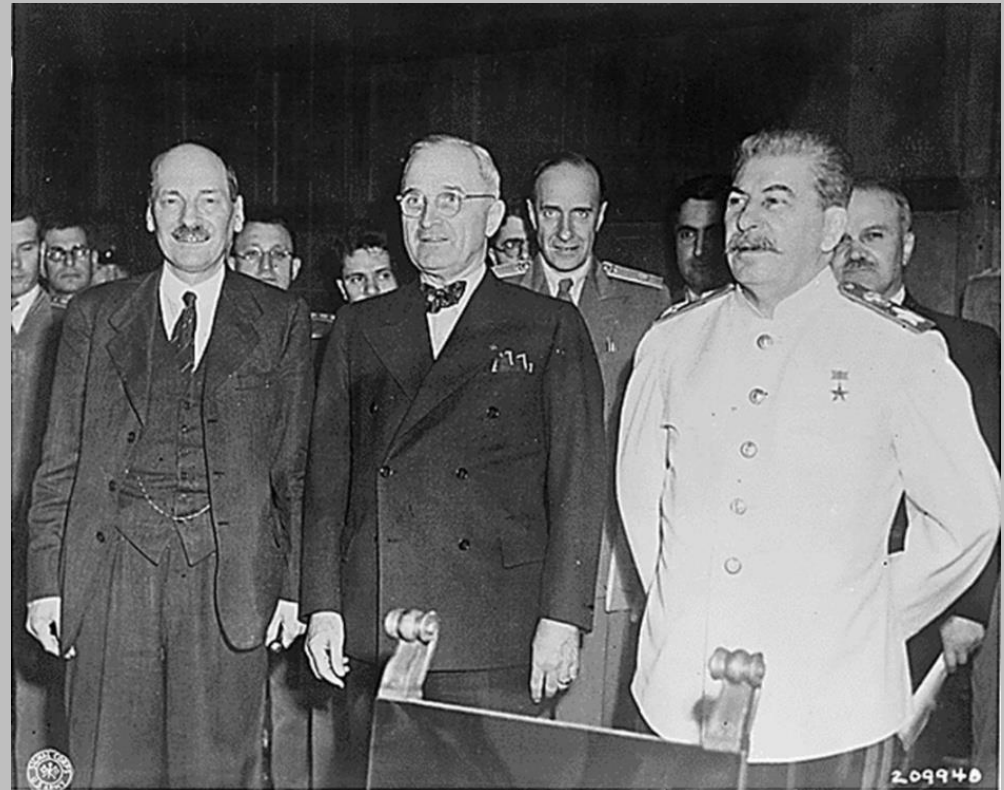

- NATO (1949)
 - Sotilaallinen voima perustuu USA:n ydinvoimaan ja jäsenvaltioiden kansalliseen puolustukseen
- Jäsenvaltiot standardisoivat kansalliset asejärjestelmänsä.
- 5. artiklan mukaan jäsenvaltioilla on velvollisuus puolustaa toisiaan.

- Varsovan liitto (1955)
 - Ensin YYA-sopimukset
 - Sotilaallinen voima perustui Neuvostoliittoon.
 - Neuvostojoukot Puolassa, Unkarissa, Tšekkoslovakiassa ja DDR:ssä.
 - NL huolehti myös jäsenmaiden armeijoiden varustamisesta.

- Kilpavarustelu johti kauhun tasapainoon.

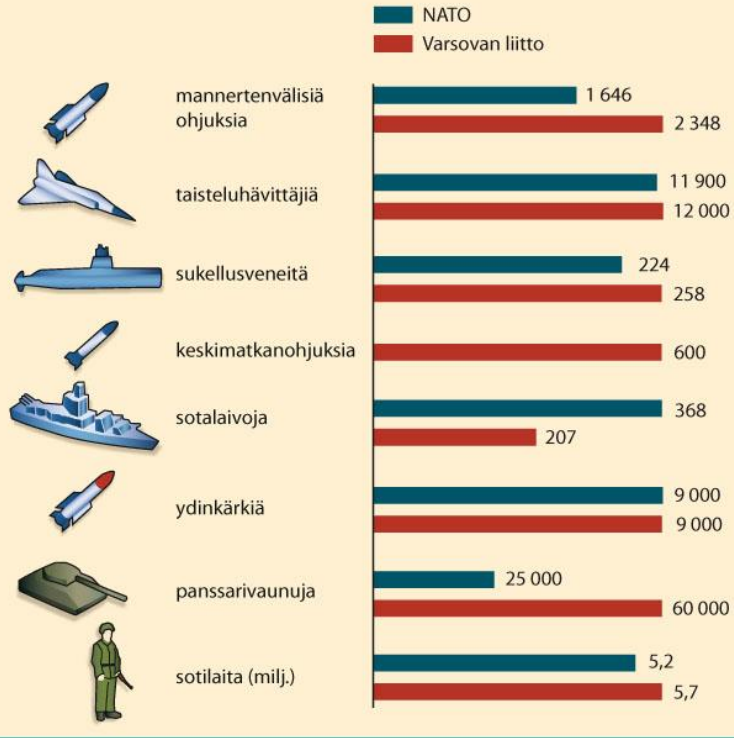
USA

- 1950-luvulla massiivisen kostoiskun doktriini, vahva ydinasepelote
- 1960-luvulla joustavan vastarinnan oppi
- Iso-Britannia hankki oman ydinaseen 1952, sitoutui Natoon ja Yhdysvaltoihin.
- Ranska hankki ydinaseen 1960 mutta pysyi sitoutumattomana.

NL

- 1950-luvulla strategia maavoimien varaan
- Oma ydinase 1949
- 1960-luvulla painopiste ydinaseisiin
- Kiina hankki oman ydinaseen 1964 → välirikko NL:n kanssa.

Asevarustelu idässä ja lännessä 1982

Euroopan sotilaalliset ja taloudelliset liittoumat kylmän sodan aikana

- Maailmasta tuli kaksinapainen

YHDYSVALLAT

Sotilasliitot
Aasiassa,
Lähi-idässä ja
Tyynellämerellä

Naton
jäsenmaat

NEUVOSTOLIITTO

Euroopan
kansan-
demokratiat

Vietnam ja
Pohjois-Korea

Kiina

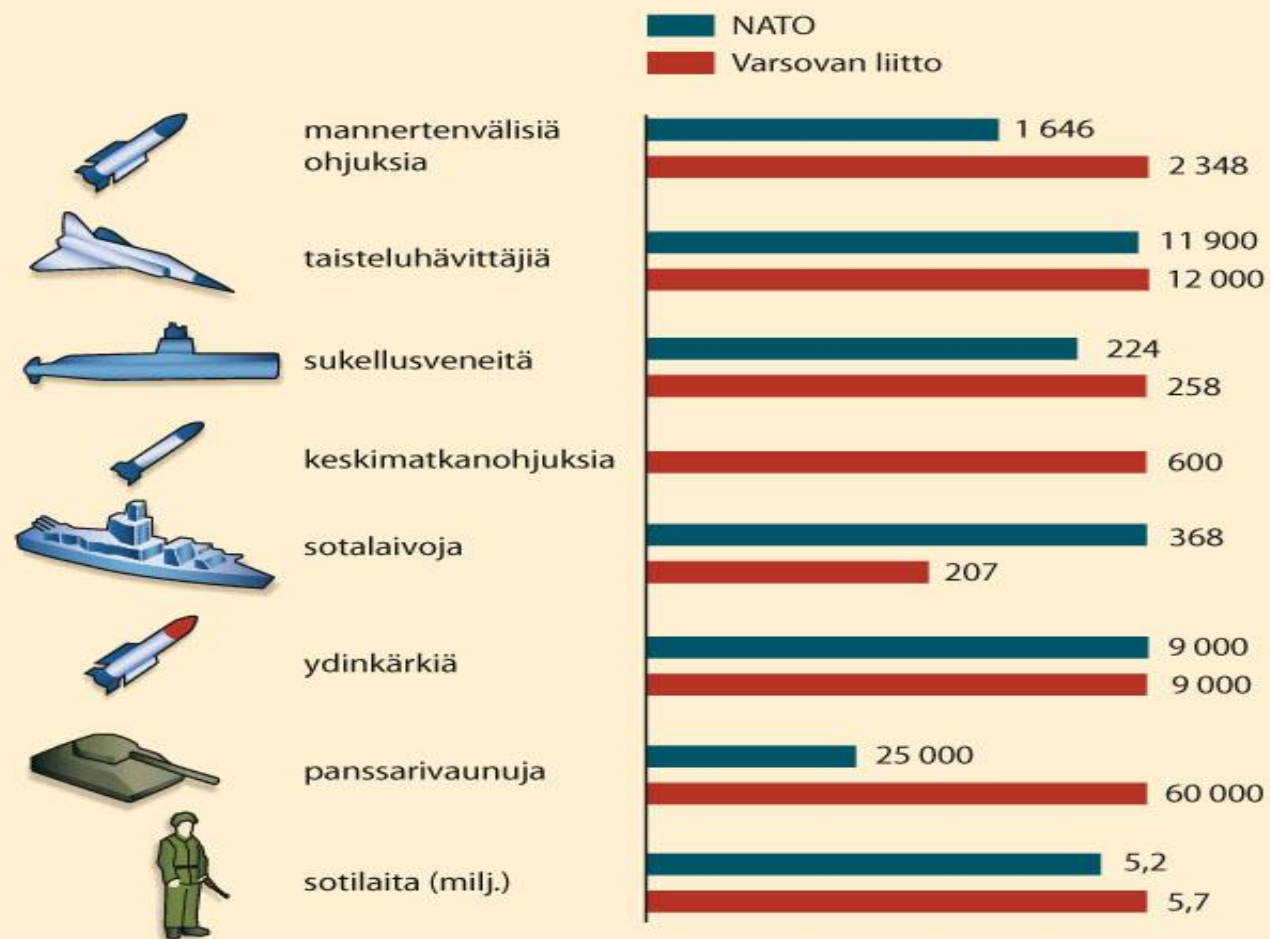
LÄNSIBLOKKI

- Yhdysvallat
- Kapitalismi ja markkinatalous
- Demokratia
- Monipuoluejärjestelmä
- Nato

ITÄBLOKKI

- Neuvostoliitto
- Sosialismi ja suunnitelmatalous
- Kansandemokratia
- Yksipuoluejärjestelmä
- Varsovan liitto

Asevarustelu idässä ja lännessä 1982

Talous

Länsi

- **Markkinatalouden tukeminen oli osa kommunismin patoamista.**
- **Markkinataloutta tuettiin ja elvytettiin vapauttamalla kauppaa ja valuuttamarkkinoita järjestöjen ja sopimusten kautta.**
 - **Marshall-apu**
 - **GATT (> WTO)**
 - **IMF**
 - **Maailmanpankki**
 - **Länsi-Euroopan taloudellinen**

Itä

- **Kansandemokratioiden taloudet sosialisoitiin ja tehtiin riippuvaisiksi Neuvostoliitosta.**
- **Neuvostoliitto johti sosialististen maiden välistä taloudellista työnjakoa.**
- **SEV oli kansandemokratioiden taloudellisen yhteistyön järjestö.**
- **Kauppasuhteet olivat bilateraalisia.**

Kulttuuri ja viihde

- Kahden ideologisen blokin symbolista kilpailua paremmuudesta.
- Eri toimintakulttuuri, arvomaailma ja maailmankuva.
- Kulttuuria käytettiin politiikan välineenä.
→ hegemoniakamppailu ja propaganda

Nettitehtävä

Tutustu johonkin kylmän sodan kriisiin tarkemmin. Selvitä

- a) kriisin osapuolet
- b) tapahtumien kulku
- c) miten kriisi kytkeytyi kylmään sotaan
- d) miten kriisi vaikutti kylmän sodan tilanteeseen.

Aku Ankka P51 Mustang –taistelukoneen kyljessä.

- Kulttuurilla pyrittiin osoittamaan oman järjestelmän paremmuus.

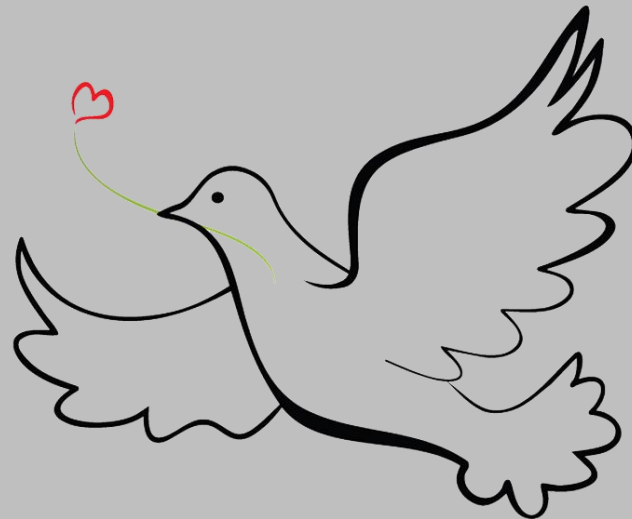
YHDYSVALLAT

NEUVOSTOLIITTO

- Verkosto lähinnä Länsi-Euroopassa – pääsy Itä-Eurooppaan ja Neuvostoliittoon katkaistu.
- Lähtötilanne USA:lle epäedullinen

- 1930-luvulla kehitetty propagandakoneisto , esim.
 - kansainväliset nuorisofestivaalit vuodesta 1947
 - rauhanliike vuodesta 1949

YHDYSVALLAT

NEUVOSTOLIITTO

- Aluksi ankaraa kommunismin torjumista
 - Kommunistijahti ja epäamerikkalaisuuden paheksunta
 - Tuettiin Neuvostoliiton kieltämää kulttuuria ja annettiin NL:n vastaiselle vasemmistolle rahoitusta (esim. Suomessa SAK:lle)
- Propagandassa USA:sta tehtiin rauhanriikkoja (termit imperialismi ja riisto)
 - Lännen nuorisokulttuuri yritettiin kieltää ja rakentaa oma sosialistinen nuorisomuoti

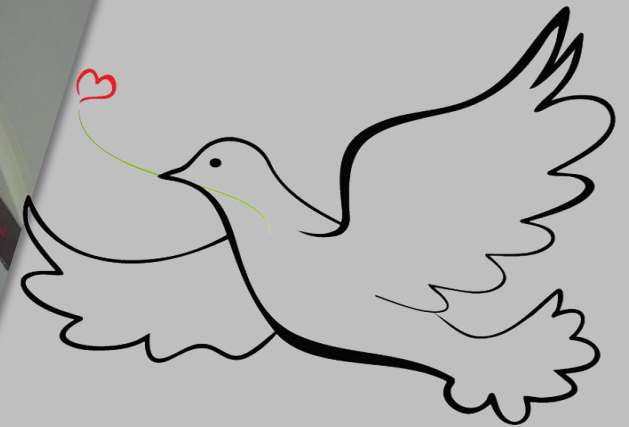
YHDYSVALLAT

NEUVOSTOLIITTO

- 1960-luvulta lähtien kulttuurisota kääntyi lännen voitoksi.
- Tavarakulttuuri, farkut, Coca-Cola, autot, pop ja rock, televisioviihde ja elokuvat.

- NL:n halu esiintyä Euroopan älyllisenä perillisenä hävisi lännen massakulttuurille.
- Elokuva, teatteri, tanssi, kuvataide, klassinen musiikki, kirjallisuus.

Urheilu

- Pyrkimys osoittaa ”oman puolen” ylivoertaisuus
- Urheilun politisoituminen
- Olympiakisoista merkittäviä propaganda-areenoja
 - Moskovan kisoja 1980 boikotoi Yhdysvaltojen johdolla 47 maata.
 - Los Angelesin kisoja 1984 boikotoi Neuvostoliiton johdolla 47 maata.
 - Urheilijat sotilaita symbolisessa taistelussa

- Itäblokissa keskitetty valtiojohtoinen järjestelmä menestyksen saavuttamiseksi
 - Urheiluseuroilla tiiviit kytkennät armeijaan ja militarismiin, esim. valmennusmetodit ja työpaikat
 - Valmennusjärjestelmät ja doping
 - Esim. jääkiekon ”Punakone” Neuvostoliitossa
 - Pätkiä peleistä löytyy esimerkiksi Youtubesta.

Miksi jääkiekko on sopiva laji...

- Nopea, intensiivinen, fyysinen ja kova ”miesten laji”
- Sodan metafora: maskuliinisuus, taklaukset, tappelut ja muu väkivalta, sotaisia terminologia
- Sopiva maakoostumus
- Kaksi pelityyliä, kaksi maailmaa
- Kapitalismin supertähdet vs. puna-armeijan majurit
- Paljon ”taistelujuja”: MM-kisat, olympialaiset, erikoissarjat

(Lähde: Markku Jokisipilä)

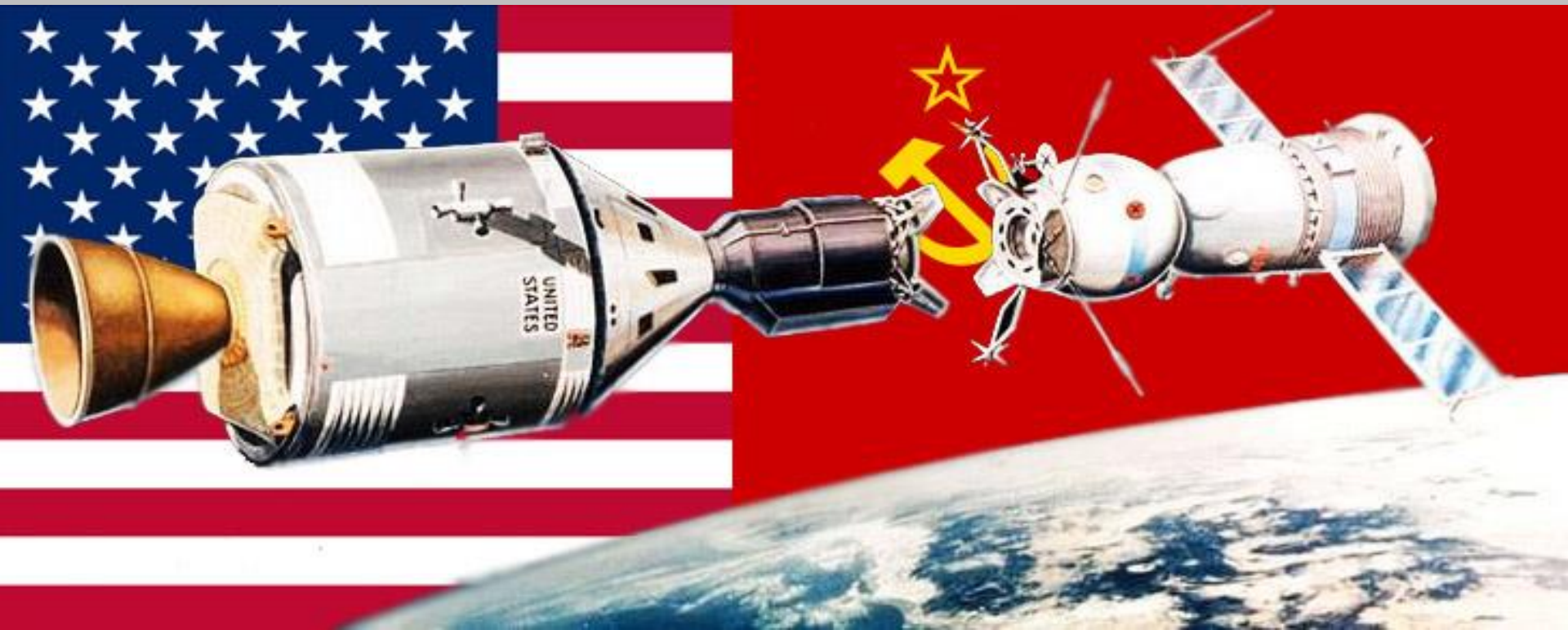

Tiede ja teknologia

- Kilpailu avaruuden valloittamisesta edisti avaruusteknologiaa.
- Asevarustelun aiheuttama aseiden kehitys edisti teknologiaa.
 - Monet ilmailun, elektroniikan yms. sovellukset on kehitetty ensin asevoimien käyttöön ennen siviilikäyttöä.

Kylmän sodan päätyttyä...

- esim. elektroniikassa siviilisovellusten teknologia on kehittynyt nopeammin kuin asetekniikka.
 - Julkisen sektorin rahoitus tutkimukselle ja teknologiakehitykselle on kasvanut.
 - Sotilaselektroniikan tuotantolinjoja on ajettu alas.

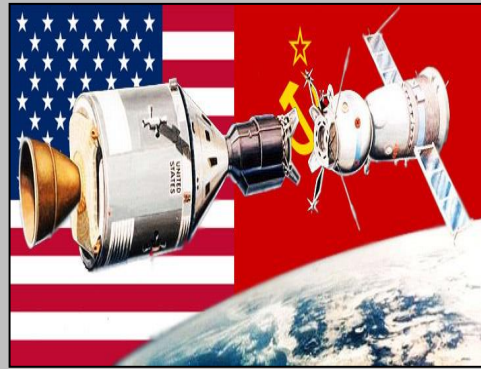
Kylmän sodan aikana kilpailu avaruuden valloittamisesta edisti avaruusteknologiaa.

KYLMÄN SODAN PÄÄTTYMINEN

Neuvostoliitto kaatuu

Puolan solidaarisuus
liike

Gorbatšovista
NL:n johtaja 1985

glasnost ja
perestroika

Puola ja Unkari
luopuvat kommunistisesta
yksipuoluejärjestelmästä ja irtaantuvat
Varsovan liitosta

Berliinin muurin
murtuminen

Saksojen yhdistyminen

Baltian maiden
itsenäistyminen

Neuvostoliitto
julistetaan
lakkautetuksi

Elokuun kriisi
Neuvostoliitossa:
Gorbatšovin kotiaresti
ja vanhoillisten
vallankaappausyritys

Keskustelkaa parin kanssa, miten edellisen kalvon tapahtumaketjun kukin yksittäinen tapahtuma edesauttoi Neuvostoliiton hajoamista. Apuna voitte käyttää oheisia laatikoita.

Uudistusohjelmat ja Brežnevin opista luopuminen johtivat kansandemokratioiden irtautumiseen. Neuvostojärjestelmä ei kestänyt sanavapauden, markkinatalouden ja uuden ulkopoliitikan aiheuttamia muutoksia.

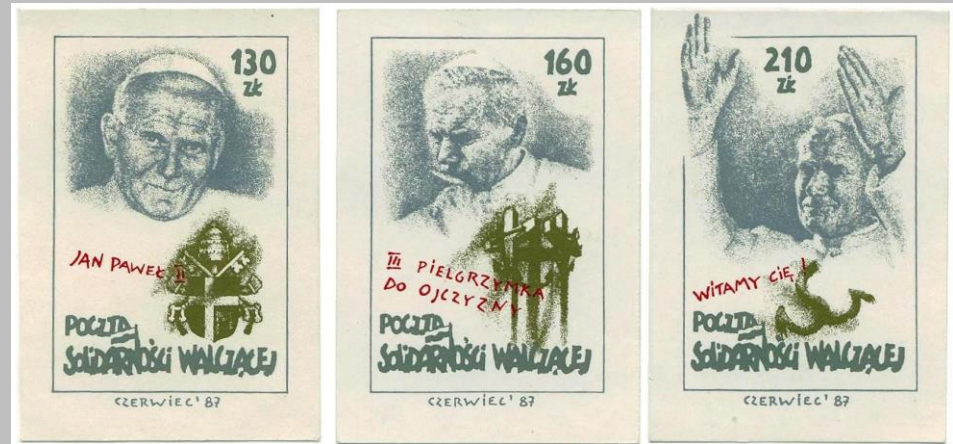
Laaja antikommunistinen kansanliike oli askel kohti kommunismin murenemistä Itä-Euroopassa.

Viron, Latvian ja Liettuan itsenäistyminen merkitsi käytännössä Neuvostoliiton alueen hajoamista.

Gorbatšovin vastustus Neuvostoliitossa yltyi. Varsinkin vanhoilliset kommunistit syyttivät häntä neuvostoimperiumin tuhoamisesta.

1. Puolan solidaarisuusliike 1980-luvun alussa

- Ammattijärjestö
 - Vaati muutosta kommunistisen puolueen asemaan.
 - Kannattajia kirkon jäsenistä ja kommunismia vastustavasta vasemmistosta
 - Puolaan julistettiin sotatila
 - Liike kiellettiin, mikä ei tukahduttanut oppositioliikettä.
- 1989 monipuoluevaalit

Puolalaissyntyinen paavi Johannes Paavali II vieraili Puolassa 1979. NL vastusti vierailua. Puolassa suuret väkijoukot seurasivat vierailua. Paavin tukeminen merkitsi mielenilmausta kommunistihallintoa vastaan. Kuvassa Puolassa kiellettyjä postimerkkejä.

2. Gorbatšovista NL:n johtaja 1985

- Tavoitteena säilyttää NL:n suurvalta-asema
- Luopui Brežnevin opista ulkopolitiikassa
- Aloitti uudistusohjelmat:
 - a) Glasnost
 - Hallinnon läpinäkyvyys
 - Kritiikin salliminen
 - Virheiden tunnustaminen
 - Sananvapauden laajentaminen

Mihail Gorbatšov Helsingin
huippukokouksessa 1990.

b) Perestroika

- Suunnitelmataloutta lievennettiin ja siirryttiin kohti kapitalistista taloutta.
- Oikeusvaltion periaatteita hallintoon ja politiikkaan

3. Kommunismi romahtaa Itä-Euroopassa

- 1989 kaikissa kansandemokratioissa laajoja mielenosoituksia.
- Vaadittiin vapaita vaaleja ja ihmisoikeuksia.
- 8/ 1989 Unkari luopui rajavalvonnasta Itävaltaan päin.
→ Yli 13 000 itäsaksalaista pakeni länteen Unkarin kautta.
- 1990–91 vapaat monipuoluevaalit:
 - Tšekkoslovakiassa, Unkarissa ja DDR:ssä kommunistit menettivät valtansa.
 - Albaniassa, Romaniassa ja Bulgariassa kommunistit jatkoivat uudistettuaan politiikkaansa.

4. Berliinin muuri murtuu syksyllä 1989

- DDR:ssä mielenosoitukset johtivat kommunistijohtaja Eric Honeckerin eroon syksyllä 1989.
 - 11/1989 uusi hallitus päätti lievittää ankaria matkustusrajoituksia.
- Virhe tiedottamisessa johti muurin murtumiseen.

Walled in (Berliinin muuri animaatio)

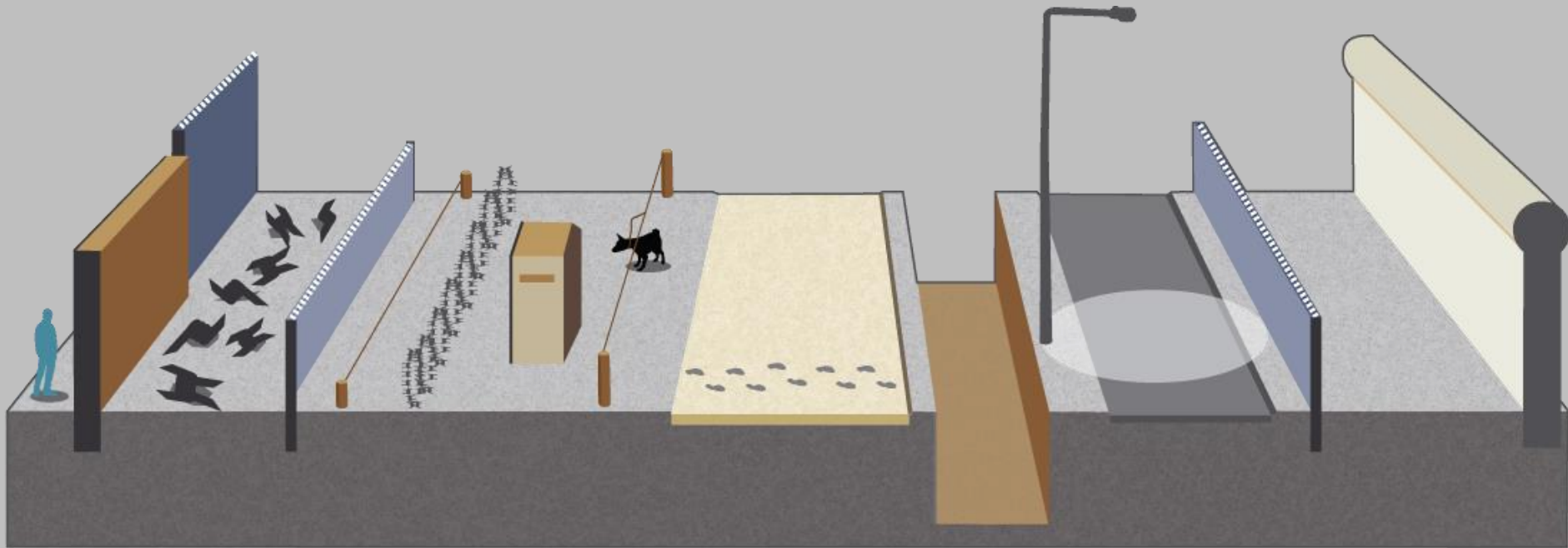
<https://www.youtube.com/watch?v=OwQsTzGkbiY>

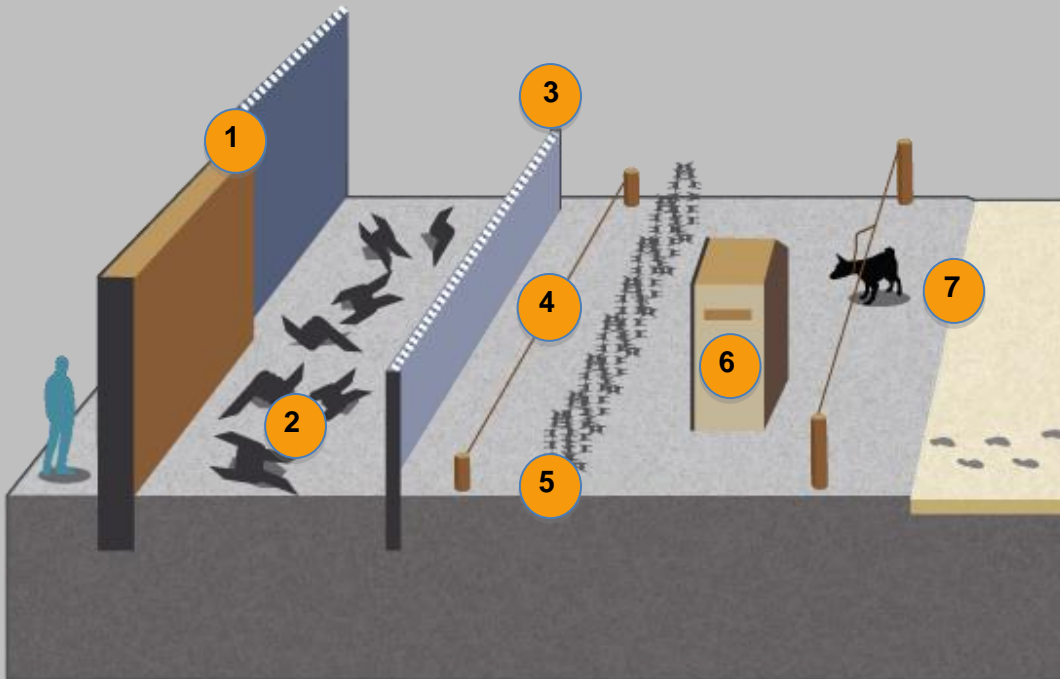

Mielenosoittajat koolla Leipzigissa.

- Itä-Saksassa mielenosoitukset alkoivat Leipzigin Nikolainkirkossa maanantaisin pidetyn rukoushetken jälkeen. Pian ne levisivät muihin Saksan kaupunkeihin. Lokakuussa 1989 yli 250 000 ihmistä oli liittynyt mielenosoitukseen.
- Mielenosoituksissa vaadittiin muun muassa vapaata liikkumisoikeutta ja vapaita vaaleja.
- Mielenosoituksien kuuluisin iskulause oli "*Wir sind das Volk!*", eli "Me olemme kansa".

Berliinin muuri

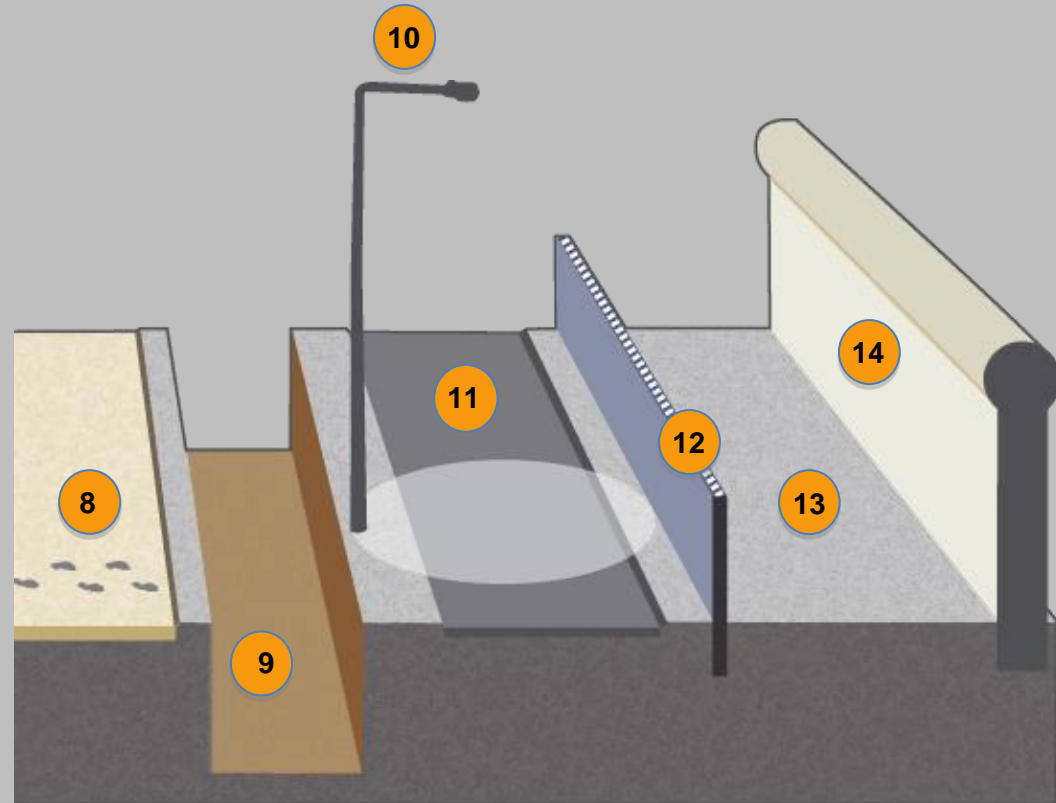

1. Rautaesteillä varustettu betonimuuri, korkeus n. 4 metriä, paikoitellen elektroninen valvonta.
2. ”Stalinin nurmikko”, maahan kiinnitettyjä metalliesineitä.
3. Piikkilanka-aita, korkeus 2 metriä.
4. Hälyttimen anturi.
5. Piikkilankaesteitä.
6. Bunkkeri
7. Vahtikoirat pitkässä juoksuvaierissa.

→ JATKUU SEURAAVALLA SIVULLA

8. Pehmeää hiekkaa pakolaisten jalanjälkien paljastamiseksi, joskus miinoitettu.
9. Kaivanto, syvyys 3-5 metriä.
10. Katuvalot.
11. Öljysoratie, aseistettujen vartijoiden valvoma.
12. Sähköaita, varustettu hälytyslaittein.
13. Kaistale avointa maata.
14. Betonimuuri, vaalea väritys, jotta pakolaisten varjot näkyisivät. Suunniteltu kestämään raskaan ajoneuvon törmäys. Yläosa muotoiltu vaikeuttamaan yli kiipeämistä.

Berliinin muurin murtuminen -video

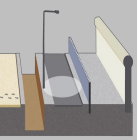
<https://areena.yle.fi/1-2469599>

5. Saksat yhdistyvät 1990

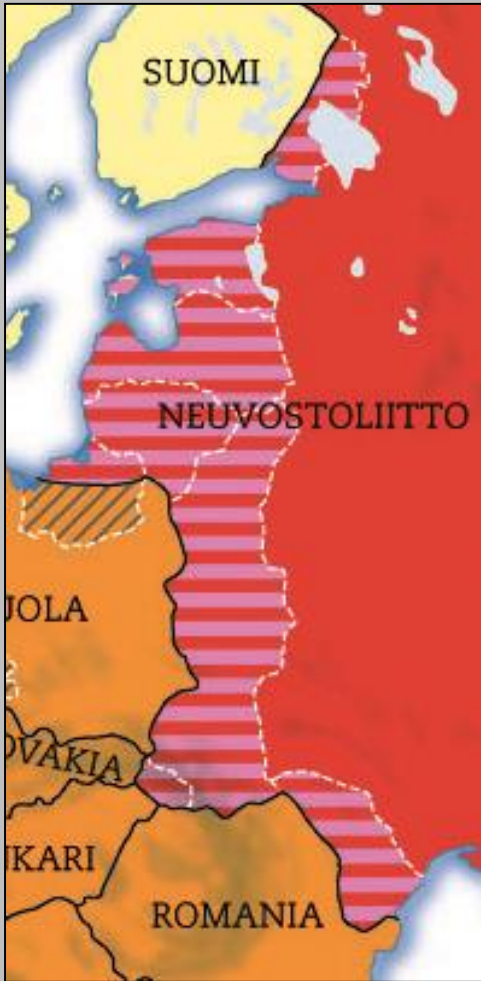
- Muurin murtumisen jälkeen kansan suuri enemmistö alkoi vaatia Saksan jälleenyhdistymistä.
- NL:n oli pakko hyväksyä omien talousvaikeuksiensa vuoksi.
- Virallinen yhdistyminen tapahtui 3.10.1990.
- Jälleenyhdistyminen merkitsi kylmän sodan päättymistä ja lännen julistamista kylmän sodan ideologiseksi voittajaksi.

Kylmä sota julistettiin päättyneeksi Pariisin Ety-kokouksessa 1990.

6. Baltian maat itsenäistyvät

- Glasnostin myötä vaatimukset demokratian ja kansalaisvapauksien laajentamisesta yltyivät.
- Neuvostoaika vuodesta 1945 lähtien koettiin miehityksenä.
- Latvia ja Liettua julistautuivat itsenäisiksi 1990 → Neuvostoliiton sotilaallinen väliintulo.
- Itsenäistyminen varmistui syksyllä 1991 Neuvostoliiton ajauduttua kriisiin.

7. Itäblokin hajoaminen johti kriisiin Neuvostoliitossa

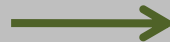
- **NL ajautui poliittiseen ja taloudelliseen kriisiin.**

- **Neuvostotasavallat alkoivat vaatia riippumattomuutta ja Baltian maat itsenäisyyttä.**

- **Kommunistisen puolueen valta-asema alkoi horjua.**

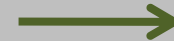
- **Gorbatšov syrjäytettiin ja asetettiin kotiarestiin.
Vanhoillisten kommunistien vallankaappausyritys**

- **Kansalaisten enemmistö ja armeija eivät tukeneet kaappaajia.**
- **Venäjän federaation presidentti Boris Jeltsinin johdolla valta palautettiin Gorbatšoville.**

- **Baltian maiden itsenäisyys varmistui.**

Boris Jeltsinistä
tuli Venäjän
presidentti.

- **Jeltsin alkoi ajaa Venäjän federaation itsenäistymistä ja Neuvostoliiton hajottamista.**

- **12/1991 Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän federaatioiden päätös: Neuvostoliitto on lakannut olemasta.**

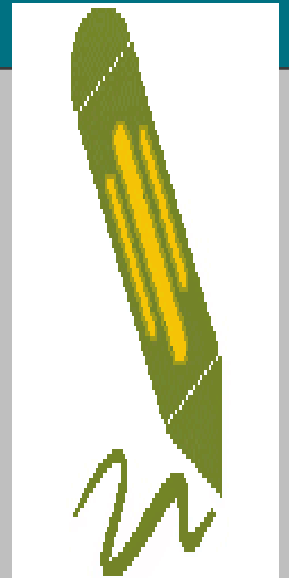
- **Jeltsinin johtama Venäjä peri Neuvostoliiton aseman maailmanpolitiikassa.**

Nettitehtävä

▶ Tutustu Ylen Elävässä arkistossa (<http://yle.fi/aihe/elava-arkisto>) aineistoon nimeltä *Baltian maiden itsenäisyys tunnustetaan*. Millaisia asioita itsenäistymisen toi Baltian maille selvitetäviksi?

SIIRTOMAAVALLAN PURKAUTUMINEN

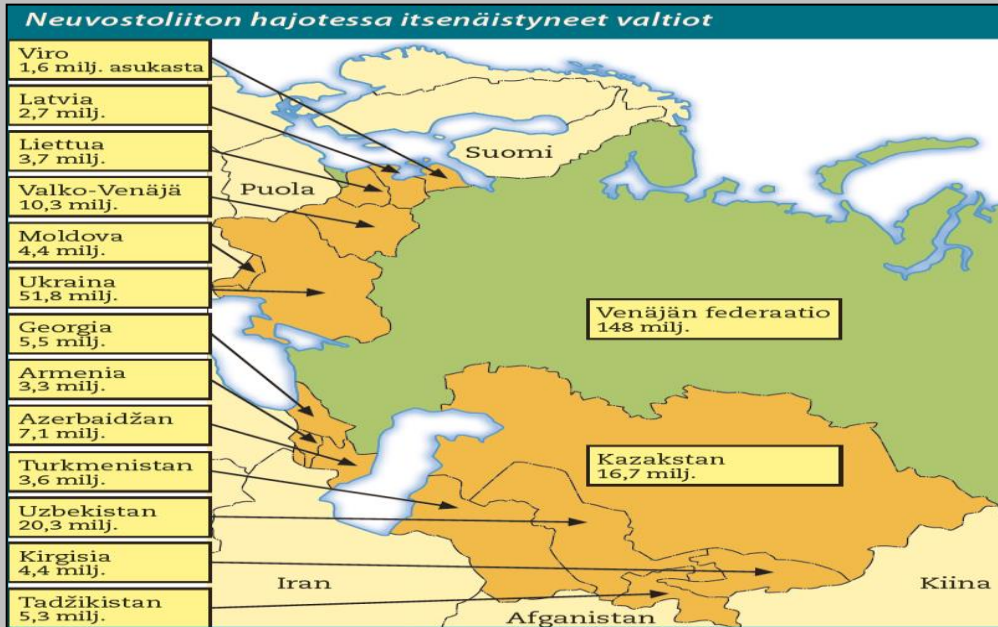

Edellytykset

1. Siirtomaavaltojen heikkeneminen maailmansodissa
2. YK:n peruskirjan antama tuki
 - Kansojen tasa-arvo ja itsemääräämisoikeus
 - Ihmisoikeudet ja syrjinnän kieltäminen

Useimmat Afrikan maat itsenäistyivät 1950-1960-luvuilla.

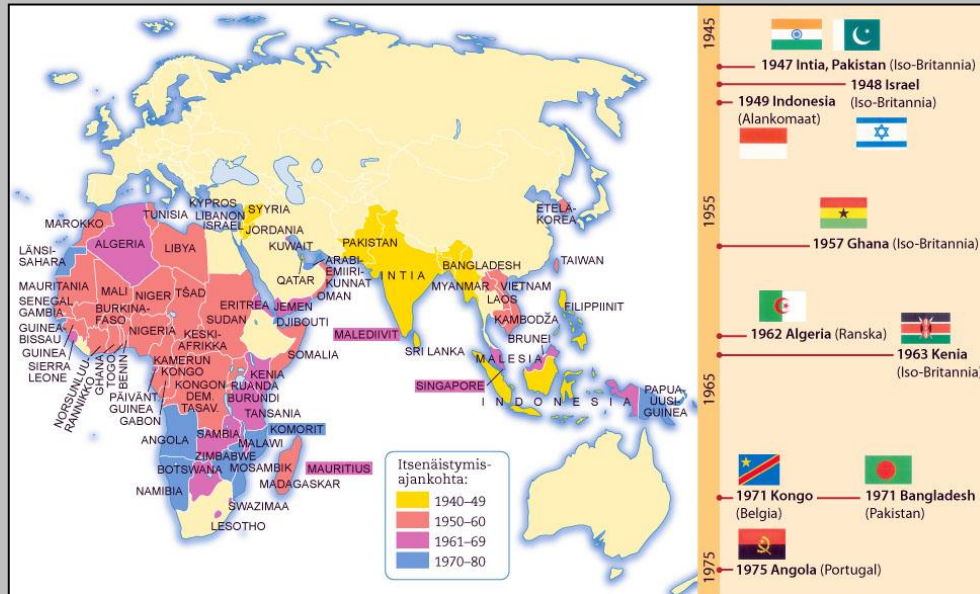
Siirtomaaisäntä seepran selässä.

3. Koulutetun paikallisen eliitin omaksumat

 - eurooppalaiset aatteet (nationalismi)
 - sotilaallinen ja hallinnollinen kokemus

→ vapausliikkeet
4. Pettymys kolonialistiseen järjestelmään

Siirtomaiden itsenäistyminen

- Ajoittui 1940–70-luvuille.
- Ensin 1940-lla Aasia, 1950–60-lla Afrikka
- Siirtomaaisännät ajautuivat aseellisiin selkkauksiin.
 - Ei haluttu luopua niistä maista, joissa oli arvokkaita luonnonvaroja tai merkittävä eurooppalaisperäinen vähemmistö.
 - Väkivaltaisuuksiin jouduttiin esimerkiksi Vietnamissa ja Algeriassa (Ranska), Keniassa (Iso-Britannia), Indonesiassa (Hollanti) ja Belgian Kongossa.

Selvitystyö ryhmissä

- Perehtykää internetin avulla yhteen siirtomaan itsenäistymisen yhteydessä käytyyn sotaan tai selkkaukseen.
- Mikä sytytti konfliktin? Oliko useita vastakkaisia taisteluryhmiä? Mitä?
- Kuinka kauan sota kesti?
- Mitä sodasta seurasi?

Sotilaita Belgian Kongossa.

Siirtomaiden hallinto

Arvioi epäsuoran ja suoran siirtomaahallinnon etuja ja haittoja itsenäistyneiden entisten siirtomaiden näkökulmasta.

Kylmän sodan heijastuminen kolmanteen maailmaan

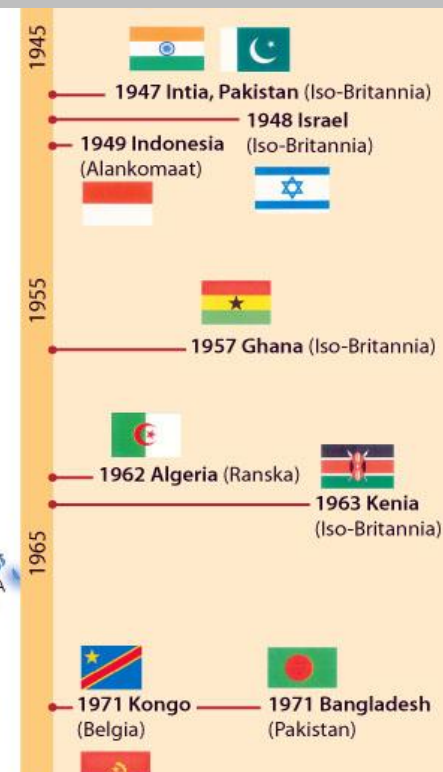
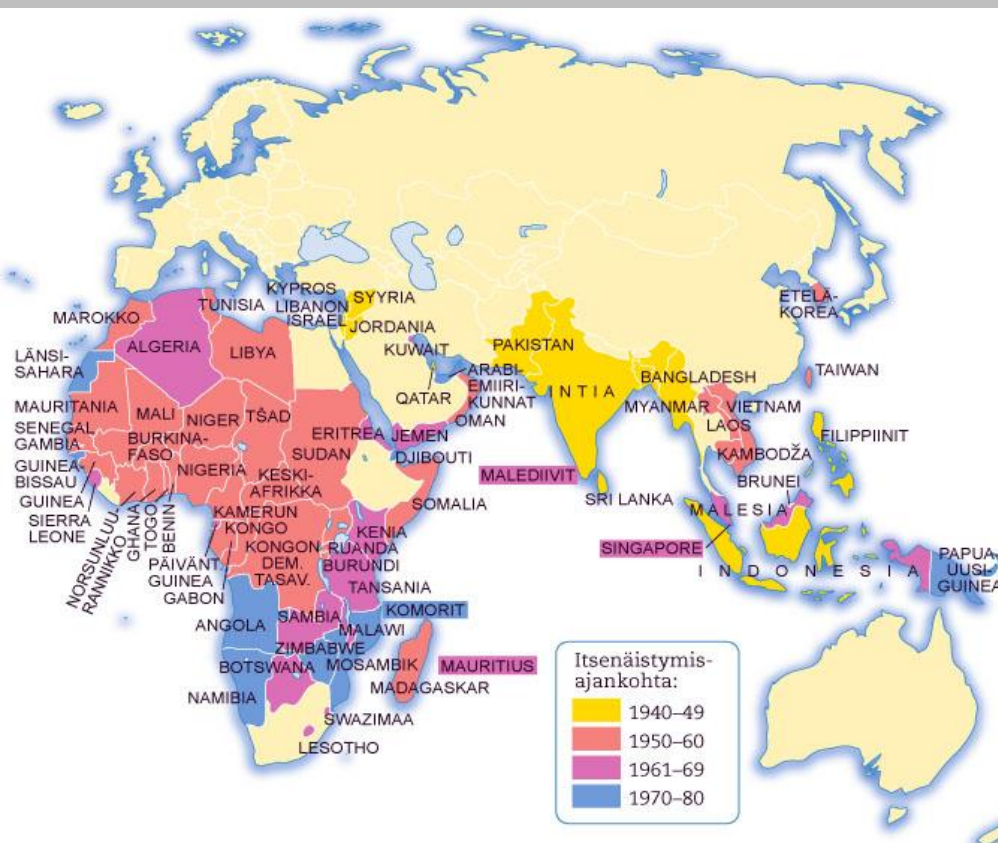
- Kumpikin osapuoli tuki omista lähtökohdistaan dekolonisaatiota.
- Pyrkivät saamaan liittolaisia ja laajentamaan omaa vaikutusvaltaansa.
- Pahensivat antamallaan tuella ja ohjauksella kehitysmaiden sisäisiä konflikteja.

Länsi

- Monroen oppi → latinalaisesta Amerikasta USA:n ”takapiha”.
- Patoamispolitiikka kattoi koko maailman → maailmanpoliisin rooli kolmannessa maailmassa.

Itä

- Tarjosi anti-imperialistista kehitystä → sosialistinen talous.
- Kiina alkoi tarjota omaa vallankumousmalliaan.

Onko käsite kolmas maailma enää käyttökelpoinen?

Kehitysmaiden ongelmat

KOLONIALISMIN PERINTÖ

- kolonialistisen talousjärjestelmän jatkuminen (neokolonialismi)
- etniset ja uskonnolliset ristiriidat
- kulttuurien länsimaistuminen
- köyhyys

KYLMÄ SOTA

- supervaltojen ideologinen kilpailu kehitysmaissa
- kilpailu kehitysmaiden luonnonvaroista
- kilpailevien ryhmittymien rahoittaminen ja aseistaminen

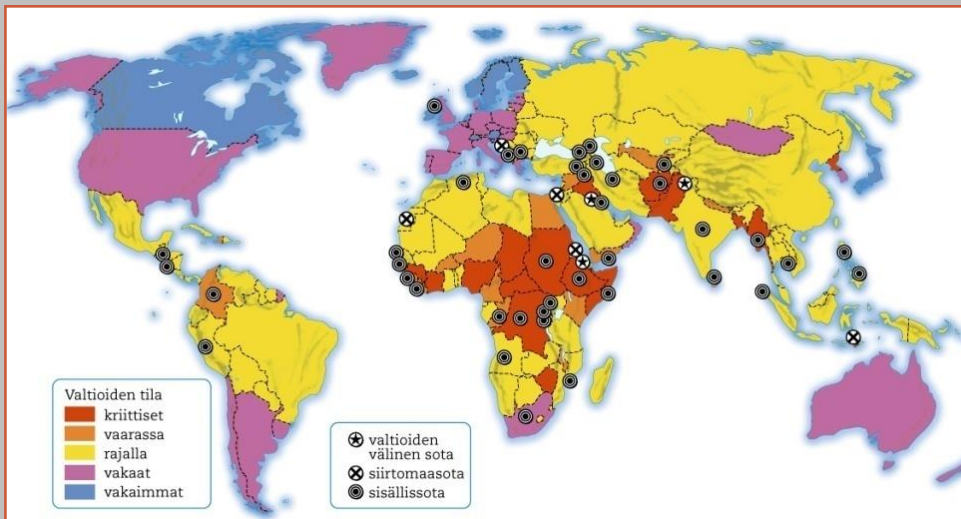
NYKYÄÄN

- talouden alistaminen vapaalle kilpailulle
- hajonneet valtiot
- hauraat valtiot
- ympäristön tuhoutuminen
- pakolaisuus
- sodat

NOPEA VÄESTÖNKASVU

UUSI EPÄVARMUUDEN AIKA

Maailmanpolitiikka globalisaation aikakaudella

Maailman valtioiden vakaus 2000-luvun taitteessa

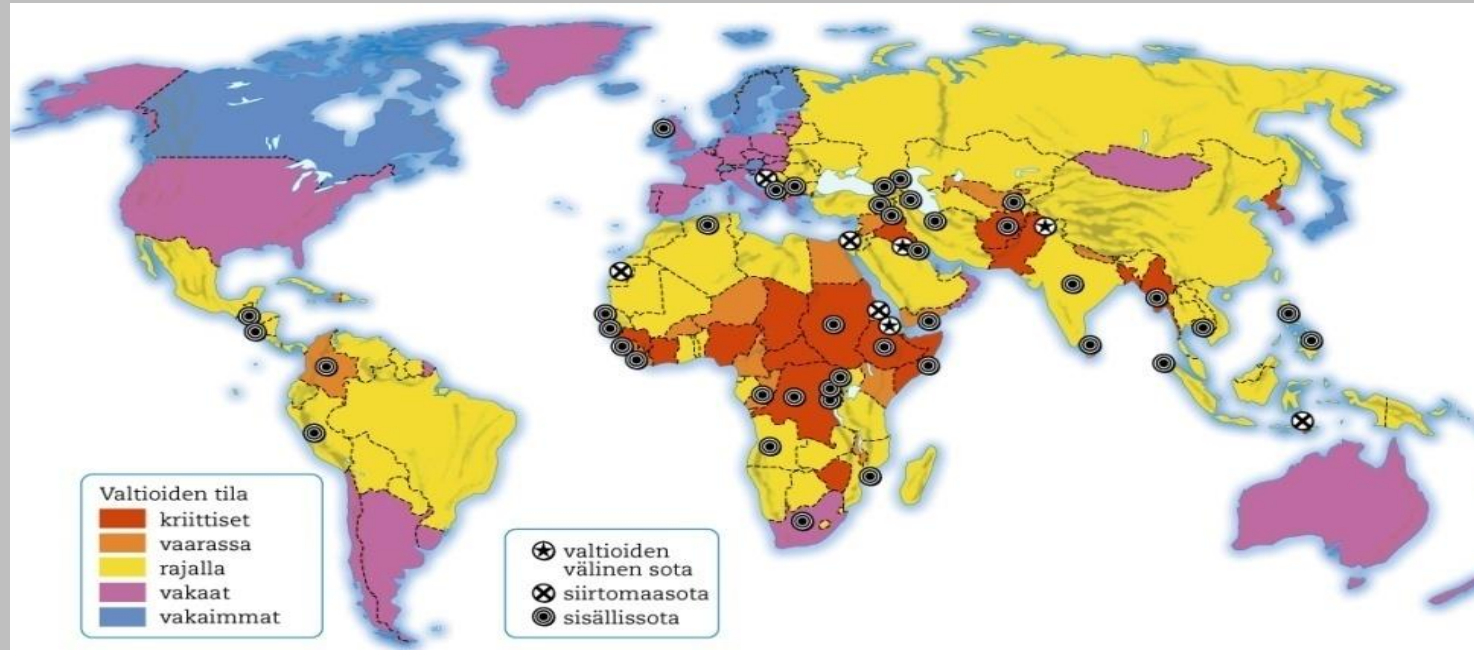
- Maailmantilanteen voidaan väittää 2000-luvun taitteessa olleen toisaalta vakaa, toisaalta erittäin tasapainoton.
- Kartan pohjana olevien arvioiden mukaan vakaimpia valtioita olivat Pohjoismaat, Hollanti, Sveitsi, Itävalta, Kanada ja Japani.
- Kriittisessä tilassa olevia valtioita olivat useat Keski-Afrikan valtiot, Pakistan, Afganistan, Irak, Pohjois-Korea, Burma ja Bangladesh.
- Vakaaan ja epävakaan välillä olivat esimerkiksi maailman pinta-alaltaan suurin valtio Venäjä ja väkirikkaat Kiina ja Brasilia.

AASIA

Maailman talousmahdit nyt ja 2050

Vuonna 2009 Yhdysvalloilla oli maailman bkt:n jakautumisen ehdoton ykkössija 31 % osuudella.

- a) Mikä maa on tämän ennusteen mukaan ottanut ykkössijan 2050?**
- b) Miten uskottava ennuste on? Millä perusteilla?**
- c) Miten Aasian muiden suurten maiden bkt-osuudet näyttävät kehittyvän?**

Japani – talousjätti

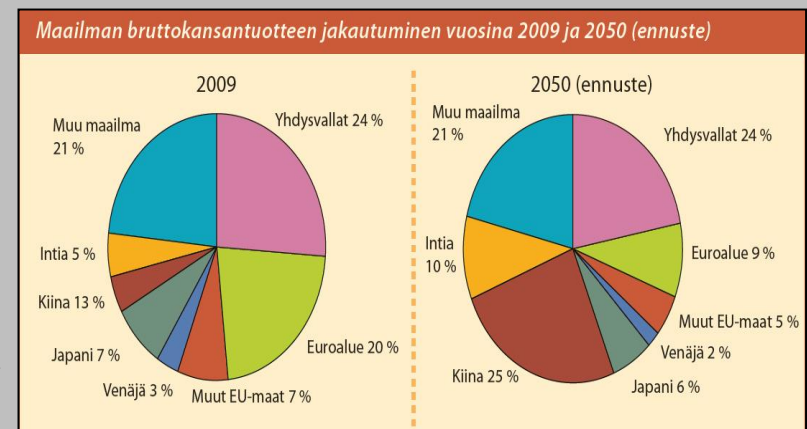

- Japanin talouden nousu alkoi toisen maailmansodan tappion jälkeen ja huipentui 1980-luvulla.
- Selittäviä tekijöitä:
 - Koulutettu väestö
 - Tehokas hallinto
 - Vahva työmoraali
 - Ahkera vaikutteiden haku muualta maailmasta ja tuotekehittely
 - Suuret kotimarkkinat
 - Taitava sijoittaminen ulkomaille
- Talous on kuitenkin taantunut ja sen ennustetaan vielä taantuvan.
- Taustatekijöitä:
 - Omien raaka-aineiden ja energialähteiden puute
 - Kallis työvoima
 - Väestön ikääntyminen

Poliittinen alisuoriutuja ja populaarikulttuurin kuningas

- Japani
 - pitää kansainvälisessä politiikassa matalaa profiilia.
 - omaa hyvät suhteet Yhdysvaltoihin.
 - esitti 1990-luvulla virallisen anteeksipyynnön toisen maailmansodan julmuuksista valloittamilleen alueille.
 - on populaarikulttuurin suurviejä, esimerkiksi manga leviää maailmalle miljoonapainoksina ja tekee samalla japanilaista kulttuuria tunnetuksi.

Mangan aihepiirit kattavat kaiken saduista opetuspaketteihin ja pornografiasta fantasiaan.

Kiina ja Kiina-ilmio

- Kiinan vahvistuminen näkyy monella alalla:
 - Talous kasvanut 10 % vuosivauhtia, alkanut hidastua 2010-luvulla
 - Armeija maailman suurin
 - Avaruuslennot ja ydinkokeet kertovat teknologian kehityksestä
 - Väestönkasvu saatu kuriin
 - Houkuttelee maahan teollisuusmaiden tuotantoa halvan työvoiman, raaka-aineiden ja energian avulla
- Ongelmia:
 - Suuret varallisuuserot kaupunkien ja maaseudun välillä
 - Ympäristötuhot
 - Epätasainen sukupuolijakauma: miehiä enemmän kuin naisia
 - Infrastruktuurin alkeellisuus
 - Hallinnon ja oikeusjärjestelmän puutteet
 - Ihmisoikeusrikkomukset

Kiinalaisista elokuvista tuttua Jackie Chanin esittämä vahanukke.

Kansainvälisen politiikan vaikuttaja

- Kiina haluaa lisätä vaikutusvaltaansa myös kansainvälisessä yhteisössä:
 - Suhteita läntisiin teollisuusmaihin vahvistettu
 - Monimuotoista tukea kehittyville maille erityisesti Afrikassa ja Keski-Aasiassa lisätty
 - Suhteet Venäjään paremmassa kunnossa kuin 1900-luvun lopulla

Hongkong palautui Kiinalle
Isolta-Britannialta 1997.

2008 olympialaiset – Kiinan voimannäyttö

- Kiina halusi näyttää maailmalle parhaat puolensa ja oman osaamisensa 2008 olympialaisissa.
- Yritys onnistui osittain: kisoja ei laajasti boikotoitu ja järjestelyt toimivat.
- Monet kuitenkin kritisoivat maan ihmisoikeuspolitiikkaa, sananvapauden puutteita, esimerkiksi internetin laajaa sensurointia ja vähemmistöjen huonoa kohtelua.

Tiibet

- Kiinan toimia Tiibetissä on kritisoitu kärkevästi. Kiina otti Tiibetin haltuunsa 1950.
- Tiibetiläisten hengellinen johtaja Dalai Lama vaatii maahan autonomiaa, jota Kiina ei ole valmis antamaan.
- Osa tiibetiläisistä pelkää oman kielensä jakulttuurinsa hajoavan Kiinan puristuksessa.
- Kiinan kanssa on jatkuvasti yhteenottoja, ja kansalaisoikeusjärjestöt ovat raportoineet ihmisoikeusloukkauksista.
- Länsimaissa on voimakas Tiibetin tukiliike.

Onko Intia Aasian nouseva voima eli pääseekö norsu lohikäärmeen rinnalle?

- Intia jäi jälkeen Kiinasta talouden kasvussa, väkiluvun rajoittamisessa ja teollisuuden kehittämisessä.
- Intia on kuitenkin ryhtynyt ottamaan kiinni Kiinan etumatkaa:
- Vuonna 2015 Intian talouskasvu oli 7,3% ja Kiinan kasvu oli 6,9%
 - Intia tarjoaa etuja ulkomaisille sijoittajille, teollisuuspuistoissa ulkomaisia tehtaita.
 - Maa panostaa uusiutuvan energian tuottamiseen .
 - Ammattitaitoisia, englantia osaavia työntekijöitä esimerkiksi tietotekniikka-alalla
 - Maa on maailman suurin demokratia.
 - Köyhyysrajan alapuolella kuitenkin satoja miljoonia ihmisiä

Chindia?

- Syntyykö Kiinan ja Intian välille kilpa Aasian johtajuudesta?
- Voisivatko maat yhdistää voimansa ja muodostaa yhteistyömallin, Chindian?
- Liittoutuuko Intia jonkin muun suurvallan kanssa?

EUROOPPA

EU – ainutlaatuinen taloudellinen ja poliittinen kokeilu

- Euroopan unioniin kuuluu tällä hetkellä 27 jäsenmaata, joissa on lähes 500 miljoonaa asukasta.
- Perustajajäseniä ovat Belgia, Ranska, Italia, Luxemburg, Hollanti ja Saksan Liittotasavalta.

- Moni haluaisi mukaan.
Seuraavina jonossa ovat Balkanin valtiot Albania, Montenegro, Serbia ja Makedonian tasavalta. Turkin jäsenyyden tiellä on runsaasti esteitä.
- Kesäkuussa 2016 Iso-Britannian kansanäänestyksessä enemmistö asettui EU:sta eroamisen (Brexit) kannalle.

Miksi EU vetää puoleensa uusia jäseniä?

Miksi EU:ta kritisoidaan tai siitä halutaan erota?

Euroopan integraation vauhdittajat

- Kylmän sodan aikana:
Läntisen Euroopan maiden kommunismin pelko.
- 1990-luvulla: Globaali talouskilpailu erityisesti Pohjois-Amerikan ja Aasian nousevien talousmahtien kanssa.
- 2000-luvulla:
Kansainvälisten kriisien ja uhkien torjunta,
turvallisuuden takaaminen.

Euroopan unionin rooli maailmanpolitiikassa

- EU:n ulkopolitiikkaa ei johdeta keskitetysti Brysselistä, vaan jäsenmaat päättävät siitä yhdessä.
- EU ei aina puhu yhteisellä äänellä – varsinkin suuret jäsenmaat Saksa ja Ranska tekevät myös omaa ulkopolitiikkaa.
- Turvallisuuspolitiikka on osin Naton, osin EU:n omassa varassa.
 - EU:n nopean toiminnan joukot koostuvat kansallisten asevoimien joukko-osastoista. Erillistä ”EU-armeijaa” ei ole.
- EU on tukenut kansainvälisten järjestöjen toimintaa, varsinkin YK:n.
- EU ottaa kantaa globaaleihin ongelmiin, kuten ilmastokysymyksiin.
- EU ja Yhdysvallat ovat välillä joutuneet vastakkain kauppapolitiikan alueella.
- Muutamat EU-maat olleet tiukkoja Yhdysvaltain tukijoita. Osa suhtautuu kriittisesti Yhdysvaltain politiikkaan, esimerkiksi Ranska Irakin sodan aloittamiseen 2003.

EU:n ulkopolitiikasta enemmän osoitteessa
https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_fi

KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TULKINTAA

LÄHI-ITÄ MAAILMANPOLITIIKASSA

Miksi Lähi-itä on kriisialue?

Palestiinan kysymyksen synty

"His Majesty's Government v
the establishment in Palestine
home for the Jewish people."

Arthur

TURKIN AIKAKAUSI

- Ensimmäiseen maailmansotaan asti Palestiinan alue kuului Turkin valtakuntaan.
- Palestiinassa eri kansallisuuksia ja uskonnollisia ryhmiä.
- Euroopan sionistiset järjestöt ostivat maita Palestiinasta.
- Alueen juutalaiset tukivat ympärysvaltioiden sotaa Turkia vastaan.

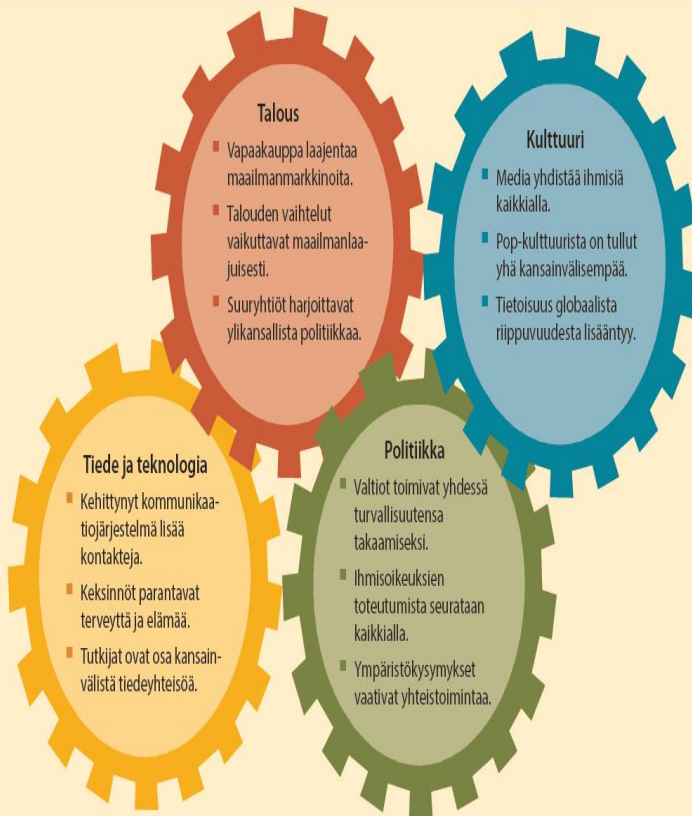
KANSAINLIITON HUOLTOHALLINTOALUE

- Britannian ulkoministeri Balfour lupasi 1917 juutalaisille uuden kodin Palestiinassa.
- Turkin alueet Lähi-idässä sodan jälkeen Ranskan ja Britannian vaikutuspiiriin.
- Kansainliitto antoi 1922 Palestiinan Britannian hallintaan.
- Juutalaisten maahanmuuttoa rajoitettiin, koska Britannia halusi miellyttää strategisesti tärkeän alueen arabiväestöä.
- Arabien ja juutalaisten keskinäiset väkivaltaisuuudet kiihtyivät.

Israelin synty

Globaali vuorovaikutus ja keskinäisriippuvuus

- Ranska ja Britannia vetäytyivät Lähi-idästä.
- Britannian hallitus antoi Palestiinan ongelman YK:n käsiteltäväksi 1947.
- YK:n päätöslauselman mukaan arabit ja juutalaiset saivat omat valtionsa.
- Jakoehdotusta vastustaneet naapurimaat ja arabiväestö aloittivat sodan, kun Israel julistautui itsenäiseksi 1948.
- Israel laajensi aluettaan, ja Jordania sai Länsirannan ja Itä-Jerusalemin.
- 700 000 Palestiinan arabia joutui pakolaiseksi.

Kylmän sodan aika

SUEZIN KRIISI 1956

- Egypti kansallisti Suezin kanavan, ja Britannia ja Ranska valloittivat kanavan Israelin kanssa.
- Yhdysvallat ja Neuvostoliitto toimivat yhdessä ja pakottivat maat vetäytymään.

KUUDEN PÄIVÄN SOTA 1967

- Israel yllätti naapurinsa ja hyökkäsi niiden kimppuun.
- Israel valloitti Siinain, Gazan, Golanin kukkulat sekä Länsirannan ja Itä-Jerusalem.

JOM KIPPUR -SOTA 1973

- Naapurimaat yllättivät Israelin juutalaisten juhlapäivänä.
- Yhdysvaltain tukema Israel voitti, mutta tilanne johti öljykriisiin.

Golanin kukkuloita miinoitettiin 1967.

Vaikea rauhanprosessi

RATKAISTAVAT KYSYMYKSET

- Arabien oma valtio
- Arabipakolaisten paluu
- Länsirannan siirtokunnat
- Gazan alue
- Jerusalemin hallinta
- Länsirannan muuri
- Väkivaltaisuudet

RATKAISUYRITYKSET

- Israelin rauhansopimus Egyptin ja Jordanian kanssa
- Israelin vetäytyminen Etelä-Libanonista
- Oslon sopimus PLO:n ja Israelin välillä 1993
- Tiekartta 2003
- Siirtokuntien purkaminen Gazan alueelta 2004
- Kansainvälinen painostus
- Yli 130 valtiota jo tunnustanut Palestiinan valtion

- Israel on ydinasevaltio.
- Yhdysvaltojen tuki vahvistaa Israelin asemaa neuvotteluissa.
- Palestiinan kysymys luo epävakautta koko Lähi-itään ja lietsoo terrorismia.

Talous

- Vapaakauppa laajentaa maailmanmarkkinoita.
- Talouden vaihtelut vaikuttavat maailmanlaajuisesti.
- Suuryhtiöt harjoittavat ylikansallista politiikkaa.

Kulttuuri

- Media yhdistää ihmisiä kaikkialla.
- Pop-kulttuurista on tullut yhä kansainvälisempää.
- Tietoisuus globaalista riippuvuudesta lisääntyy.

Tiede ja teknologia

- Kehittyneet kommunikatiojärjestelmät lisäävät kontakteja.
- Keksinnöt parantavat terveyttä ja elämää.
- Tutkijat ovat osa kansainvälistä tiedeyhteisöä.

Politiikka

- Valtiot toimivat yhdessä turvallisuutensa takaamiseksi.
- Ihmisoikeuksien toteutumista seurataan kaikkialla.
- Ympäristökysymykset vaativat yhteistoimintaa.

THE PALESTINE POST

THE PALESTINE POST
THE SUBSCRIPTION DEPARTMENT
has returned to The Palestine Post
office, Haachi Street,
Jerusalem, Tel. 4222.

Lighting, Heating, Cooking, Refrigeration
CARL MARX
1 PRINCIPAL MARY AVE., JERUSALEM

JERUSALEM
SUNDAY, MAY 14, 1948

PRICE: 12 MILLS
VOL. XXII, No. 411

STATE OF ISRAEL IS BORN

The first independent Jewish State in 19 centuries was born in Tel Aviv as the British Mandate over Palestine came to an end at midnight on Friday, and it was immediately subjected to the test of fire. As "Medinat Yisrael" (State of Israel) was proclaimed, the battle for Jerusalem raged, with most of the city falling to the Jews. At the same time, President Truman announced that the United States would accord recognition to the new State. A few hours later, Palestine was invaded by Moslem armies from the south, east and north, and Tel Aviv was raided from the air. On Friday the United Nations Special Assembly adjourned after adopting a resolution to appoint a mediator but without taking any action on the Partition Resolution of November 29.

Yesterday the battle for the Jerusalem-Tel Aviv road was still under way, and two Arab villages were taken. In the north, Acre town was captured, and the Jewish Army consolidated its positions in Western Galilee.

Most Crowded Hours in Palestine's History

Between Thursday night and this morning Palestine went through what by all standards must be among the most crowded hours in its history.

JEWIS TAKE OVER SECURITY ZONES

The Battle for Jerusalem, Tel Aviv, the Tel Aviv-Jerusalem railway station, reported, was ordered by Air Staff. Withdrawal on Friday at 2 o'clock yesterday after British Headquarters in Tel Aviv continued all day (some say Tel Aviv had been taken).

Egyptian Air Force Spitfires Bomb Tel Aviv; One Shot Down

WASHINGTON, Sunday.—Ten minutes after the announcement of the British Mandate's termination...

U.S. RECOGNIZES JEWISH STATE

Proclamation by Head Of Government

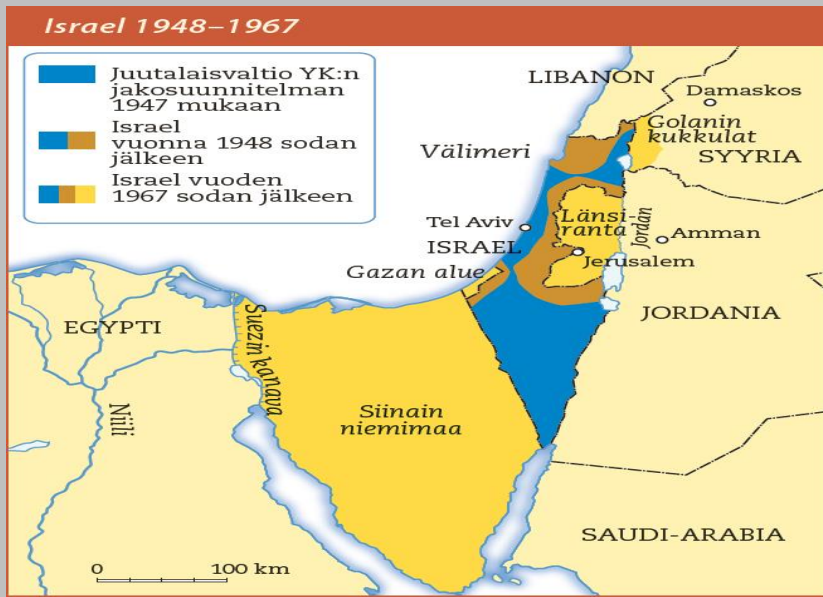
The creation of "Medinat Yisrael", the State of Israel, was proclaimed at midnight on Friday by Mr. David Ben-Gurion, first Prime Minister of the Jewish Agency Executive.

Israelin ja Palestiinan kriisi

<https://www.youtube.com/watch?v=ngFYOLOkmal>

Islamilaisen fundamentalismin nousu

- Merkitys vahvistui 1970-luvulla, huippuunsa 2010-luvulla
- Vaatii:
 - Jokaisen muslimin noudatettava islamilaista lakia eli shariaa.
 - Myös valtion pitää perustua sharian tiukkaan tulkintaan.
- Radikaalein ilmentymä aseelliset taistelujärjestöt, jotka katsovat käyvänsä pyhää sotaa eli jihadia koko muuta maailmaa vastaan.
 - Tunnetuimmat al-Qaida ja Isis
 - Pääosin iskut tapahtuvat islamilaisissa maissa ja kohdistuvat toisiin muslimeihin.
- Tuloksena voimakas vastakkainasettelu läntisten maiden ja islamilaisen fundamentalismin kannattajien välillä.
- Suurin osa muslimeista vastustaa terrorismia.

Arabikevät 2011 – toivoa uudistuksista

- Lähi-idän uudistusliikkeen tavoitteena vahvistaa demokratiaa, laajentaa kansalaisten oikeuksia ja parantaa naisten asemaa.
- Alkoi Tunisiasta, levisi koko Pohjois-Afrikkaan ja Lähi-itään.

Arabikevään kohtalo

- Tuloksena monien vanhojen vallanpitäjien kaatuminen.
- Tilalle useimmissa maissa vanhoillisia islamistisia voimia tai sotilaita.
- Suuria muutoksia ei saatu läpi.
- Joissain maissa kuitenkin maltillisia poliittisia uudistuksia.

Tahririn aukiolla Kairossa juhlittiin helmikuussa 2011 presidentti Mubarakin hallinnon kaatamista.

Syyrian sisällissota

- Maassa syntyi kansannousu hallitusta vastaan 2011.
- Kansannousu liittyy arabikevään kuohuntaan, jossa kansa vaati demokratiaa itsevaltaisten hallitusten tilalle.
- Konfliktiin ovat osallistuneet hallituksen joukot, hajanainen oppositio, kurdit, Iran, Saudi-Arabia ja Yhdysvaltain johtama liittouma
- Veriseksi sisällissodaksi ja humanitaariseksi katastrofiksi kärjistyneessä konfliktissa on saanut surmansa arviolta 300 000 - 400 000 ihmistä.
- Miljoonat syyrialaiset ovat lähteneet maasta sotaa pakoon lähialueille ja

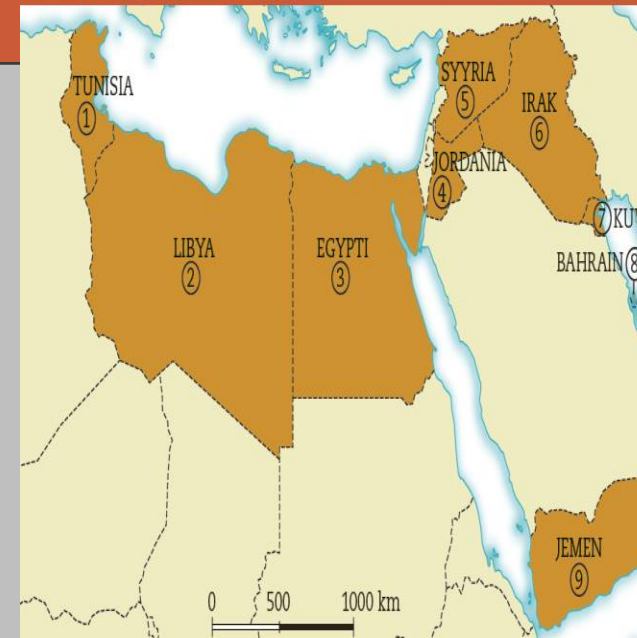

Syyrian sota selitettynä -video

- https://www.youtube.com/watch?v=K5H5w3_QTG0

MUUTTUVA MAAILMANPOLITIIKKA

Arabikevään leviäminen

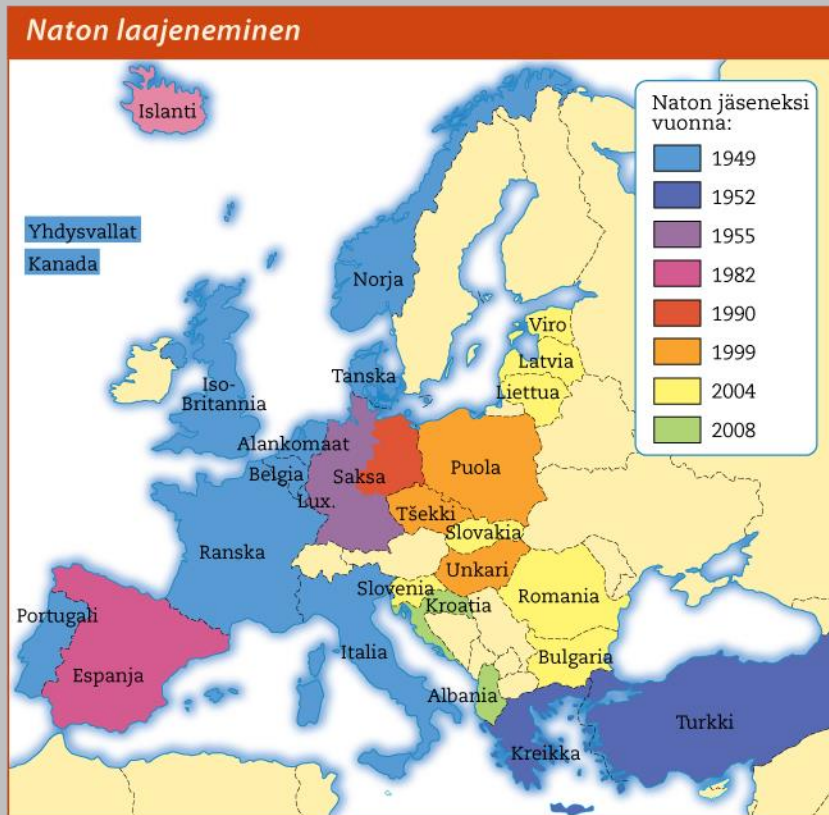
Turvallisuuspolitiikan uudet haasteet

- 1990-luvulla kylmän sodan jälkeen Natosta tuli ainoa sotilasliitto.
- Sen ydintehtävä on jäsenmaiden yhteinen puolustus.
- Lisäksi Nato on pyrkinyt saamaan uusia jäseniä ja kehittämään rauhankumppanuusohjelmia uusien maiden kanssa.
- "Rauhankumppanuus on osoitus siitä vakaumuksesta, että vakautta ja turvallisuutta voidaan edistää koko euroatlanttisella alueella vain yhteistyöllä." (Naton Brysselin huippukokous, 1994.)

Naton rauhankumppanit. Mukana on Euroopan liittoutumattomia maita kuten Suomi, Ruotsi, Sveitsi, Itävalta ja Irlanti; Balkanin uusia valtioita kuten Makedonia ja Keski-Aasian maita kuten Kirgisia sekä Venäjä, jonka kanssa yhteistyö on Ukrainan konfliktin takia jäädytetty.

Naton laajeneminen

Mitkä maat ovat liittyneet Natoon 2000-luvulla?

Mitä syitä liittyä Natoon niillä on ollut?

Miksi kuitenkin esimerkiksi Suomi ja Ruotsi ovat pysyneet Naton ulkopuolella?

Miksi Venäjä on suhtautunut Naton laajenemiseen kielteisesti?

Kriisit entistä monimutkaisempia

- Kriisit eivät maailmasta loppuneet kylmän sodan mukana.
- Myös Eurooppa sai nähdä sisällissotia Balkanilla.
- Vanhoja kriisinhallintakeinoja:
 - Rauhanturvaaminen (peace-keeping)
- Uusia keinoja:
 - Siviilikriisinhallinta
 - Rauhaan pakottaminen (peace-enforcement)

YK-sotilaita Eritreassa.

Kansainvälistä kansalaistoimintaa

Mitä kansainvälisiä kansalaisjärjestöjä tiedät?

Selvitä, minkä asioiden puolesta järjestöt työskentelevät juuri nyt.

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet 2030

Miten tavoitteita voidaan edistää

- a) globaalilla
- b) kansallisella
- c) yksilöllisellä tasolla?

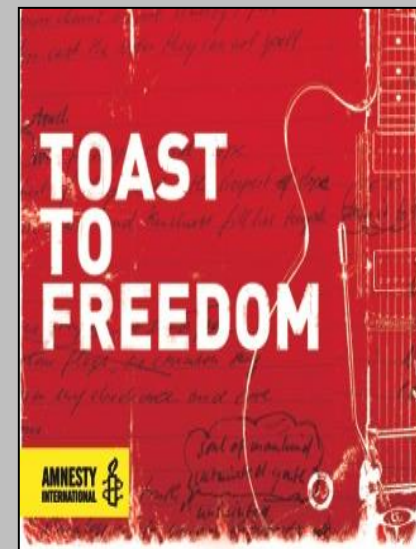
VENÄJÄ

Venäjä Neuvostoliiton raunioille 1990-luvulla

- Neuvostoliiton perintö oli raskas:
 - Reuna-alueilla haluja itsenäistymiseen. Hyökkäys Tšetšeniaan vei Venäjän avoimeen sotaan.
 - Maan talous katastrofissa. Varallisuuden uusjako tuotti jättiomaisuuksia nopeille sijoittajille. Syntyi uusi oligarkkien luokka.
 - Demokratian edellytykset heikot.
- Presidentti Jeltsin ei pystynyt pitämään tilannetta hallinnassa.
- Kansan luottamus demokratiaan ja valtiovaltaan horjuivat pahasti.
- Vladimir Putinin määrätietoiset toimet toivat hänelle valtavan kansansuosion.

Presidentti Putin kalasti paidatta vuonna 2007.

Putinin politiikka

”Joka ei ikävöi Neuvostoliittoa, on sydämetön. Joka haluaa sen takaisin, on aivoton.”

- Suurvalta-asema uudelleen tavoitteeksi.
- Armeija remonttiin.
- Verojen keruu tehokkaammaksi.
- Oligarkit kuriin.
- Media valtion valvontaan.
- Jäsenyys G8-maiden kerhossa.
- Toisinajattelijat seurantaan.
- Keskeiset raaka-ainetuottajat ja energiayhtiöt valtion valvontaan.

Politiikkaan pyrkinyt monimiljonääri ja öljy-yhtiö Jukosin johtaja **Mihail Hodorkovski** pidätettiin syytettynä veronkierrosta ja tuomittiin vankileirille 2005. Toiset ovat pitäneet tuomiota korruption kitkemisenä, toiset poliittisena ajojahtina. Hodorkovski vapautui vankileiriltä 2016 ja muutti heti pois Venäjältä.

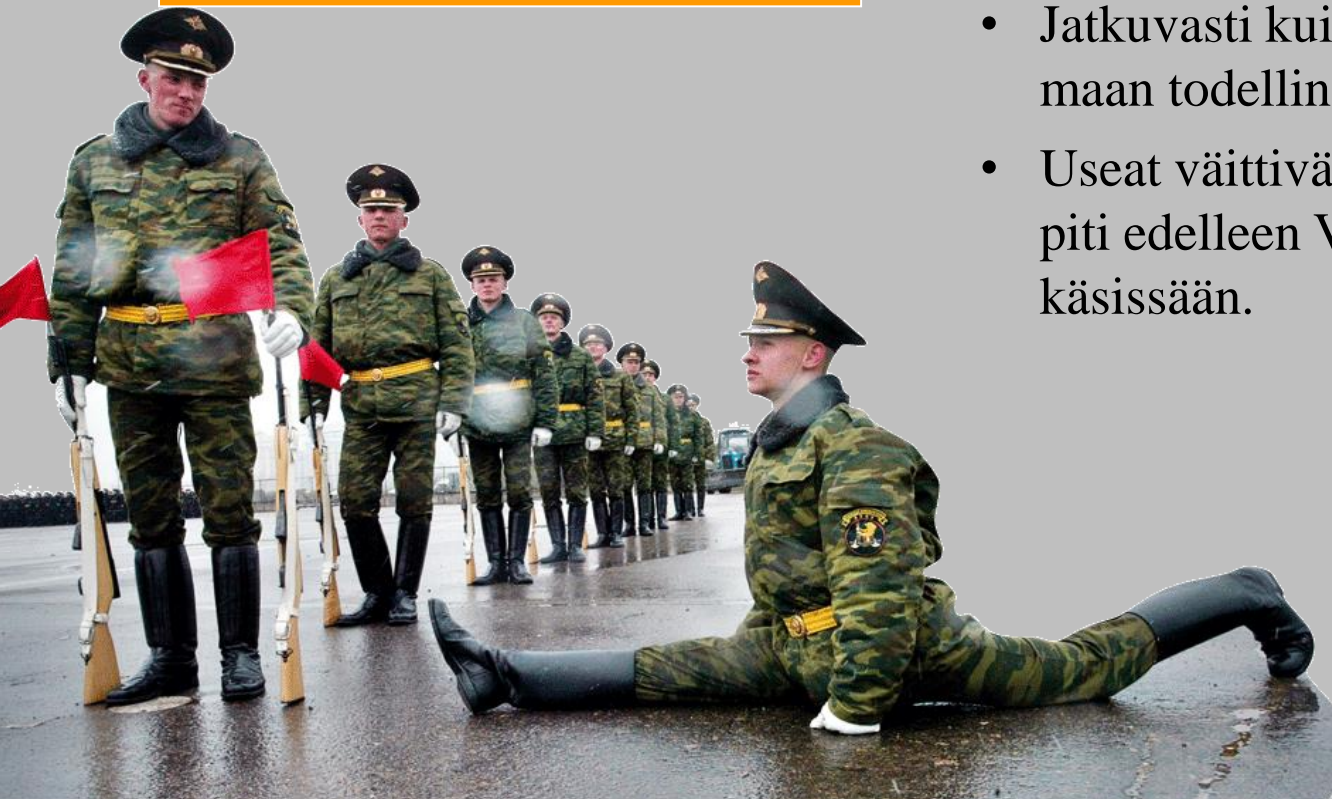
Venäjä hakee uusia asemia

- Venäjä peri kansainvälisessä politiikassa Neuvostoliiton paikan 1990-luvulla, vaikka menetti suurvalta-asemansa.
- 2000-luvulla Venäjän rooli vahvistui:
 - Maalla yhä voimakas armeija.
 - Raaka-aine- ja energiavarat mahdollistavat vallankäyttöä. Öljyn hinnan lasku 2010-luvulla kuitenkin heikentänyt tilannetta.
 - Kansallistunnetta vahvistetaan Venäjällä ja venäläisvähemmistöissä maan rajojen ulkopuolella.
 - Kritisoi Naton laajentumista itään.
 - Hakee uusia avauksia.
 - Suhde Yhdysvaltoihin kriittinen, toisaalta neuvotteluhaluinen.

Kuka johti Venäjää 2009?

**Ketkä muodostavat
tämän Venäjän
tandem-parin?**

- Presidentti Medvedev ja pääministeri Putin näyttivät ohjaavan Venäjää vuonna 2009 yhdessä. Putin siirtyi pääministeriksi lain sallimien kahden presidenttikauden jälkeen.
- Jatkuvasti kuitenkin arvailtiin, kuka maan todellinen johtaja on.
- Useat väittivät, että Vladimir Putin piti edelleen Venäjän lankoja käsissään.

Kuka ohjaa Venäjää 2016?

- Sama tandem-pari edelleen vallassa vuonna 2016. Nyt presidenttinä on Putin ja pääministerinä Medvedev.
- Selvää kuitenkin on, että maata johtaa tiukasti Vladimir Putin.
- Venäjän vallankäyttöä kuvaa termi ”ohjattu demokratia”:
 - Demokraattiset perusrakenteet toimivat, mutta samalla sananvapaus on kaventunut, ihmisoikeudet eivät toteudu täysimääräisesti ja valtaa on keskitetty maan johdolle.

Kuva on vuoden 2008 jälkeisestä tilanteesta, jolloin Venäjän presidentti Vladimir Putin siirtyi lain sallimien kahden kauden jälkeen pääministeriksi. Uudeksi presidentiksi valittiin Putinin tukema Dmitri Medvedev. Miten tulkitset pilakuvan sanoman?

- Venäjän uusi presidentti Medvedev istuu öljyvaltaistuimellaan ja julistaa, ettei maan politiikka muutu.
 - Venäjän voima on energiantuotanto, jonka avulla myös uusi presidentti hoitaa suhteita ulospäin.
- Seinältä katselee entinen presidentti Vladimir Putin.
 - Putinilla on edelleen pääministerin asemassaan runsaasti vaikutusvaltaa.
- Kuuntelemassa istuvat EU:n edustajat.
 - EU:n edustajat eivät ole kovin ilahtuneita, koska ovat riippuvaisia Venäjän energiasta.
- Medvedevin takana seisoo univormupukuinen sotilas.
 - Armeija takaa presidentin poliittisen vallan.
- Venäjän lippu.
 - Kansallisia symboleja pidetään koko ajan esillä.

Venäjän uusimmat avaukset kansainvälisessä politiikassa

- 2010-luvulla Venäjä on alkanut reagoida Naton itälaajentumiseen ja lännen vaikutusvallan kasvuun lähialueillaan entistä ärhäkämmin.
- Krimin niemimaan anastaminen 2014 osoitti maailmalle, ettei Venäjä ole luopunut halustaan ottaa hallintaansa entisen Neuvostoliiton alueita.
- On jopa ryhdytty puhumaan vanhojen kylmän sodan aikaisten vastakkainasettelujen paluusta.

Venäjän hallituksen verkkosivut:

<http://government.ru/en/>

Suomalainen Venäjän tutkimuksen keskus on Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutti

<http://www.helsinki.fi/aleksanteri/>

YHDYSVALLAT

Yhdysvallat – ainoa supervaltta

- Yhdysvallat on maailman suurin kansantalous.
- Suuret sotilasmenot ja kehittynyt aseteknologia takaavat iskukykyisen armeijan.
- Halutessaan USA voi toimia maailmanpoliisina.
- Maailmanpolitiikassa maa halusi 1990-luvulla vahvistaa demokratiaa kommunismista vapautuneissa Itä-Euroopan valtioissa.
- Suhde Venäjään on pyritty pitämään korrektina, mutta se on vaikeutunut 2000-luvulla.
- Kiinasta on tullut Yhdysvaltain suuri luotonantaja 2000-luvulla.
- Lähi-idässä USA on tukenut voimalla Israelia.
- USA ei ole sitoutunut itselleen epämieluisiin kansainvälisiin sopimuksiin.

Päivä, joka muutti maailmaa

- New Yorkin WTC-tornit joutuivat terrori-iskun kohteeksi 11.9.2001.
- Alusta asti syylliseksi epäiltiin terroristijärjestö al-Qaidaa ja sen johtajaa Osama bin Ladenia.
- Liittolaiset Euroopassa tuomitsivat teot ja osoittivat tukea.

Le Monde -sanomalehden otsikko:
"OLEMME KAIKKI AMERIKKALAISIA!"

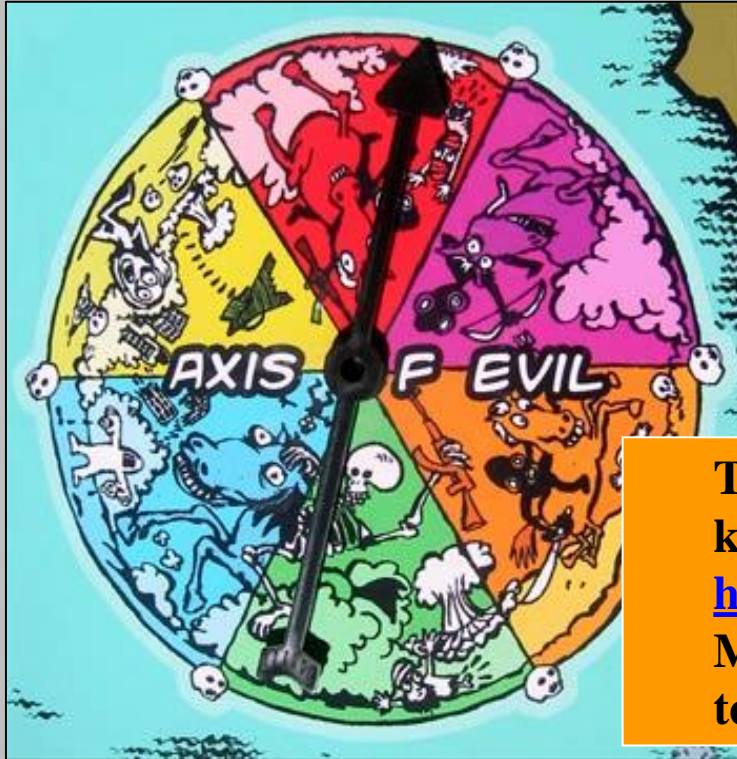
Britannian pääministeri Tony Blair: **"Iskut ovat hyökkäys vapaata ja demokraattista maailmaa vastaan kaikkialla."**

Terrorisminvastainen sota

- Iskut muuttivat koko kansainvälistä politiikkaa, kun Yhdysvallat julisti ns. terrorisminvastaisen sodan, jota käydään kaikkialla maailmassa.
- Ensikohde oli Afganistan, joka miehitettiin 2001.
- 2003 USA liittolaisineen hyökkäsi Irakiin vastoin YK:n päätöstä. Tavoitteena estää maan oletetun ydinaseohjelman eteneminen. Aseita ei löytynyt, mutta sota jatkui, koska liittouman joukot eivät saaneet eri vastarintaryhmien iskuja loppumaan.
- Yhdysvallat lopetti sotilaallisen toiminnan Irakissa vuonna 2011.

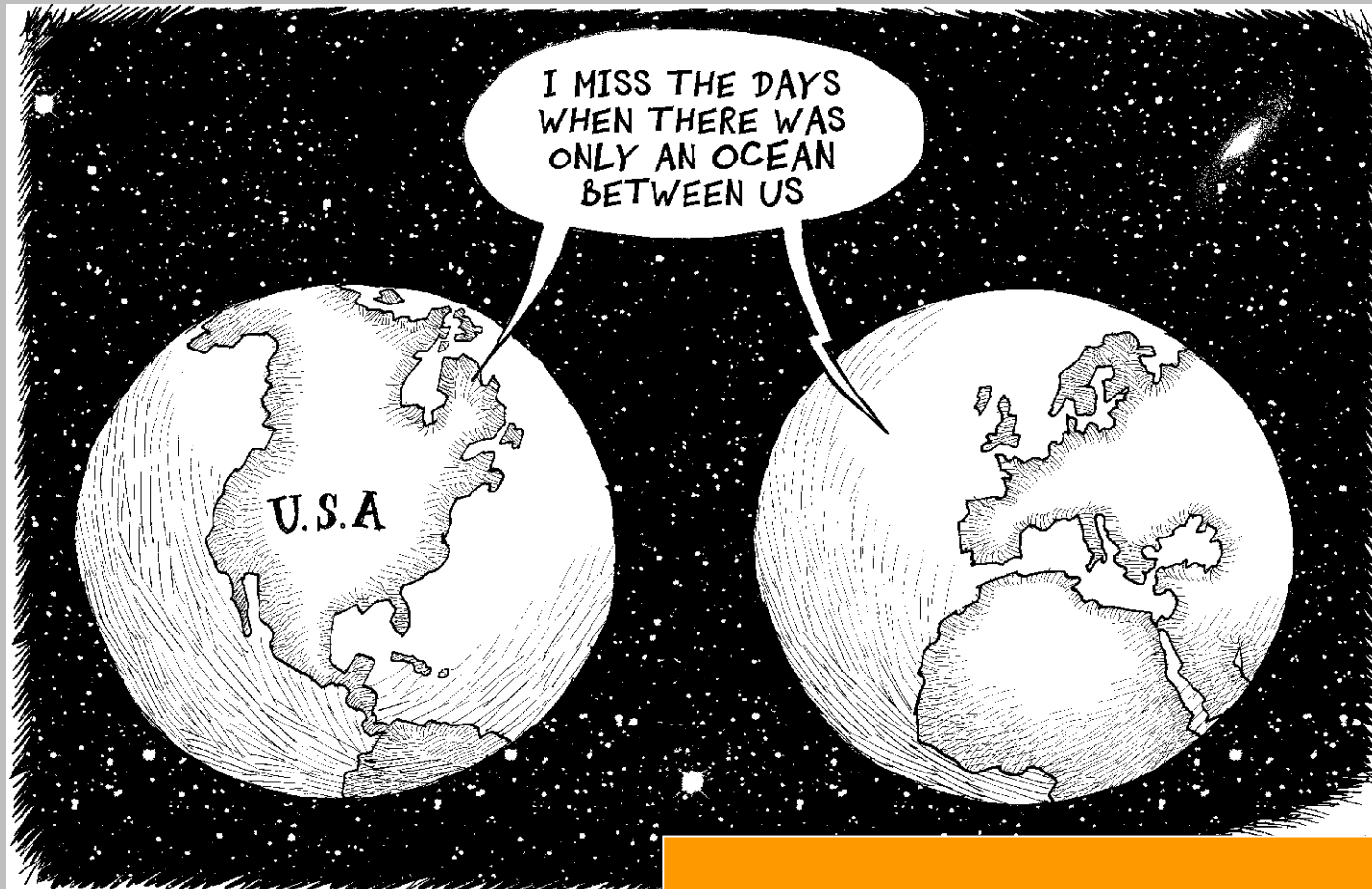
Reaktioita terrorisminvastaiseen sotaan

Tutustu War on Terror -lautapelin kotisivuihin osoitteessa <http://www.waronterrortheboardgame.com/>. Miten pelin kehittäjät suhtautuvat terrorisminvastaiseen sotaan?

Pahan akseli osana War on terror -lautapeliä.

Yhdysvaltain suhteet Eurooppaan

Mikä on pilakuvan sanoma? Mihin 2000-luvun alun poliittisiin kysymyksiin se viittaa?

Presidenttipelejä Yhdysvaltain tapaan 2008, 2012 ja 2016

- Kilpailu ehdokkuudesta vaaleissa on ollut kovaa niin demokraattien kuin republikaanien joukoissa.
- 2008 valituksi tuli ensimmäisen kerran osin afrikkalaista alkuperää oleva ehdokas: demokraattien Barack Obama.
- Hän voitti jatkokauden 2012.
- Obaman kaksi kautta tulivat täyteen 2016 – vaalikenttä tuli vapaaksi uusille yrittäjille.

Maailman johtajat kiirehtivät onnittelemaan Obamaa vaalivoitosta 2008.

- a) Arvioi, mitä eri maiden johtajien lausunnot Barack Obaman valinnasta kertovat maan asenteesta suhteessa Yhdysvaltoihin.
- b) Ovatko toiveet toteutuneet?

Saksan liittokansleri Angela Merkel: ”Obaman valinta tarjoaa mahdollisuuden Euroopan ja Yhdysvaltain suhteiden uudistamiseen.”

Venäjän presidentti Dmitri Medvedev: ”Toivon että Venäjän ja Yhdysvaltojen välit paranevat Obaman vaalivoiton myötä. Venäjä toivoo täysipainoisia suhteita Yhdysvaltojen kanssa.”

EU-komission puheenjohtaja Jose Manuel Barroso: ”Meidän on muutettava nykyinen kriisi uudeksi mahdollisuudeksi. Maailma tarvitsee uusia mahdollisuuksia. Toivon vilpittömästi, että presidentti Obaman johdolla Yhdysvallat tekee työtä Euroopan kanssa näiden mahdollisuuksien luomiseksi.”

Britannian pääministeri Gordon Brown: ”Yhdysvaltain ja Britannian suhde on elintärkeä hyvinvoinnillemme ja turvallisuudellemme. Barack Obama kävi inspiroivan kampanjan: hän toi politiikkaan energiaa edistyksellisillä arvoillaan ja näkemyksillään tulevaisuudesta.”

Irakin ulkoministeri Hoshjar Zebari: ”Tämä on amerikkalaisten äänestäjien tahto, jota kunnioitamme. Mutta haasteita riittää. Poliitiikkaa ei muuteta yhdessä yössä. Nopeaa vetäytymistä ei tule. Täällä on paljon pelissä.”

Afganistanin presidentti Hamid Karzai: ”Osoitan suosiotani Yhdysvaltain kansalle, koska se on osoittanut, ettei rodulla ja värillä ole merkitystä presidenttiä valittaessa. Tämä edistää sitä, että nämä arvot voittavat ennemmin tai myöhemmin myös muualla maailmassa.”

Obaman lista

- Barack Obaman Valkoinen talo pyrki hallinnoimaan talouslamaa massiivisilla elvytyspaketeilla ja julkisilla infrastruktuuriprojekteilla. Uutta kasvua etsittiin energia- ja puhtaan teknologian sektoreilta. Obaman toimenpidelistalla olivat:
 - Iranin ydinaseen vastustus
 - kidutuksen kieltäminen armeijan ja tiedustelupalvelun toiminnassa
 - ilmastopolitiikan muutos: rajoituksia ja päästökauppaa
 - 100-prosenttisen öljyriippuvuuden poistaminen
 - osallistuminen Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimintaan uudelleen harkintaan
 - Guantanamon sulkeminen

Valkoisen talon virallinen nettiosoite on <http://www.whitehouse.gov/>. Osoitteesta löytyy presidentin kannanottoja ja puheita, videopätkiä ja kuvia.

Kenestä Yhdysvaltain uusi presidentti 2016?

- 2016 kisaa käytiin Hillary Clintonin ja Donald Trumpin välillä.
- Jo etukäteen vaalikampanjasta odotettiin repivää ja kansan kahtia jakavaa.
- Demokraatti Clinton ja republikaani Trump olivatkin hyvin eri mieltä erityisesti Yhdysvaltain ulkopolitiikasta: Trump vaati maan vetäytymistä kansainvälisiltä areenoilta, Clinton näki Yhdysvaltain vastuun ja edut juuri kansainvälisissä suhteissa.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Donald_Trump_September_3_2015.jpg

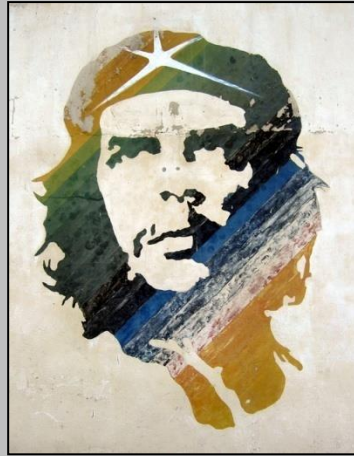

OMAN AIKANSÄ IKONI

Oman aikansa ikoni

Mao

Che Guevara

Gandhi

Nelson Mandela

- 1. Ota selvää, miksi kuvien henkilöistä tuli koko maailman tuntemia.**
- 2. Arvioi heihin kohdistuneen henkilöpalvonnan merkitystä kansainvälisen politiikan kannalta.**

MAAILMANHISTORIAN SUURET PUHUJAT

Maailmanhistorian suuret puhujat

- Tehtävä esittelee seitsemän historian kulkuun merkittävästi vaikuttanutta henkilöä 1900- ja 2000-luvuilta.
- Jokaiselta nähdään katkelma puheesta, jonka perusteella yritetään tunnistaa puhuja ja puheen pitämisen aika ja paikka.
- Heti katkelman tunnistamisen jälkeen esiin nousevat oikeat vastaukset.
- Tehtävän voi toteuttaa jokaisen opiskelijan omana kertauksena tai joukkue- tai parikilpailuna.
- Joka tehtävästä voi saada 3 pistettä: yhden puhujan tunnistamisesta, toisen puheen pitoajasta ja kolmannen pitopaikasta, yhteensä 21 pistettä. Ajan määrittelytarkkuudeksi voi sopia +/- 1 tai 2 vuotta. Paikaksi riittää maa tai kaupunki.

Puhuja 1

"I have a dream that my four little children will one day live in a nation where they will not be judged by the color of their skin but by the content of their character. I have a dream today."

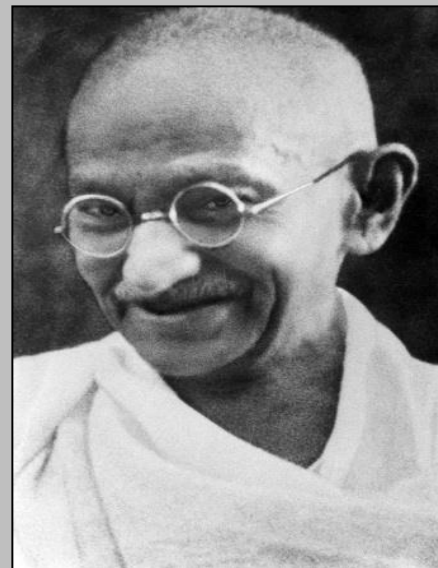
- Vastaus:
 - Martin Luther King
 - vuonna 1963
 - Washington USA

Puhuja 2

”From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron curtain has descended across the Continent. Behind that line lie all the capitals of the ancient states of Central and Eastern Europe. Warsaw, Berlin, Prague, Vienna, Budapest, Belgrade, Bucharest and Sofia, all these famous cities and the populations lie in what I must call the Soviet sphere.”

- Vastaus
 - Winston Churchill
 - vuonna 1946
 - Fulton, USA

Puhuja 3

”That's one small step for man, one giant leap for mankind.”

- Vastaus:
 - Neil Armstrong
 - vuonna 1969
 - otettuaan ensimmäiset askeleet Kuun pinnalla

Puhuja 4

”Two thousand years ago the proudest boast was ’civis Romanus sum’. Today, in the world of freedom, the proudest boast is Ich bin ein Berliner.”

- Vastaus
 - John F. Kennedy
 - Vuonna 1963
 - Berliini, jaettu Saksa

Puhuja 5

”I dare to say, it is coeval with the British Advent, and immediately this relationship, the unfortunate relationship between Great Britain and India is transformed into a natural relationship, when it becomes, a voluntary partnership, to be dissolved at the will of either party, when it becomes that you will find that Hindus, Mussalmans, Sikhs, Europeans, Anglo-Indians, Christians, Untouchable, will all live together as one man.”

- Vastaus
 - Mahatma Gandhi
 - Vuonna 1931
 - Lontoo, Iso-Britannia

Puhuja 6

"Vaikka en ole varsinaisesti sotilas, voin sanoa, että meidät sotilaat rauhan aikana helposti unohdetaan, mutta sodan aikana kaikki riippuu meistä. Maata, jolla on huono armeija, ei kunnioita kukaan, mutta maata, jolla on hyvä armeija, kunnioittavat kaikki. Kohotan maljani Suomen armeijalle ja sen täällä oleville edustajille." (käännetty venäjämästä)

- Vastaus
 - Josef Stalin
 - vuonna 1948
 - Moskova, Neuvostoliitto, suomalaiselle delegaatiolle YYA-sopimuksen allekirjoitustilaisuudessa.

Puhuja 7

”Juuri nyt voin tehdä Saksan kansalle elämäni suurimman ilmoituksen käskyn täytäntöönpanosta: Johtajana ja valtakunnan kanslerina julistan kotimaani liittymisen Saksan valtakuntaan.”
(käännetty saksasta)

- Vastaus
 - Adolf Hitler
 - Vuonna 1938
 - Wien, Itävalta

